

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
- ๒.๒ แนวคิดในการเรียนรู้
- ๒.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๔ การจัดการเรียนการสอน
- ๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า

๑) ข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการชั่งปัญหาความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม

๒) ทักษะ ประเมินการที่เกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหนึ่ง เช่น ทักษะเกี่ยวกับความเหมาะสมของนโยบายวางแผนครอบครัว^๑

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^๒ ได้กล่าวไว้ว่า ความเห็น (ทิวฐิติ) หมายความว่า ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี ความเข้าใจตามนัยเหตุผลข้อที่เข้ากับ ความเข้าใจของตน หลักการที่เห็นสมควร ข้อที่ถูกต้อง ข้อที่เชิดชูเอาไว้ ความใฝ่นิยมหรือที่ปัจจุบันเรียกกันว่าค่านิยม รวมไปถึงอุดมการณ์ แนวทัศนะในการมองโลกและชีวิตที่เรียกกันว่าโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ต่างๆ ตลอดจน

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ พลัสลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓๕-๗๓๖.

ทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากความเข้าใจและความใฝ่ฝันเหล่านั้น ถ้าจะจัดเข้าเป็นพวกๆ ก็คงมี ๒ ระดับ คือ ความเห็น ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าว่าดีหรือไม่ดี ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น เป็นต้น

บุญเรียง ขจรศิลป์^๑ ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า หมายถึงการแสดงออกทางวาจาของเจตคติ การที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรนั้นเป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้น ดังนั้น การวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึงการแสดงออกซึ่งวิจารณ์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นมีลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติในขณะที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงภาพความรู้สึกทั่วๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ^๓ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า เป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง การแสดงความคิดเห็นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ^๔ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า เป็นการแสดงออกซึ่งวิจารณ์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริง (Fact) ทัศนคติ (Attitude) ของบุคคลในขณะที่ทัศนคติจะเป็นการแสดงความรู้สึกทั่วๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนความคิดเห็นจะเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

สุรางค์ จันทร์เอม^๕ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ (perceive) ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ หรืออาจเห็นด้วยตา การอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

^๑บุญเรียง ขจรศิลป์, **วิธีวิจัยการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: พิชญาพรินติ้ง, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘.

^๒ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^๓ประภาเพ็ญ สุวรรณ, **ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๔๔.

^๔สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๓๑.

^๕สุรางค์ จันทร์เอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร์พิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๓.

กู๊ด,ซี.วี. (Good,C.V.)^๑ ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นหมายถึง ความเชื่อ ความคิดหรือ การลงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่สามารถชบอกรได้ว่าถูกต้องหรือไม่

ลูแทนส์ ฟรีแมน (Luthans Freeman)^๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะตอบสนองต่อบุคคล สถานการณ์ วัตถุและความคิดเห็น โดยมีลักษณะที่คงที่แน่นอน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และมีรูปแบบการตอบสนองอย่างเดียวกัน

แมรี แอล กู๊ด (Mary L. Good)^๓ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ไว้หลายความหมาย คือ

๑. ความหมายทั่วไป หมายถึงความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอนและยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์หรือกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่า มีความเป็นไปได้มากกว่าความรู้

๒. ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่เชื่อถือได้

๓. ความเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวม ๆ ของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือข้อเท็จจริง

ดังนั้น ความคิดเห็น จึงหมายถึง การแสดงออกทางด้านประสบการณ์ ความรู้สึกที่ได้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้นไม่ว่าข้อมูลนั้นจะมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ก็ตาม การแสดงความคิดเห็นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นที่ได้ประสบ

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์^๔ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกภายในนั้นอาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อหรือความนิยม หรือถ้าจะกล่าวในลักษณะของพฤติกรรมในแง่ของจิตวิทยาก็กล่าวได้ว่าเจตคติ ความเชื่อ ความนิยมเป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่มีผู้ใดสังเกตหรือทราบได้นอกจากตัวของเขาผู้นั้นแต่ความคิดเห็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสามารถสังเกตหรือทราบได้อย่างชัดเจน

^๑Good, C.V., *Dictionary of Education*, (New York: Mc Graw-Hill Book Company, 1973), p 338.

^๒Luthans Freeman, *Organization Behavioral*, 7th ed., (Singapore: Mc Graw-Hill, 1995), p 609.

^๓Mary L. Good, *Integrating the Individual and the Organization*, (New York: Wiley, 2006), p.17.

^๔กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

ดังนั้นคนที่มีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเขาไม่แสดงความคิดเห็นออกมา ก็ไม่มีผู้ใดทราบได้เลยว่าเขามีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด

จำเรียง ภาวิจิตร^๑ ได้กล่าวถึงความคิดเห็นในวงกว้างซึ่งเป็นแนวความคิดเห็นสาธารณะหรือมติมหาชน (Public Opinion) ว่าเป็นพรรณณะ ความรู้สึกและความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เฉพาะกลุ่มเกี่ยวกับประเด็นความสนใจหรือปัญหาประเด็นใดประเด็นหนึ่งในชั่วระยะเวลาหนึ่งซึ่งสาธารณมติประเด็นใด ๆ ก็ตามไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องเป็นมติหรือความคิดเห็นของประชาชนทั้งหมดในประเทศแต่เป็นความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งที่ยังตกลงไม่ได้ จำเป็นต้องมีการถกเถียงหาเหตุผลมาอภิปรายกันให้เห็นข้อดีข้อเสีย จนในที่สุดเกิดการตัดสินใจร่วมกันเป็นมติออกมา

นพมาศ ธีรเวคิน^๒ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียนมนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริงพูดตามสังคมหรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตามแต่เมื่อพูดหรือเขียนออกไปแล้วก็ทำให้เกิดผลได้คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความใฝ่ใจ

อุทัย หิรัญโต^๓ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานานเป็นความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานอันสั้นเรียกว่าความคิดเห็นเป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว

นูแนลลี จัม ซี. (Nunally Jum C.)^๔ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่าทั้งความคิดเห็นและทัศนคติ เป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อประชาธิปไตยที่ก้าวไปต่อชนบ ธรรมเนียมประเพณีและการแสดงออกทางความคิดเห็นทางความคิดเห็นในรูปที่เกี่ยวกับตัวเขาและความคิดเห็นนั้นจะใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการลงความคิดเห็น (Judgment) และความรู้

^๑จำเรียง ภาวิจิตร, เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสารมวลชน จำกัด, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^๒นพมาศ ธีรเวคิน, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๙.

^๓อุทัย หิรัญโต, **สังคมวิทยาประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๘๐-๘๑.

^๔Nunally Jum C., *Tes and Measurements assessment and Prediction*, (New York: McGraw Hill Book Co., Inc., 1950), p. 285.

(Knowledge) ในขณะที่ทัศนคตินั้นมักใช้กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึก (Feeling) และความชอบพอ (Preference) สูดทำยนูแนลลี สรุปว่าเรามักใช้คำว่าความคิดเห็นมากกว่าทัศนคติ

ฟิลด์ เอ็ม.พี.แมน (Feld M.P.man)^๑ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคลกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ละคนจะแสดงเชื่อและความรู้สึกใด ๆ ออกมาโดยการพูด การเขียนเป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงระบบงานรวมทั้งในการฝึกหัดทำงานด้วยเพราะจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นไปตามความพอใจของผู้ร่วมงาน

จากความหมายและแนวคิดของความคิดเห็นดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านเจตคติ ความเชื่อ การตัดสินใจ ความนึกคิด ความรู้สึก และวิจาร์ณญาณ ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูด การเขียนและอีกมากมาย โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้ ความคิดเห็นของบุคคลอาจเปลี่ยนไปตามปัจจัยด้านอายุ ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมก็ได้

๒.๑.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

จำเรียง ภาวิจิตร^๒ ได้กล่าวไว้ว่า สาธารณมติหรือมติมหาชน หมายถึงทัศนคติ ความรู้สึกและความคิดเห็นของประชากรกลุ่มต่าง ๆ เฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความสนใจหรือปัญหาประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ช่วงระยะเวลาหนึ่งสาธารณมติประเด็นใด ๆ ก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นมติหรือความคิดเห็นของประชาชนทั้งหมดในประเทศ แต่เป็นความคิดเห็นของประชากรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งที่ยังตกลงกันไม่ได้ จำเป็นต้องมีการถกเถียงหาเหตุผลอภิปรายกันให้เห็นทั้งข้อดีและข้อเสีย ในที่สุดเกิดการตัดสินใจร่วมกันจนเป็นมติออกมา คุณภาพของมติมหาชนหรือสาธารณมติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประเด็น ดังนี้ คือ

๑) การอภิปรายของสาธารณชน ซึ่งต้องมีความกระตือรือร้น มีประสิทธิภาพและสามารถเปลี่ยนมติไปในทิศทางหนึ่งทางใดได้

๒) มีข่าวสารและข้อมูลที่เพียงพอ

๓) มีเสรีภาพในการคิดและการแสดงออก

^๑Feld M.P.man, *Psychology in the Industrial Environment*, (London: Butterworth and Co.,Ltd.,1971), p. 3.

^๒อ้างแล้ว, จำเรียง ภาวิจิตร, *สังคมวิทยามานุษยวิทยาสำหรับครู*, หน้า ๒๔๘.

๔) คุณภาพของความเป็นผู้นำต้องดี เพราะความคิดเห็นของผู้นำและผู้เชี่ยวชาญจะมีอิทธิพลต่อสาธารณชน

๕) กลุ่มกดดันจะแสวงหาผลประโยชน์หรือข้อได้เปรียบจากการสนับสนุนของผู้มีอำนาจในสังคม

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อสาธารณชนว่ายังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

๑. **ภูมิหลังทางสังคม (Social Background)** กลุ่มคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยทั่ว ๆ ไป ย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เยาว์ ระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองและระหว่างผู้มีรายได้ต่ำกับผู้มีรายได้สูง

๒. **กลุ่มอ้างอิง (Reference Groups)** โดยปกติจะคบหาสมาคมกันหรือกระทำสิ่งใดให้แก่ผู้ใดนั้น ความคิดที่มักจะคำนึงถึงก็คือมีอะไรร่วมกันได้หรืออ้างอิงกันได้ เช่น มีอาชีพแบบเดียวกันเป็นสมาชิกศิษย์เก่าโรงเรียนเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนย่อมกำหนดหรือระบุกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกหรือเป็นกลุ่มที่ตนเองมีความรู้สึกกว่าตนเองอยู่ในกลุ่มและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อสาธารณชน

๓. **กลุ่มกระตือรือร้นและกลุ่มเฉื่อยชา (Active and Passive Groups)** ผู้ที่สนใจและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดประเด็นหนึ่งย่อมมีความกระตือรือร้นเป็นพิเศษและก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ได้ในที่สุดและสามารถมีอิทธิพลต่อสาธารณชนโดยเฉพาะการจูงใจให้คนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในประเด็นต่าง ๆ ได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มเฉื่อยชาที่ไม่มีบทบาทอะไรต่อสาธารณชน^๑

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นสิ่งที่แสดงออกทางความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยพิจารณาจากข้อเท็จจริง ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมที่บุคคลประสบพบเจอ ทั้งนี้ความคิดเห็นอาจแสดงออกมาในรูปแบบของคำพูด การเขียนหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง จากพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา ความคิดเห็นของบุคคลจะมีระดับที่ต่างกัน ในความคิดเห็นขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอายุและประสบการณ์ของผู้แสดงความคิดเห็นเป็นสำคัญ

^๑อ้างแล้ว, จำเรียง ภาวิจิตร, สังคมวิทยามนุษยวิทยาสำหรับครู, หน้า ๒๔๘.

๒.๑.๔ ประโยชน์ของความคิดเห็น

๑. ประสบการณ์ บุคคลจะมีความคิดเห็นที่ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ ในลักษณะใด หากบุคคลนั้นมีประสบการณ์ที่ดี ก็จะมีความคิดเห็นที่ดี และหากบุคคลนั้นมีประสบการณ์ที่ไม่ดี ก็จะมีความคิดเห็นที่ไม่ดีเช่นกัน

๒. การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ความคิดเห็นของคนบางคนอาจเกิดจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนอื่น โดยได้รับข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้ที่สัมพันธ์ด้วย แล้วถ่ายทอดความคิดเห็นนั้นมาเป็นของตน เช่น ความสัมพันธ์ที่มีต่อพ่อ แม่ ครู อาจารย์ บุคคลนั้น ก็จะได้รับความคิดเห็นถ่ายทอดมาจากบุคคลที่ใกล้ชิดได้เป็นอย่างมาก

๓. ตัวแบบ ความคิดเห็นของบุคคลบางอย่าง เกิดจากการเลียนแบบ เด็กอาจเลียนแบบพฤติกรรมอย่างที่ท่านชอบจากพ่อ แม่ ครู อาจารย์ และบุคคลที่ใกล้ชิด นอกจากนั้นอาจจะเลียนแบบจากภาพยนตร์และสื่อต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นมา หากตัวแบบมีความคิดเห็นที่ดีต่อบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ผู้เลียนแบบก็จะรับเอาข้อมูลฝังเข้าไปในจิตใจ และมีความคิดเห็นต่าง ๆ เหมือนตัวแบบ

๔. องค์กรประกอบทางสถาบันสังคม สถาบันและสังคมต่าง ๆ เช่น โรงเรียน วัด โรงพยาบาล และองค์กรต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการสร้างความคิดเห็นให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้เป็นอย่างดี โดยที่บุคคลจะค่อย ๆ รับประสบการณ์ จากชีวิตประจำวัน และสะสมมากขึ้น จนเป็นความคิดเห็น และมีพฤติกรรมที่ดีต่อไป เช่น โรงเรียน อาจจะทำบรมให้เด็กรู้จักเชื่อฟัง พ่อ แม่ เด็กก็จะรับข้อมูลและความคิดเห็นที่ดีต่อพ่อ แม่ เป็นความคิดเห็นเป็นความรู้สึกของบุคคล เป็นการแสดงออกด้านเจตคติด้านใดด้านหนึ่งที่พร้อมจะมีปฏิริยาเฉพาะอย่าง ต่อสถานการณ์ ภายนอกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า การที่บุคคลสัมพันธ์กันและมีความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งระหว่างบุคคลก็จะเกิดขึ้น ซึ่งความคิดเห็นนี้จะเกิดขึ้นจากความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ของแต่ละบุคคล

๒.๒ แนวคิดในการเรียนรู้

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ อาจเกิดจากการลองผิดลองถูกจากการวางเงื่อนไข ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เดิมกับสิ่งใหม่ ๆ หรือการเรียนรู้แบบใดก็ตามถือว่าเป็นการเรียนรู้ทั้งสิ้น หรืออาจเกิดจากความต้องการเป็นแรงผลักดัน เพื่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และเมื่อเกิดความอยากรู้อยากเห็นแล้วก็จะลงมือกระทำต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งแห่งการปรับตัวให้เข้ากับสังคมสามารถดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมทั่วไป การเรียนรู้ของนักเรียน จะเริ่มจากสภาพแวดล้อมที่บ้านและขยายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ

เมื่อเขาได้ก้าวสู่วิทยาลัย ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้และเป็นระบบรวมทั้งความรู้ในวิชาชีพที่จะนำไปประกอบอาชีพได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

UNESCO ระบุว่าในสังคมที่การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องอาศัยความรู้เป็นสิ่งสำคัญนั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย การเรียนรู้ ๔ ด้าน (Four Pillars of Learning) ได้แก่

๑. การเรียนรู้เพื่อให้อำนาจ (Learning to know) เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความจำจินตนาการ การให้เหตุผล รวมทั้งความสามารถในการคิดอย่างไตร่ตรองและลึกซึ้งซึ่งบนหลักเหตุและผล ใช้ปัญญาแก้ปัญหาเป็นกระบวนการของการค้นพบซึ่งใช้เวลาและการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง

๒. การเรียนรู้เพื่อนำไปทำ (Learning to do) เป็นการเรียนรู้ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับคนอื่น สร้างทักษะการทำงานเป็นหมู่คณะ ทักษะทางสังคม เช่น สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในการทำงานและการใช้ชีวิต และพร้อมเสี่ยงและกล้าแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ

๓. การเรียนรู้เพื่อให้ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่น เรียนรู้ที่จะให้คุณค่าของความแตกต่างทางความคิด และความเป็นตัวตนของแต่ละคน การอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกันสามารถเผชิญหน้ากับคนอื่นแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการพูดคุยกันและสามารถทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ขององค์กรสังคมหรือชุมชนของตน

๔. การเรียนรู้เพื่อให้เป็นคนสมบูรณ์ (Learning to be) เป็นการเรียนรู้ที่จะเป็นคนเต็มคนผ่านการค้นคว้าหาความรู้เป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการขัดเกลาจากกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ ทักษะและความตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การให้การเรียนรู้ลักษณะนี้ต้องมีแนวทางที่สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คุณงามความดีตามแบบสากล

การเรียนรู้ของคนเรานั้นจะต้องมีความสมดุลทั้ง ๔ ด้าน หากเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไปก็จะทำให้การดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมมีปัญหา เช่น ในสังคมหนึ่ง คนในสังคมเรียนเพื่อให้อำนาจแต่เรียนเพื่อใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นน้อย สังคมนั้นก็จะมีปัญหามากมายเอารัดเอาเปรียบแก่งแย่งแข่งขันหรือถ้าเรียนเพื่อให้อำนาจน้อยแต่เรียนเพื่อใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นมาก สังคมนั้นจะไม่มีการพัฒนา เป็นต้น

๒.๒.๑ ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) คือกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเองความเข้มงวดกดขี่หรือความไม่มีระเบียบ วินัยสิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอนรวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานของเทคโนโลยีการศึกษานั้นเป็นทฤษฎีที่ได้จากกลุ่ม ๒ กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

ข. กลุ่มความรู้ (Cognitive)

ก. ทฤษฎีจากกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักจิตวิทยาการศึกษาในกลุ่มนี้ เช่น Chafe Watson Pavlov, Thorndike, Skinner ซึ่งทฤษฎีของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory) ทฤษฎีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Connectionism Theory) ทฤษฎีการเสริมแรง (Stimulus-Response Theory)

เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ พอฟลอบ (Pavlov) ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory) กล่าวไว้ว่า "ปฏิกิริยาตอบสนองของร่างกายของคนไม่ได้มาจากสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งเร้านั้นก็อาจจะทำให้เกิดการตอบสนองเช่นนั้นได้ ถ้าหากมีการวางเงื่อนไขที่ถูกต้องเหมาะสม"

ทฤษฎีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Connectionism Theory) เจ้าของทฤษฎีนี้คือทอนไดค์ (Thorndike) ซึ่งกล่าวไว้ว่าสิ่งเร้าหนึ่งๆ ย่อมทำให้เกิดการตอบสนองหลายๆ อย่างจนพบสิ่งที่ตอบสนองที่ดีที่สุดเขาได้ค้นพบกฎการเรียนรู้ที่สำคัญคือ

๑. กฎแห่งผล (Law of Effect)

๒. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise)

๓. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไข/ทฤษฎีการเสริมแรง(S-R Theory หรือ Operant Conditioning) เจ้าของทฤษฎีนี้คือสกินเนอร์(Skinner) กล่าวว่าปฏิกิริยาตอบสนองหนึ่งอาจ

ไม่ใช่เนื่องมาจากสิ่งเร้าสิ่งเดียวสิ่งเร้าอื่นๆ ก็คงจะทำให้เกิดการตอบสนองเช่นเดียวกันได้ถ้าได้ มีการวางเงื่อนไขที่ถูกต้องการนำทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมมาใช้กับเทคโนโลยี การศึกษานี้จะใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนให้เข้ากับลักษณะดังต่อไปนี้คือ

๑. การเรียนรู้เป็นขั้นเป็นตอน (Step by Step)
๒. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Interaction)
๓. การได้ทราบผลในการเรียนรู้ทันที (Feedback)
๔. การได้รับการเสริมแรง (Reinforcement)

แนวคิดของสกินเนอร์นั้น นำมาใช้ในการสอนแบบสำเร็จรูปหรือการสอนแบบ โปรแกรม (Program Inattention) สกินเนอร์เป็นผู้คิดบทเรียนโปรแกรมเป็นคนแรก

ข. ทฤษฎีจากกลุ่มความรู้ (Cognitive)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เน้นความสำคัญของส่วนรวม ดังนั้น แนวคิดของการสอนซึ่งมุ่งให้ ผู้เรียนมองเห็นส่วนรวมก่อน โดยเน้นเรียนจากประสบการณ์ (Perceptual Experience) ทฤษฎีทางจิตวิทยาของกลุ่มนี้ซึ่งมีชื่อว่า Cognitive Field Theory นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ได้แก่ โคลเลอร์ (Kohler) เลวิน (Lawin) วิทคิน (Witkin) แนวคิดของทฤษฎีนี้จะเน้นความพอใจของผู้เรียนผู้สอน ควรให้ผู้เรียนทำงานตามความสามารถของเขาและคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ การเรียนการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตัวเอง ผู้สอนเป็นแต่ผู้ชี้แนะ การนำแนวคิดของนักจิตวิทยาจากกลุ่มความรู้ (Cognition) มาใช้คือการจัดการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนได้รับรู้จากประสาทสัมผัสเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ จึงเป็นแนวคิดในการให้เกิด การเรียนการสอนผ่านสื่อที่เรียกว่าโสตทัศนศึกษา (Audio Visual)

ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Learning)

ตามความหมายของคนทั่วไปหมายถึงสิ่งที่เรากระทำเมื่อไปโรงเรียนหรือ It is what we did when we went to school ส่วนคำนิยามหรือความหมายทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับนั้นมีความหมายกว้างกว่าแนวความคิดของคนทั่วไป ดังนี้ คือ

การเรียนรู้(Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ได้รับ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะ พฤติกรรม ทางกายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพฤติกรรมทั้งหมดที่มนุษย์แสดงออกมาได้ ซึ่งจะแยกได้เป็น ๓ ด้านคือ

๑. พฤติกรรมทางสมอง(Cognitive)หรือพุทธิพิสัย เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง (Fact)ความคิดรวบยอด(Concept)และหลักการ(Principle)

๒. พฤติกรรมด้านทักษะ(Psychomotor) หรือทักษะพิสัยเป็นพฤติกรรมทางกล้ามเนื้อแสดงออกทางด้านร่างกายเช่นการว่ายน้ำการขับรถอ่านออกเสียงแสดงท่าทาง

๓. พฤติกรรมทางความรู้สึก (Affective) หรือจิตพิสัย เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายใน เช่น การเห็นคุณค่าเจตคติความรู้สึกสงสารเห็นใจเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น

นอกจากนั้นบางท่านก็ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับโดยไม่จำเป็นต้องเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นโดยตรงแต่อาจเกิดขึ้นจากการสังเกตการณ์ที่มีผลกระทบต่อผู้อื่นอีกด้วย^๑

ยีน ยาค รูสโซ(Jean Jacques Rousseau)นักการศึกษาการเมืองชาวฝรั่งเศส กล่าวไว้ในหนังสือสัญญาประชาคม(Social Contract) ว่า“มนุษย์จะต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นสังคมอันประกอบด้วยระเบียบ แบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นข้อบังคับของสังคม มนุษย์จึงต้องเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ การเรียนรู้จะต้องเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน”

จอห์น ดิวอี้(John Dewey)นักจิตวิทยานักการศึกษาชาวอเมริกันกล่าวว่า“การมีชีวิตอยู่ได้จำเป็นจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองว่ามีธรรมชาติเป็นอย่างไร ต้องเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรามีลักษณะอย่างไรแล้วชีวิตจึงจะเรียนรู้วิธีการปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ การเรียนรู้ของชีวิตจึงเป็นการเรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตนั่นเอง และยังคงเรียนรู้ด้วยว่าดำรง ชีวิตอย่างไรจึงจะมีความสุข คือต้องเรียนรู้วิธีที่จะพัฒนาพลังธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ทุกทิศทางอันได้แก่พลังความสามารถทางร่างกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคม เป็นต้น”^๒

^๑พิบูล ทีปะปาล,รศ., พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๘ - ๔๐.

^๒กันยา สุวรรณแสง, รศ.ดร., จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓ - ๑๕๕.

ฮิลการ์ด (Hilgard) กล่าวว่า “การเรียนรู้คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง(Learning is the process by which an activity is changed through responding to a situation)”^๑

ครอนบาช (L.J. Cronbach) กล่าวว่า “การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการได้มีประสบการณ์ (Learning is shown by a change in behavior as a result of experience)”^๒

บาวเวอร์ (Bower) กล่าวว่า “การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดกิจกรรม หรือเป็นกระบวนการที่ทำให้กิจกรรมเปลี่ยนแปลงไป โดยเป็นผลของการตอบสนองต่อสภาพการณ์หนึ่งซึ่งไม่ใช่ปฏิกิริยาตามธรรมชาติ ไม่ใช่วุฒิภาวะและไม่ใช่สภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกายชั่วคราวที่เนื่องมาจากความเหนื่อยล้าหรือฤทธิ์ยา”

จากคำนิยามและความหมายข้างต้นมีองค์ประกอบหลายประการที่พออธิบายให้เข้าใจได้ดังนี้ คือ

ประการแรก การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพราะการเรียนรู้เป็นนามธรรมเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่จะสังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ในแง่ของพฤติกรรมองค์การ

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงจะต้องค่อนข้างถาวรแต่การเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว อาจไม่ถือเป็นการเรียนรู้อาจเป็นเพียงผลสะท้อนอันเกิดจากการรับรู้เท่านั้น

ประการที่สาม

การเรียนรู้เป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมทั้งหมดของบุคคลที่มีความสลับซับซ้อนล้วนเกิดมาจากการเรียนรู้ ดังนั้นหากเราต้องการที่จะอธิบายและทำนายพฤติกรรมของบุคคลใด เราจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจว่าคนเราเรียนรู้อย่างไร

^๑E.R. Hilgard, *Introduction to Psychology* 3rd. edition, (New York: Harcourt, Brace and World Inc., 1975), p. 194.

^๒L.J. Cronbach, *Educational Psychology*, (New York: Harcourt, Brace & Co., 1963), p. 71.

๒.๒.๒ ลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้

ธรรมชาติของการเรียนรู้ (Nature of learning) มี ดังต่อไปนี้ คือ

๑. การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร

๒. โทมัส เจ ชวลล์ (Thomas J. Shuell) กล่าวว่า “การเรียนรู้ย่อมมีการแก้ไขปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นๆ จะต้องเนื่องมาจากประสบการณ์ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากเหตุอื่นเช่น วุฒิภาวะ (Maturation) ความพิการ ความเคยชิน ถึงแม้เป็นการเปลี่ยนอย่างถาวรก็ไม่นับว่าเป็นการเรียนรู้ การเปลี่ยนพฤติกรรมอันเนื่องมาจากวุฒิภาวะ เช่น เด็กจากคลานแล้วเปลี่ยนมาเป็นยืนได้ถึงช่วงอายุหนึ่ง มีความรู้สึกต้องการทางเพศการเปลี่ยนพฤติกรรมที่เนื่องมาจากความเคยชิน การรับรู้ของประสาทสัมผัสเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น ทนเสียงทนกลิ่นบางอย่างไม่ได้นานไปก็เคยชินจนไม่รู้สึกรู้ว่าว่ามีเสียงหรือกลิ่นนั้น ๆ พวกปฏิกิริยาสะท้อนต่างๆ เช่นการไอ จาม กะพริบตา กระตุก สะดุ้งเมื่อถูกเข็มแทง ฯลฯ ไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติ

๓. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราวชั่วคราว ไม่นับว่าเป็นพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้เช่นความเหนื่อยล้า (Fatigue) ความเจ็บป่วยถูกบังคับ (Coercion) อารมณ์บางอย่าง ฤทธิ์ยา (Drugs) สารเคมีแอลกอฮอล์ ฯลฯ ซึ่งทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไปจากเดิมชั่วคราวระยะหนึ่งเช่นการเล่นกีฬา หรือการคิดคำนวณมีความแม่นยำคล่องแคล่วลดน้อยผิดไปจากเดิมเนื่องมาจากความเหนื่อยล้าของร่างกาย จากการที่อดนอนหรือทำงานยาวนานมากเกินไปการเคลื่อนไหวของร่างกายช้ากว่าที่เคยหรือวิกลจริต เพราะเนื่องจากความเจ็บป่วยทางกายหรือจิตใจมีอารมณ์ขันหรืออยากแสดงออกมากกว่าบุคลิกภาพ โดยปกติชอบพูดคุย หัวเราะสาเหตุมาจากฤทธิ์กัญชาที่สูบเข้าไป สำเนียงเสียงพูดภาษาการพูดจาผิดไปจากธรรมดาพูดอ้อแอ้ทรงตัวไม่อยู่นั่นเนื่องมาจากความเมาฤทธิ์ของยาหรือสุราเป็นต้น

๔. บุคคลเกิดการเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออย่าง เราสามารถรู้ได้ก็โดยการสังเกตพฤติกรรมของเขาถ้าเขาไม่เคยทำมาก่อน เช่น จากการทำไม่เป็น ไม่เข้าใจ ไม่รู้ ทำไม่ดี กลายมาทำเป็นเข้าใจ รู้ ทำดีขึ้นเรื่อยๆ เป็นสาเหตุเนื่องมาจากประสบการณ์จากการฝึกถือได้ว่าบุคคลนั้นๆ ได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้ว

๕. การเรียนรู้เป็นกระบวนการ นักจิตวิทยาถือว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งไม่เฉพาะแต่ที่เห็นได้ชัด เช่น การอ่านการนับเลขเท่านั้น แต่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างที่ซับซ้อน เช่น การรับรู้อารมณ์การคิดหาเหตุผล

และอื่นๆ อีกด้วย กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลาที่บุคคลมีชีวิตอยู่โดยอาศัยประสบการณ์ในชีวิต

๖. การเรียนรู้ไม่ใช่วุฒิภาวะ (Maturation) แต่การเรียนรู้อาศัยวุฒิภาวะวุฒิภาวะคือระดับความเจริญเติบโตสูงสุดของพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาของบุคคลในแต่ละวัยที่เป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นผลเนื่องมาจากวุฒิภาวะ เช่น เปลี่ยนจากนอนหงายเป็นนอนคว่ำจากคืบเป็นคลานจากคลานเป็นยืนจากยืนเป็นเดินพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ไม่ใช่การเรียนรู้แต่แม้การเรียนรู้จะไม่ใช่วุฒิภาวะ แต่การเรียนรู้ก็จำเป็นต้องอาศัยวุฒิภาวะด้วยเพราะการที่บุคคลจะมีความสามารถในการรับรู้หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้มากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีวุฒิภาวะเพียงพอหรือไม่ การที่คนเราจะทำสิ่งต่างๆ ได้ต้องอาศัยทั้งการเรียนรู้และวุฒิภาวะประกอบกัน

๗. การเรียนรู้เกิดได้ง่าย ถ้าสิ่งที่เรียนเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน การเรียนสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียนก็คือการเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการจะเรียนหรือสนใจจะเรียน เหมาะกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียนและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนไม่ต้องการหรือไม่สนใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายสำหรับผู้เรียน

๘. การเรียนรู้แตกต่างกันตามตัวบุคคลและตามวิธีการ ในการเรียนรู้สิ่งเดียวกันแต่บุคคลอาจเรียนรู้ได้ไม่เท่ากันเพราะบุคคลอาจมีความพร้อมต่างกันมีความสามารถในการเรียนต่างกันมีอารมณ์และความสนใจที่จะเรียนต่างกัน และมีความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียนต่างกันได้

๙. การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งสองทาง การเรียนรู้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านดีเพียงอย่างเดียว

๑๐. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมประสบการณ์ตรง เช่น เด็กจับไฟจึงรู้ว่าไฟร้อน อย่างไรก็ตามก็ถือจิ้งจิ้งจิวว่าถือมีรสเค็ม ประสบการณ์ทางอ้อม คือประสบการณ์ที่ผู้เรียนมิได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเองโดยตรง แต่อาจได้รับประสบการณ์จากการอบรมสั่งสอนหรือการบอกกล่าวการอ่านหนังสือต่างๆ เช่น ตำราวิชาการ นิตยสาร วารสาร นวนิยาย การรับรู้จากสื่อมวลชน สื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลในปัจจุบันได้แก่วิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์สิ่งพิมพ์ที่พิมพ์ออกเผยแพร่แก่สาธารณชน และภาพยนตร์สิ่งเหล่านี้ล้วนให้ประสบการณ์ทางอ้อมที่จะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ทั้งสิ้น

๑๑. การเรียนรู้จะบังเกิดผลดีเมื่อผู้เรียนมีความมุ่งหมาย (Aim) มีความต้องการ (Needs) มีความสนใจ (Interest) และได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง (Action)

๑๒. การเรียนรู้ที่แท้จริงจะมีได้เมื่อผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์ได้รับสิ่งที่ตนต้องการ แล้ว

๑๓. การเรียนรู้เดิมประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ขึ้น เนื่องจากความรู้ใหม่สัมพันธ์กับประสบการณ์ก่อนๆ

๑๔. การสอนเป็นการแนะแนวที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักช่วยตัวเองเพื่อการเรียนดำเนินไปด้วยดี

๑๕. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยในการปรับตัว การเรียนรู้จะช่วยให้สามารถปรับตัวได้ดีขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ รู้จักเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เหมาะสมเพื่อให้บรรลุผลสมความมุ่งหมายแต่ในการปรับตัวนี้ในบางครั้งบางโอกาสอาจจะพบปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ (Maladjustment)

๑๖. การเรียนรู้ย่อมเป็นผลให้เกิดการสร้างแบบแผนของพฤติกรรมอย่างใหม่ การเรียนรู้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการที่เราฝึกฝนการกระทำสิ่งต่างๆ ก็เพื่อให้เกิดความชำนาญหรือทำงานได้คล่องแคล่วว่องไวขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันถือว่าเป็นการเรียนรู้ แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางลักษณะก็เป็นไปในทางตรงกันข้าม คือแทนที่จะมีประสิทธิภาพ ดีขึ้น กลับลดลงเป็นต้น ในขณะที่เกิดความเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียของการเปลี่ยนพฤติกรรมในลักษณะนี้ ไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องจากสาเหตุอื่น

๑๗. การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้โดยเหตุบังเอิญหรือการจงใจก็ได้ เช่น การเรียนทฤษฎีต่างๆ ฝึกความชำนาญในการอ่านเขียนเป็นการเรียนโดยจงใจแต่การที่เด็กๆ เล่นกีฬาเพื่อความสนุกแต่ก็ได้เพิ่มพูนความสามารถในกีฬานั้นๆหรือการที่เราจำข้อความที่โฆษณาได้เป็น การเรียนโดยไม่ได้ตั้งใจ

๒.๒.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือส่งเสริมการเรียนรู้ (Factors Influencing Learning)

๑) ตัวผู้เรียน (Learner) หรือตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียน (Individual Variables)

ตัวผู้เรียนหมายถึงตัวผู้อยู่ในกระบวนการเรียนรู้จะเป็นใครก็ได้ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะนักเรียน นักศึกษาในสถาบันการศึกษาเท่านั้น เพราะแท้จริงแล้วกระบวนการเรียนรู้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในสถานศึกษาในลักษณะเป็นระเบียบแบบแผนเท่านั้นหากแต่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนมีดังนี้

(๑) วุฒิภาวะและความพร้อม (Maturation and Readiness)

วุฒิภาวะของคนเรามีอยู่หลายอย่าง เช่น วุฒิภาวะทางเพศวุฒิภาวะทางอารมณ์วุฒิภาวะทางสังคมวุฒิภาวะทางร่างกาย

วุฒิภาวะ หมายถึงกระบวนการเจริญเติบโตตามลำดับขั้นคือ การเจริญเติบโตโดยธรรมชาติเป็นระดับความเจริญสูงสุดในด้านใดด้านหนึ่ง ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในช่วงระยะเวลาใด ช่วงระยะหนึ่งความสามารถที่จะทำอะไรได้เองตามธรรมชาติ อันเหมาะสมกับวัยของตนไม่ใช่ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้หรือฝึกฝน

วุฒิภาวะทางเพศอาจอาจหมายความได้ ๒ ประการ คือความเจริญเติบโตทางกายซึ่งแสดงออกโดยการที่สามารถสืบพันธุ์ได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งหมายถึงความสามารถที่ได้จากการเรียนรู้กล่าวคือสามารถเข้ากับเพศตรงข้ามได้เป็นอย่างดี วุฒิภาวะทางเพศจะถึงขีดสมบูรณ์ในระยะเวลาวัยรุ่น

วุฒิภาวะทางร่างกาย หมายถึงการเจริญเติบโตทางร่างกายจนถึงระดับสูงสุดของคนเราวุฒิภาวะทางร่างกายนี้จะถึงขีดสมบูรณ์ภายหลังวุฒิภาวะทางเพศราว ๕ - ๑๐ ปี

วุฒิภาวะทางอารมณ์และวุฒิภาวะทางสังคมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ซึ่งจะถึงขีดสมบูรณ์ในวัยผู้ใหญ่และสมบูรณ์ภายหลัง วุฒิภาวะทางร่างกายบางรายก็ถึงระดับสมบูรณ์เร็ว แต่บางรายก็ช้าไปมากและบางรายก็ไม่ถึงระดับสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากผู้ต้องขังหรือคนไข้โรคจิตโรคประสาท

(๒) อายุ (Age)

นักจิตวิทยาพบว่า บุคคลที่พ้นจากวัยผู้ใหญ่ไปแล้วยิ่งอายุมากขึ้นความสามารถในการเรียนจะยิ่งลดลงความจำไม่ดีเท่าวัยรุ่นแต่ก็มีสิ่งชดเชย เช่น ประสบการณ์การใช้เหตุผลดีขึ้นการควบคุมอารมณ์ดีขึ้น โดยทั่วไปความสามารถในการเรียนรู้ตั้งแต่ยังเป็นเด็กถึงวัยรุ่นจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่จะคงที่จากวัยผู้ใหญ่ถึงวัยชราจะลดลง

เรามักจะได้ยินเสมอๆ ว่าไม่มีใครแก่เกินเรียน ในขณะที่เดียวกันคนเราก็มีความรู้สึกว่าจะเมื่ออายุมากขึ้นก็มักจะเรียนไม่ได้ดีเหมือนเมื่ออายุน้อยอยู่แต่ก็มีกิจกรรมหลายอย่างที่คนอายุมาก ๆ สามารถจะเรียนได้เป็นอย่างดี

เด็กวัยรุ่นและเด็กมีอายุมากจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าและเร็วกว่าเด็กที่อายุน้อย เด็กโตยอมแข็งแรงกว่าเด็กเล็กมีความอดทนมากกว่ามีความตั้งใจเอาใจใส่ดีกว่า โดยทั่วไปแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นเรื่อยไปตามวัยจนถึงอายุประมาณ ๒๐-๒๕ ปีก็จะถึงขีด

สูงสุดต่อจากนั้นก็คงต้องหรือลดลงบ้างเล็กน้อยหลังจากอายุ ๓๕ ปีไปแล้วความสามารถในการเรียนก็จะลดลงไปเรื่อย ๆ

อายุตามปฏิทิน(Chronological Age)ธอร์นไคค์ พบว่าเด็กจะพัฒนาความสามารถในการเรียนอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ จนถึงประมาณ ๑๗-๒๐ ปี แล้วต่อจากนั้นก็และจะค่อย ๆ ลดลงจนถึงอายุ ๕๐ ปีแล้วความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จะลดลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการลดความสามารถในการเรียนนี้ไม่สม่ำเสมอ

(๓) เพศ (Sex)

เรามักจะยอมรับกันว่า ความแตกต่างในเรื่องเพศเป็นสาเหตุให้คนเราแตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ทักษะเจตคติความสนใจการแสดงพฤติกรรม ฯลฯ จากการค้นคว้าปรากฏว่า เพศชายหรือเพศหญิงก็สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ทัดเทียมกันแต่การที่ชายละหญิงมีเจตคติหรือความสนใจในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกันนั้นเป็นเพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

(๔) ประสบการณ์เดิม (Experience)

มีความสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้การถ่ายโยงการเรียนรู้(Transfer of Learning) เป็นกระบวนการที่ผลของการเรียนรู้บทเรียนหนึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนบทเรียนใหม่มีทั้งการถ่ายโยงที่ทำให้การเรียนสิ่งใหม่ดีขึ้นเร็วขึ้นที่เรียกกันว่า Positive Transfer และการถ่ายโยงที่ทำให้การเรียนสิ่งใหม่ช้าลงที่เรียกกันว่า Negative Transfer การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ล้วนต้องอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานของแต่ละบุคคล

(๕) สมรรถวิสัย (Capacity)

คือขีดจำกัดสูงสุดของความสามารถของแต่ละบุคคล ใครมีสมรรถวิสัยสูงผลการเรียนรู้ก็น่าจะดีขึ้นกว่าผู้ที่มีสมรรถวิสัยต่ำ

(๖) ความบกพร่องทางร่างกายบางประการ (Physical Handicaps)

จะเป็นอุปสรรคทางสัมผัสสัมผัสส่วนใดก็ตาม มีผลต่อการเรียนรู้มากยิ่งมีความบกพร่องมากเท่าใดความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ก็น้อยลงเท่านั้น

(๗) การจูงใจ (Motivation)

เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอนการจูงใจเกิดจากสิ่งล่อใจต่างๆ ที่จะช่วยให้เกิดความปรารถนาที่จะเรียน (Desire to learn) รากฐานทางเจตคติต่อครูต่อสิ่งที่จะเรียนรู้ก่อให้เกิดความสนใจอยากเรียน ความต้องการ ความสนใจการใฝ่เรียน (Intention to Learn) เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง

(๘) สติปัญญา (Intelligence)

จากการศึกษาของวูดโรว์ (Woodrow) พบว่า คน I.Q. สูงจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าคน I.Q. ต่ำ ถึงแม้มีความจริงอยู่ว่าคน I.Q. สูงไม่จำเป็นต้องเรียนดีทุกคนแต่คนเรียนดีทุกคนก็จำเป็นต้องอาศัยสติปัญญาที่สูงด้วย

(๙) อารมณ์

ถ้าปราศจากความวิตกกังวล (Anxiety) ก็จะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่ดีจากการทดลองของสไปเอลเบอร์เกอร์ (Spiel Berger) พบว่าเด็กที่มีความวิตกกังวลน้อยย่อมเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มีความวิตกกังวลมาก

การเรียนรู้ก็เช่นเดียวกับพฤติกรรมอย่างอื่น ๆ ของมนุษย์ที่ต้องการอาศัยความต้องการ (Need) แรงขับภายใน (Drive) ความสนใจของผู้เรียน เครื่องล่อ (Incentive) แรงเสริม (Reinforcement) เป็นสำคัญ

๒) บทเรียน

ถ้าจัดบทเรียนโดยถือผู้เรียนเป็นหลักผู้เรียนจะสะดวกขึ้นแต่ทั่วๆ ไปมักจะถือเอาเนื้อหาวิชาเป็นหลักผู้เรียนจึงเรียนไม่ได้เต็มที่

ลักษณะของบทเรียน บทเรียนที่ง่ายและมีความหมายต่อชีวิตของเขา เขาย่อมจำได้ดี และรวดเร็วกว่าบทเรียนที่ยากและไม่มีความหมายการรบกวน เช่น กิจกรรมมากเกินไป เรียนมากเกินไปจนไม่ได้พักผ่อนเป็นการขัดขวางการเรียนรู้ ตัวแปรที่เกี่ยวกับบทเรียน (Task Variables) หมายถึงบทเรียนหรือกิจกรรมซึ่งอาจแตกต่างกันได้ในด้านความยากง่าย ความยาวของบทเรียน ความคล้ายคลึงกัน ความสนุกสนานความน่าเรียนหรือน่าเบื่อหน่าย ต่างมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

องค์ประกอบที่เกี่ยวกับบทเรียน

๑. ความยากง่ายของบทเรียน
๒. การมีความหมายของบทเรียน
๒. ความยาวของบทเรียน
๒. ตัวรบกวน (Interference)

๓) วิธีเรียนวิธีสอน (Methods of Learning)

วิธีการเรียนการสอนเป็นประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้มีผลดีหรือไม่ ตัวแปรที่เกี่ยวกับวิธีเรียน (Method Variables) ได้แก่การฝึกฝน (Practice) จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น ขนาดของการเรียนรู้ (Degree of Learning) ยิ่งทบทวนมากยิ่งดี การท่องจำ (Recitation) จำเป็นสำหรับการเรียนบางอย่างการใช้ประสาทรับรู้เข้าช่วยในการเรียน (Sensory Modality) บางคนต้อง

อ่านดัง ๆ จึงจำแม่นบางคนชอบฟังบางคนต้องพูดไปเขียนไปจึงจำได้ดี เครื่องล่อใจ (Incentive) เช่นคำชมเชยการให้รางวัลตำหนิลงโทษมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

การเรียนรู้ ต้องอาศัยเทคนิคการเรียนที่ดีคนระดับสติปัญญาเท่ากันคนที่มีวิธีการเรียนที่ดีหรือได้รับวิธีสอนที่ดีย่อมจะเรียนรู้ได้ดีกว่าคนที่ไม่มีเทคนิคในการเรียน ยกตัวอย่างผลการค้นคว้าทดลองของนักจิตวิทยา เช่น

(๑) การกระจายเวลาฝึกฝน (Distribution of Practice)

ฮอลล์ (Hall) พบว่าเรียนทีละน้อยมีเวลาพักผ่อนนั้น จะได้ผลดีกว่าเรียนติดต่อกันทีละมาก ๆ โดยเฉพาะการเรียนจำพวกทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย (Motor habit) และทักษะการออกเสียง (Verbal Habit)

(๒) การให้รู้ผลการเรียน (Knowing of Results)

บิโลโต (Bilodeau) ค้นพบว่าคนจะเรียนได้ผลดีถ้าให้รู้ผลการเรียนควบคู่ไปด้วย

(๓) การอ่านพร้อมกับการท่องจำ

มอร์แกน (Morgan) รีส (Reese) และเกทส์ พบว่าการอ่านพร้อมกับการท่องจำ หรือท่องจำควบคู่ไปด้วยจะช่วยให้จำได้ดีกว่าอ่านไปเฉยๆ

องค์ประกอบที่เกี่ยวกับวิธีเรียนวิธีสอน

๑. กิจกรรมในการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วม เช่น การอภิปรายการค้นคว้าลงมือปฏิบัติด้วยตนเองการฟังการบรรยาย ฯลฯ เลือกวิธีการสอนและโอกาสเหมาะแก่เนื้อหาวิชาความพร้อมความสะดวกด้านต่างๆ ด้วย

๒. ใช้เครื่องล่อใจ (Incentives) หมายถึงสิ่งของหรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจให้คนแสดงพฤติกรรมหรือทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองของความต้องการ เช่น ให้รางวัลแข่งขันลงโทษเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน

๓. ให้คำแนะนำและแนะแนว (Advise and Guidance) ในการเรียนเป็นการช่วยสร้างจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องให้แก่เรียนแนะแต่พอเหมาะไม่มากหรือน้อยเกินไป

๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ประสาทรับรู้ช่วยในการเรียน (Sensory Modality) เช่น บางคนถนัดอ่านบางคนต้องจับต้องลงมือปฏิบัติ บางคนเรียนได้ดีโดยการฟัง การให้นักเรียนอ่านพร้อมกันหรือท่องจำๆ ทำให้จำได้ดีขึ้น

๕. สอนรวดเดียวหรือทีละตอนต้องแล้วแต่กรณี ถ้าเรื่องมีความสัมพันธ์กันไม่ยาวเกินไปก็สอนรวดเดียวถ้าเรื่องยาวก็แบ่งทีละตอน

๖. การเสริมแรงที่พอเหมาะพอควร จะมีผลดีต่อการเรียนรู้การเสริมแรงหรือการเสริมพลังคือการให้สิ่งที่จะช่วยการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพื่อให้ปรากฏซ้ำขึ้นมาอีก ตัวเสริมแรงมีทั้งบวกและลบ

๗. การฝึกฝนหรือการฝึกหัด (Practice) คือการกระทำปฏิกิริยาของอินทรีย์อย่างซ้ำๆ เมื่อได้รับสิ่งเร้าเชื่อกันว่าจะช่วยให้การเรียนรู้ได้ผลสมบูรณ์ขึ้น ช่วยให้การเรียนรู้ในสิ่งนั้น มั่น คงถาวรขึ้นและมีความชำนาญมากขึ้น

๘. ขนาดของการเรียน (Degree of Learning) การฝึกเพิ่มเติมหลังจากที่เรียนรู้แล้ว จะช่วยให้จำบทเรียนได้ดียิ่งขึ้นการฝึกฝนหลังจากที่เรียนรู้มาแล้วนี้เรียกว่า “การเรียนเพิ่มขึ้น” (Over learning) ซึ่งช่วยให้สามารถจำบทเรียนได้นานๆ

๙. การท่องจำ (Recitation) เป็นวิธีการที่เราใช้จำบทหรือสูตรต่างๆ

๑๐. การรู้ผลงาน (Knowledge of Results) คนเราอาจจะเรียนบางสิ่งบางอย่างได้ โดยการพิจารณาผลของการกระทำเป็นหลัก

๑๑. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสถ่ายโยงหรือถ่ายทอดความรู้ (Transfer of learning) ให้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้นั้น ๆ แม่นยำมากขึ้นคงทนถาวรมากขึ้น

๑๒. สิ่งกระตุ้นอาจเป็นสภาพการณ์สถานการณ์บุคคลสิ่งของ ฯลฯ

๑๓. การตอบสนองหรือปฏิกิริยาตอบสนอง คือพฤติกรรมที่ตอบโต้สิ่งเร้าส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมใหม่ตามที่คาดหวังไว้เมื่อเรียนจบแล้ว

๒.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

ได้มีการศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้สัตว์และมนุษย์ เพื่อนำมาสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมายซึ่งผู้สอนจะสามารถนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเลือก และปรับใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ซึ่งในที่นี่จะได้กล่าวเพียง ๕ ทฤษฎี รวมทั้งแนวทางการนำทฤษฎีมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

๑) **ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม (Behavioral Learning Theory)** ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านนี้เน้นในด้านการจัดหรือการวางเงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และปรับพฤติกรรม นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญ คือ Skinner ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยมใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์แนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการสังเกตพฤติกรรม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อทำนายและควบคุมพฤติกรรมในด้านการเรียนรู้ โดยเน้นการสังเกตและการศึกษาพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่

กำหนดให้รวมทั้งศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสิ่งเร้า หรือสิ่งที่กระตุ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในสวนนี้ สกินเนอร์ (B.F.Skinner) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขการกระทำโดยใช้การเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ การเสริมแรงจะแบ่งเป็นสองประเภทคือการเสริมแรงในทางบวกซึ่งพฤติกรรมนั้นจะได้รับการสนับสนุนและทำให้เกิดขึ้นได้อย่างถาวรสม่ำเสมอบ่อยครั้ง สำหรับการเสริมแรงในทางลบ หรือการทำโทษนั้น ผลของพฤติกรรมดังกล่าวจะไม่ได้รับการส่งเสริมและทำพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นน้อยลง^๑

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านพฤติกรรมนิยม ซึ่งเน้นในด้านสิ่งเร้า และการตอบสนอง (Stimulus-Response) เชื่อว่าผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างมากที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นส่งเสริมหรือเสริมแรงให้แก่ผู้เรียน การสนับสนุน หรือการส่งเสริมให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมแรงในทางบวก ให้แก่ผู้เรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนจึงควรจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม ดังต่อไปนี้

๑. ผู้สอนจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี
๒. ผู้สอนจะต้องบอกจุดประสงค์ของการเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจ
๓. เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถ และความสนใจผู้สอนจึงควรใช้เทคนิคและวิธีการสอนหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียน
๔. ผู้สอนจะต้องเริ่มสอนตั้งแต่ทักษะเบื้องต้นก่อนเป็นอันดับแรก
๕. ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามความสามารถของตนเองละชั้น ๆ
๖. ผู้สอนจะต้องจัดเรียงเรียงเนื้อหาวิชาที่จะสอนให้เป็นลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม

การวางเงื่อนไขการกระทำที่เหมาะสมตามแนวคิดของสกินเนอร์ ในด้านการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม คือ การจัดแบ่งเนื้อหาวิชาเป็นส่วนย่อย ๆ และเรียงลำดับความสำคัญให้เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามความสามารถของตนเองรวมทั้งจัดให้มีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างความสำเร็จให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้นั้น แนวคิดดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นของบทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed

^๑ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, รายงานการวิจัย, (แพร่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

Instruction) ซึ่งสกินเนอร์ เชื่อว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ ดังนั้นเมื่อผู้เรียนได้เรียนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม และรู้ผลคำตอบของตนเองในทันที จะเป็นการเสริมแรงในทางบวกเมื่อผู้เรียนตอบคำถามได้ถูกต้องหรือได้รับการเสริมแรงให้ทำงานใหม่ เมื่อตอบคำถามไม่ถูกต้อง

ในปัจจุบัน การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer - Assisted Instruction) และ (Teaching Machine) จะมีลักษณะเช่นเดียวกับบทเรียนโปรแกรม โดยมีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านพฤติกรรมนิยม ในลักษณะของสิ่งเร้า และการตอบสนอง (S - R)

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านปัญญาและความคิด (Cognitive Learning Theories)

เป็นทฤษฎี การเรียนรู้ที่เน้นในด้านวิธีการหรือการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิดและสติปัญญา นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญเป็นที่รู้จักทั่วไปในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย Gage, Bruner และนักจิตวิทยากลุ่ม Gestalt ทฤษฎีการเรียนรู้นั้นจะได้มาจากการที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตนเอง วุฒิภาวะและนำมาเชื่อมความสัมพันธ์กับการหยั่งรู้ (Insight) ของตนเอง ทั้งนี้ เนื่องจากมนุษย์โดยทั่วไป สนใจที่จะศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อยู่เสมอและนำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มาประมวลกับความสามารถของตนเอง ความเชื่อความรู้สึกรวมทั้งประสบการณ์ดั้งเดิม เพื่อให้สามารถคิด สรุปและนำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เพียเจ้ (Jean Piaget) มีความเชื่อว่าพัฒนาการของระดับความคิดและสติปัญญาของมนุษย์จะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ในแต่ละขั้นตอน เกี่ยวพันกับอายุ วุฒิภาวะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ความคิดของผู้ใหญ่ที่คิดว่าเป็นสิ่งง่าย ๆ ธรรมดาจะไม่ใช่สิ่งที่ยากสำหรับเด็ก^๑ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด (Concept) การจัดกิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มความสามารถให้แก่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จากกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ตามความคิดเห็นของเพียเจ้ บุคคลตั้งแต่เด็กเล็กสนใจที่จะนำความรู้ประสบการณ์และความคิดของตนเองไปสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และแนวคิดใหม่รวมทั้งมีความพร้อมที่จะเข้าใจสภาพแวดล้อม นำประสบการณ์มาใช้ปรับตนเอง และเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้วย เพียเจ้แบ่งพัฒนาการการเรียนรู้ตามลักษณะวัยของผู้เรียนออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

^๑อ้างแล้ว, ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, "ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู", หน้า ๒๐.

(๑) วัยของการสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensor motor) เด็กที่อยู่ในวัย ๐ - ๒ ปี จะมีลักษณะของการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาประกอบด้วย การเริ่มต้นใช้การเลียนแบบมีความจำความคิดรู้ว่าวัตถุสิ่งของนั้นมิได้อยู่ไม่สูญหายไป ใช้การเคลื่อนไหวตามสิ่งเร้า เพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ

(๒) วัยของการเริ่มพูด (Preoperational) เป็นเด็กที่อยู่ในช่วงระหว่าง ๒ - ๗ ปี ลักษณะของการพัฒนาการจะประกอบด้วยพัฒนาการในด้านการใช้ภาษาจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น และมีความสามารถที่จะคิดในรูปแบบของสัญลักษณ์ มีความคิดและกระทำตามความนึกคิดของตนเองและไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่น

(๓) วัยของการใช้ความคิดในเชิงรูปธรรม (Concrete Operational) อยู่ระหว่างอายุ ๗ - ๑๑ ปี ผู้เรียนในวัยนี้จะสามารถพัฒนาความคิดอย่างมีเหตุผลในเชิงรูปธรรม สามารถแบ่งเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ได้เข้าใจกฎระเบียบรวมทั้งมีความสามารถที่จะคิดย้อนหลัง

(๔) วัยของการใช้ความคิด (Formal Operational) อยู่ระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี ผู้เรียนที่อยู่ในวัยนี้ จะมีลักษณะของการพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วยความสามารถที่จะคิดแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้อย่างมีเหตุผลมีทักษะการคิด โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับสังคมและมีความเป็นตนเองมากขึ้น

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดของเพียเจต์นั้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญา ของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน เนื่องจากการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตลอดเวลา รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทฤษฎี หรือหลักการทางวิชาการที่เรียนมาแล้ว นำมาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ บรูเนอร์ (Jerome Bruner) นักจิตวิทยาคนหนึ่งของกลุ่ม เกสตัลต์ (Gestalt Psychology) เชื่อว่าความสามารถในด้านสติปัญญาของผู้เรียนจะเพิ่มมากขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา ด้วยการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของตนเองการพัฒนาความรู้ความสามารถ ความคิดของผู้เรียนในลักษณะนี้เรียกว่า (Discovery Learning) ซึ่งการมีประสบการณ์การสร้างจินตนาการหรือมโนภาพของตนเอง รวมทั้งการเข้าใจสิ่งแวดล้อม และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยการสื่อความหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความรู้และความคิดขึ้นได้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องจัดเตรียมสถานการณ์ต่าง ๆ ปัญหา รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และจะทำให้ผู้เรียนเกิดการ

เรียนรู้ได้ การจัดการเรียนการสอนจะอยู่ในลักษณะของการสอนแบบอุปนัย (Inductive) โดยที่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากตัวอย่างในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์และสรุปเป็นแนวคิดใหม่ของตนเอง^๑

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นในด้านมนุษยนิยม (Humanistic Learning Theories)

เน้นในด้านการส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ หรือผู้เรียน และพัฒนาการของ ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง ประเมินความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดตามศักยภาพ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญคือ Maslow แนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านมนุษยนิยม จะเน้นความสำคัญของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยการสังเกตพิจารณาและทำความเข้าใจกับการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัย ซึ่งหมายถึงความรู้ ความคิดและสติปัญญา จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามลักษณะพัฒนาการในด้านร่างกายสังคมอารมณ์ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละชั้น วุฒิภาวะ (Maturation) กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง โดยการศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียน ในลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มพฤติกรรมนิยม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกที่จะเรียนรู้โดยอิสระ ซึ่งผู้เรียนควรจะสามารถเลือกในสิ่งที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของตนเองได้ ทั้งนี้บิดามารดา และผู้สอนจะต้องให้ความไว้วางใจกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เจริญเติบโตในทุก ๆ ด้านด้วยตนเอง ผู้ปกครองและผู้สอนมีหน้าที่ในการจัดความต้องการขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน ซึ่งแนะนำให้คำแนะนำ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ใช้วิจารณญาณของตนเองในการเลือก มาสโลว์ มีความเชื่อว่า การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแล้ว ซึ่งระดับของความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคนในแต่ละชนิดจะแตกต่างกัน โดยเฉพาะความต้องการขั้นพื้นฐานเบื้องต้น มาสโลว์ ได้ลำดับความต้องการขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้^๒

^๑อ้างแล้ว, ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, หน้า ๒๒.

^๒อ้างแล้ว, ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, หน้า ๒๓.

กลุ่มที่ ๑ ความต้องการขั้นพื้นฐานเบื้องต้น เป็นความต้องการที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการตอบสนองก่อนที่จะนำไปสู่ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่อไป ความต้องการขั้นพื้นฐานเบื้องต้นของมาสโลว์ ประกอบด้วย

- ๑) ความต้องการทางร่างกาย
- ๒) ความต้องการในด้านความปลอดภัย
- ๓) ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งและเป็นที่ต้องการในสังคม
- ๔) ความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยอมรับความสามารถของตนเอง

ความต้องการทั้ง ๔ ด้านตามแนวความคิดของมาสโลว์ จะเริ่มจากความต้องการในข้อที่ ๑ ก่อน เป็นลำดับไป จนถึงข้อที่ ๔ ซึ่งเป็นความต้องการสูงสุดของความต้อกรขั้นพื้นฐานเบื้องต้น มาสโลว์ เชื่อว่าเมื่อผู้เรียนได้รับการสนองตอบความต้องการทั้ง ๔ ข้อ ตามลำดับที่กล่าวมาแล้วจะเป็นการกระตุ้นสนับสนุนและทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพขึ้นด้วย ตัวอย่าง เช่น คนที่หิวหรือคนที่ไม่สบายจะต้องได้รับการดูแลอาหารมากกว่าที่จะมาคิดถึงการสร้างภาพเพื่อให้เป็นที่ยอมรับหรือได้รับการยกย่องจากผู้อื่น เมื่อคนมีความพร้อมในด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้วก็ย่อมสนใจที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น

สำหรับความต้องการในกลุ่มที่ ๒ ของมาสโลว์ นั้น เป็นความต้องการที่ต่อเนื่องจากความต้อกรขั้นพื้นฐานเบื้องต้น ซึ่งบุคคลต่าง ๆ เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแล้ว ขั้นต่อไปก็จะเป็นความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตนเองเพื่อการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วย

๑. ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจ
๒. ความต้องการที่จะสุนทรีย์ภาพในด้านความงาม
๓. ความต้องการที่จะกระทำและเป็นตัวของตนเอง

ความต้องการในกลุ่มที่ ๒ นี้ เป็นความต้องการที่ไม่มีขอบเขต ซึ่งจะไม่มีการตอบสนองที่เพียงพอกับความต้อกรได้เมื่อผู้เรียนได้รับการสนองขั้นพื้นฐานในกลุ่มแรกแล้ว ขั้นต่อไปผู้เรียนจะสนใจในสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ มีความสนใจต้องการจะเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งต้องการมีความรู้สึกในด้านสุนทรีย์ภาพต่อความงาม ดนตรี หรือความประทับใจ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน สำหรับความต้องการในขั้นสุดท้ายนั้น จะหมายถึงความต้องการที่จะประสบความสำเร็จโดยใช้ความสามารถของตนเองและดำเนินชีวิตในสิ่งที่ตนเองมีความสามารถที่จะทำได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง

ซึ่งความต้องการในขั้นนี้จะต้องขึ้นอยู่กับกาได้รับการตอบสนองอย่างพึงพอใจในความต้องการขั้นอื่น ๆ มาก่อนแล้ว และมนุษย์ที่จะประสบความสำเร็จในขั้นนี้มีอยู่น้อยมาก

ดังนั้น ในด้านการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดในด้านมนุษยนิยมของมาสโลว์นั้น ผู้สอนโรงเรียนหรือรัฐ จึงจำเป็นต้องจัดความต้องการพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนก่อน จึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนได้ เช่น การจัดโครงการอาหารกลางวันการจัดโครงการหนังสือเรียน รวมทั้งการให้ความรักความสนใจแก่ผู้เรียนอย่างไม่มีอคติ ซึ่งเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน จะเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ในขั้นที่สูงกว่าต่อไป มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความคิดสร้างสรรค์

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคม เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านพฤติกรรมนิยมซึ่งเน้นผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มีมากระตุ้นสำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคมนั้น เน้นในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยสนับสนุนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งหมายถึงการอยู่รวมกลุ่มกันของมนุษย์ การแลกเปลี่ยนความรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม และจัดให้มีการสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งการช่วยเหลือกัน บันดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ด้านสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมนิยม โดยเน้นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่ผู้เรียนสังเกตสิ่งแวดล้อมและเลียนแบบ ซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของผู้อื่นในด้านต่าง ๆ ด้วย บันดูราได้กำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้จากการสังเกต ดังนี้^๑

(๑) ขั้นให้ความสนใจ (Attention) เป็นขั้นต้นที่ผู้เรียนสนใจต่อรูปแบบ ที่สังเกตเห็น ซึ่งส่วนมากแล้วผู้เรียนจะสนใจรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ ทันสมัย เป็นที่นิยม หรือเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ

^๑อ้างแล้ว, ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, หน้า ๒๔.

(๒) **ขั้นจดจำรูปแบบ (Retention)** เมื่อผู้เรียนมีความสนใจต่อรูปแบบแล้ว ผู้เรียนจะจดจำรูปแบบหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนต้องการจะเลียนแบบและฝึกหัดหรือประพฤติปฏิบัติตามรูปแบบที่ได้จดจำมา

(๓) **ขั้นการแสดงพฤติกรรมให้เหมือนรูปแบบ (Reproduction)** ในขั้นนี้ผู้เรียนจะพยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เหมือนตามรูปแบบที่ตนสนใจ และได้จดจำไว้จนมีลักษณะใกล้เคียงที่สุดตามรูปแบบนั้น ๆ ขั้นนี้ได้รับแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้นสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต และเลียนแบบนั้น ผู้เรียนจะได้รับแรงจูงใจจากการเลียนแบบเนื่องจากมีความรู้สึกว่าการเลียนแบบดังกล่าวเป็นประโยชน์ และจะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกับต้นแบบ หรือได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory of learning)

เนื่องจากผู้เรียนจะมีความสามารถในด้านการเรียนรู้ ความคิด สติปัญญา และทักษะที่แตกต่างกัน การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้ศึกษาลักษณะพัฒนาการการเรียนรู้ของมนุษย์ทางด้านสติปัญญา ความคิดและทักษะโดยแบ่งความสามารถของมนุษย์แต่ละคนในการเรียนรู้ออกเป็น ๘ ส่วนเรียกว่า พหุปัญญา (multiple Intelligence) ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้ภาษา (Linguistic Intelligence) ความสามารถในทางคณิตศาสตร์ (Logical - Mathematical Intelligence) ความสามารถในการนึกคิดและจินตนาการ (Spatial Intelligence) ความสามารถในด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย (Bodily - Kinesthetic) ความสามารถในด้านดนตรี (Musical Intelligence) ความสามารถที่จะสนใจและเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) และความสามารถประการสุดท้าย คือ ความสามารถที่จะสร้างแนวคิดและความเข้าใจให้แก่ตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ซึ่งความสามารถทั้ง ๘ ด้านนี้ ยังแบ่งเป็นความสามารถย่อย ๆ ลงไปได้อีก เช่น ความสามารถทางด้านดนตรี ประกอบด้วยความสามารถในด้านการร้องเพลง การแต่งเพลง การประสานทำนองดนตรี การใช้เครื่องดนตรี การฟังดนตรีอย่างมีสุนทรียภาพและอื่นๆ อีก (Campbel : Introduction) โรงเรียนส่วนใหญ่โดยทั่วไปแล้วจะจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนโดยเน้นความสามารถทางด้านการใช้ภาษา และความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ให้แก่ผู้เรียน และถ้าผู้เรียนมีความสามารถในด้านที่กล่าวมานี้ก็จะได้รับการยกย่อง และถือว่าประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งผู้เรียนโดยทั่วไปจะไม่มีความสามารถเฉพาะในด้านที่โรงเรียนมุ่งหวังมากนัก ดังนั้น ผู้สอนควรจะ ต้องจัดการเรียนการสอน โดยเอื้อให้แก่ผู้เรียนที่มีความสามารถใน

ด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่งทฤษฎีทางด้านพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ จะมีผลกระทบต่อการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนการวัดและประเมินผลความสามารถของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านพหุปัญญา ตามทฤษฎีของการ์ดเนอร์นั้น ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนได้พัฒนา และใช้ความสามารถทางด้านสติปัญญาของตนเองทั้ง ๘ ด้าน ในการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น เมื่อสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่อง “สัตว์น้ำ” ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเล่า หรืออธิบายเกี่ยวกับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่ตนสนใจ ราคาของสัตว์น้ำนั้น ๆ เมื่อมีการซื้อขายกัน หรือการนับจำนวนของสัตว์น้ำจากรูปภาพ การวาดภาพสัตว์น้ำตามความนึกคิดของผู้เรียน การร้องเพลงที่เกี่ยวข้อง หรือจัดให้มีการแสดงกิริยาท่าทางลักษณะของสัตว์น้ำ รวมทั้งการเสนอความคิดเห็นและการรวม กลุ่มกันปรึกษาหารือเกี่ยวกับคุณสมบัติ ประโยชน์หรือในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์น้ำ การจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวผู้สอนจะต้องกำหนดปัญหา ถามคำถาม หรือให้ข้อมูลและคำแนะนำต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถของตนเอง รวมทั้งสามารถเรียนรู้ในแนวทางที่ตนเองมีความสามารถและมีความเข้าใจในสิ่งที่เรียนเพิ่มขึ้น

การสอนโดยใช้ทฤษฎีพหุปัญญานี้ จำเป็นต้องใช้เวลาและความสามารถของผู้สอนในการจัดกิจกรรม ซึ่งจะสามารถนำมาใช้ได้ผลดีกับผู้เรียนในระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นการเรียนการสอนที่เน้นในด้านกิจกรรม สำหรับการประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนนั้นจะนิยมใช้รูปแบบของการใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เพื่อให้ทราบผลความก้าวหน้าในด้านความสามารถของผู้เรียนในแต่ละด้าน การรายงานความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ความสามารถและทักษะรวมทั้งผลของความร่วมมือในการทำงานกลุ่มซึ่งผู้สอนอาจจะรายงาน ในรูปแบบของตารางตลอดจนการจัดให้มีการทดสอบ เพื่อทดสอบความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาวิชาและทักษะของผู้เรียน

๒.๔ การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในการเรียนการสอนการที่ผู้เรียนจะรู้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาที่ผู้สอนมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนได้เข้าใจ ผู้เรียนและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสามารถ ความสนใจ

ของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาได้ อย่างไรก็ตาม แนวทางการดำเนินกิจกรรมของอาจารย์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีดังนี้

๑) จัดเนื้อหาวิชา ให้มีความยากง่ายเหมาะสมและเป็นไปตามลักษณะพัฒนาการของผู้เรียนตามความสามารถ นอกจากนี้ผู้สอนควรชี้ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชานั้น ๆ

๒) เลือกวิธีการสอนที่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้ และสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนด้วย ทั้งนี้ยังหมายรวมถึงการเลือกใช้อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น ตัวอย่าง รูปภาพ การตีความจากแผนภูมิ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ

๓) จัดกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งให้ผู้เรียนได้รับทราบผลก้าวหน้าของการทำงานนั้นด้วย นอกจากนี้การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานยังเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการทำงานโดยผู้สอนจะต้องค่อยๆ ให้ผู้เรียนได้ฝึกการเป็นผู้รับผิดชอบในการทำงานด้วย

๔) แจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการเรียนรวมทั้งเกณฑ์การประเมินผล เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้เรียนสนใจเรียนรวมทั้งให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนขึ้นอยู่กับความพยายามหรือความสนใจในการเรียนและความรับผิดชอบของผู้เรียนต่อการทำงานเพื่อนำไปสู่ผลของรางวัลมากกว่าความสามารถเฉพาะตัว

๕) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นขั้นตอนย่อย ๆ โดยคำนึงถึงสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องศึกษามาก่อนและความต่อเนื่องของเนื้อหาวิชาซึ่งหมายรวมถึงสอนในแต่ละจุดประสงค์ให้ต่อเนื่องกันในจำนวนที่เหมาะสมมากกว่าที่จะสอนรวม ๆ กันทั้งหมดโดยไม่มีเป้าหมาย

๖) เลือกและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียน การให้งานที่ยากเกินไปจะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย ไม่อยากทำและเห็นว่าเกินความสามารถของตนเอง ซึ่งในบางครั้งผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารต่าง ๆ การที่ผู้สอนรู้จักการสังเกตผู้เรียนจะมีส่วนช่วยให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้

๗) สนับสนุน หรือช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มผู้สอน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนได้สอดคล้องกันโดยการวางแผนงานร่วมกันซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และมีประสบการณ์ในหลาย ๆ ด้าน

๘) ชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการศึกษาจากเนื้อหาการเรียนรู้ ในการนำไปใช้ใน ชีวิตจริงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนควรมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้ เพื่อแสดงว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่ได้รับจากผู้สอน คือ

(๑) การเรียนรู้ในด้านความจำ ผู้เรียนสามารถจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้จากการอ่านตำรา จากการพบเห็นหรือได้ฟังอยู่เสมอ ๆ จากวิทยุโทรทัศน์หรือสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้

(๒) การเรียนรู้ในด้านแนวคิด ซึ่งผู้เรียนจะสามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนและนำมาจัดเป็นกลุ่ม เป็นพวกรวมทั้งบอกเหตุผลได้ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่อไป เช่น เมื่อนักศึกษาได้เรียนรู้เรื่อง “การบริหาร” ผู้เรียนจะสามารถแยกความแตกต่างของขั้นตอนต่าง ๆ รวมทั้งบอกลักษณะหรือองค์ประกอบของการบริหารได้

(๓) การเรียนรู้ในด้านความจำและสามารถพูดในสิ่งที่จำมาได้ ผู้เรียนจะต้องเรียนและจดจำในสิ่งที่ผู้สอนกำหนดให้และสามารถพูดหรือกล่าวในสิ่งที่จำมาได้อย่างถูกต้อง เช่น การท่องจำหลักธรรมคำสอน

(๔) การเรียนรู้ในด้านการพูด และการเขียนเพื่อการสื่อความหมาย ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถเขียนหรือบรรยาย โดยใช้ภาษาของตนเองในการอธิบายหรือการสรุปเรื่องราวได้อย่างเข้าใจจากข้อมูลต่าง ๆ เช่น จากการดูภาพยนตร์จากการฟังหรือข้อคิดจากผู้อื่น

ในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ วิธี การสอน มีความเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน มีทักษะการสอนซึ่งหมายถึงมีความสามารถในการกระตุ้น เสริมแรงสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ รวมทั้งการกำหนดปัญหาหรือการตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ดังพุทธวิธีการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มี ๔ วิธี คือ^๑

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙.

๑. สนุกสนุกสนาน ชี้แจงให้ชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเหมือนจูงมือไปให้เห็นกับตา

๒. สมาทนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้ามนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมมุติเตชณา ใ้ใจให้อาจหาญแก่ลัทธิ คือ ปลุกใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจนได้สู้งานไม่หวั่นไม่กลัวเหนื่อยไม่กลัวยาก

๔. สมุทสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้ชุ่มชื่นเบิกบานโดยชี้ให้เห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนร่วมกันปรึกษาหารือกัน ทำงานด้วยกัน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาความรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างไรก็ตาม ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ความสามารถของผู้เรียนในทุก ๆ ด้านด้วย

๒.๔.๑ ด้านเทคนิคและวิธีการสอน

๑) ความหมายของการสอน

การสอนมีความหมายหลายอย่าง เช่น

- การถ่ายทอดความรู้
- การฝึกให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ
- การจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- การสร้างหรือจัดสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- การแนะแนวทางแก่ผู้เรียนเพื่อให้ศึกษาหาความรู้

สรุปว่าการสอนจะมีลักษณะ คือ มีการจัดดำเนินการของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการ (Process) ของสมอง เช่น ฟัง อ่าน พูด เขียน โยงความสัมพันธ์เปรียบเทียบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของความเข้าใจการคิดวิเคราะห์การคิดสังเคราะห์การประเมินผล ฯลฯ การจัดดำเนินการของผู้สอนอาจอยู่ในรูปบรรยายอธิบายสาธิตหรือปฏิบัติให้ดูให้อ่านเนื้อหาสาระให้อภิปราย ให้ทำแบบฝึกหัด ให้ศึกษาจากสื่อ ต่าง ๆ ฯลฯ

๒) ลักษณะของการสอน

จากความหมายของการสอน ที่สรุปไว้ข้างต้น สามารถให้ข้อสังเกตของลักษณะการสอนได้ ๓ ประการ คือ

(๑) การสอนเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เน้นการสอนในลักษณะของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ซึ่งหมายความว่า การสอนจะเกิดขึ้นได้นั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนิ่งเฉย คือ ไม่เกิดการเคลื่อนไหวทั้งทางกาย วาจาและทางปัญญา เช่น ครูอาจยืนบอกทั้งชั่วโมงโดยนักเรียนได้ยินเสียงครูแต่ไม่ได้รับรู้ และเกิดประสบการณ์ใหม่ นักเรียนอาจทำเลขหรือคัดเขียนไปทั้งชั่วโมงตามบุญตามกรรมโดยครูนั่งนิ่งอยู่ที่โต๊ะครูอย่างนี้เรียกว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนก็ไม่จัดเป็นการสอน

แต่จะจัดเป็นการสอนถ้าครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการร่วมมือกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน นักเรียนได้แสดงออกด้วยการพูด การเขียน การทดลอง การคิด การสร้างงานศิลปะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ฯลฯ โดยที่ครูเป็นผู้จัดสถานการณ์และสิ่งเร้าให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดจนได้รับประสบการณ์ใหม่

การจัดสถานการณ์และสิ่งเร้า เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้นี้ ต้องจัดอย่างมีลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน เช่น จัดสอนโดยมีขั้นนำเข้าสู่บทเรียน มีขั้นตอนการสอน ตามลักษณะของเทคนิคการสอนที่นำมาใช้ มีขั้นสรุปบทเรียนทุกขั้นตอนเหล่านี้ต้องมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน จึงจะเรียกว่าเป็นกระบวนการ

(๒) การสอนมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์กำหนดไว้ จะเน้นที่เป้าหมายของการสอน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านความรู้ ความคิด หรือด้านพุทธิพิสัย กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทางสติปัญญาเกิดการพัฒนาขึ้นจากความไม่รู้ไม่เข้าใจคิดไม่เป็น มาเป็นมีความรู้ ความเข้าใจมีความคิดและคิดเป็น เช่น จากการอ่าน เขียนไม่ได้ไม่เป็น มาเป็นอ่านออกเขียนได้ แสดงความคิดเห็นได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ประเมินค่าและวิจารณ์ได้ ฯลฯ

๒. ด้านเจตคติ หรือด้านจิตพิสัย เกี่ยวกับความรู้สึกเห็นคุณค่า ความดี ความงาม ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในด้านนี้ เช่น รู้สึกซาบซึ้งในบทกลอนที่ได้ฟัง ได้อ่าน เห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องเกิดการยอมรับที่จะช่วยกันรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีเห็นคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นต้น

๓. ด้านทักษะ หรือด้านทักษะพิสัย หมายถึง ความสามารถกระทำได้ ปฏิบัติได้ถูกต้อง ตามวัย เช่น สามารถว่ายน้ำได้ พิมพ์ดีดได้ ร้อยมาลัยได้ วาดภาพได้ โยนลูกบอลได้ ฟัง พูด อ่าน เขียนได้ ฯลฯ ผู้เรียนจะเกิดทักษะถ้าได้ฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ

ในการสอนจึงต้องตั้งจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านทั้ง ๓ ด้าน มิใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว จึงจะถือว่าเป็นการสอนที่สมบูรณ์ ตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่ ไปใช้ได้

(๓) การสอนจะบรรลุจุดประสงค์ได้ดีต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน เน้นที่สมรรถภาพของผู้สอนซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสอนการสอนจะบรรลุผลตามจุดประสงค์ ได้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ ทักษะ และเทคนิคการสอนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้สอนต้องมีความรู้ดี (ศาสตร์) และมีเทคนิคการสอนดี (ศิลป์) ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ กล่าวไว้ว่า “เป็นครูต้องรู้ศาสตร์อย่างมีศิลป์” หมายความว่า ผู้เป็นครูจะต้องรู้จักศาสตร์การสอน เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิธีสอน หลักการสอน จิตวิทยาการเรียนรู้ ฯลฯ และรู้จักใช้ศิลป์การสอนซึ่งเป็นเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี ถ้าครูมีความรู้ดีทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพครูแล้วสามารถประยุกต์ความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีศิลปะ ก็กล่าวได้ว่าครูผู้นั้นมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสอน

การสอนนี้เป็นการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งเป็นคน เป็นสิ่งมีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกนึกคิด มีอารมณ์ มีวิญญาณ ผู้สอนจึงต้องอาศัยศิลปะที่จะเข้าถึงจิตใจผู้เรียน เช่น ศิลปะในการพูด การอธิบาย การจูงใจ การสนใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล การช่วยแก้ปัญหาให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน ศิลปะในการสอนเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ศิลปะในการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน ศิลปะในการชักจูงผู้เรียนให้ตั้งใจเรียน ให้ทำการบ้าน ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเทคนิคเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของศิลปะในการสอน ดังนั้น การสอนจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๓) เทคนิคและวิธีการสอน

หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เน้นให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนที่หลากหลายอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะวิธีการหาความรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนที่แบบต่าง ๆ และสามารถใช่วิธีการสอนเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง

(๑) ความหมายของวิธีการสอน

วารี ถิระจิตร ให้ความหมายไว้ว่า วิธีสอนคือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า วิธีการสอนเป็นกระบวนการ ที่ทำให้จุดประสงค์ หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏผลขึ้นได้ ฉะนั้นวิธีสอนจึงเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน

วิธีการสอนเป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารวดตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ วิธีสอนก็หมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้สอนใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ที่กำหนดไว้ ประเภทของวิธีสอน

วิธีสอนมีหลายวิธี แต่ละวิธีมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป แต่เมื่อได้พิจารณาด้านบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนแล้วสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher - Centered Method) เป็นวิธีสอนที่ครูเป็นผู้จัดและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เช่น เป็นผู้วางแผน ดำเนินการ และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนมีบทบาทน้อยในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนจึงมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว โดยมีผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ตัวอย่างของวิธีสอนแบบนี้ เช่น วิธีสอนแบบบรรยาย แบบสาธิต แบบใช้คำถาม แบบใช้หนังสือเรียน เป็นต้น

๒) วิธีสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil - Centered Method) เป็นวิธีสอนที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานให้ข้อเสนอแนะ ส่งเสริมให้กำลังใจและช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาวิธีสอนแบบนี้ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะเป็นการเรียนจากการกระทำ และเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน

ของผู้เรียนตัวอย่าง เช่น วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมแบบบทบาทสมมุติแบบวิทยาศาสตร์แบบทดลอง เป็นต้น

(๒) ลักษณะของวิธีสอนแบบต่าง ๆ

๑. วิธีสอนแบบบรรยาย

หมายถึง วิธีการสอนที่ผู้สอนพูด บอกเล่าอธิบายเนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนโดยที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายเตรียมการศึกษาค้นคว้าเนื้อเรื่องมาแล้วเป็นอย่างดี ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น โดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อความหมายทางเดียว คือจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนโดยผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเพียงแต่ฟัง จดบันทึกหรือซักถาม บางครั้งวิธีสอนแบบนี้จะยึดบทบาทของผู้สอนเป็นหลักสำคัญ

ความมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้ความรู้หรือประสบการณ์ใหม่แก่ผู้เรียน เป็นความรู้ที่ค้นคว้าหาได้ยากหรือเป็นประสบการณ์เฉพาะของผู้สอนเอง

๒. เพื่อช่วยนำทางในการอ่านหนังสือของผู้เรียน และช่วยสรุปประเด็นสำคัญในกรณีที่ผู้สอนมอบหมายให้ไปอ่านมาล่วงหน้าแล้ว

๓. เพื่อมุ่งถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยในเวลาอันจำกัด การนำวิธีการสอนแบบบรรยายไปใช้ การใช้วิธีการสอนแบบบรรยายให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

๑) ใช้การสอนแบบบรรยายร่วมกับวิธีการสอนอื่นได้ เช่น ใช้การบรรยายคู่กับการอภิปรายการบรรยายกับการสาธิต การบรรยายกับการทดลอง เป็นต้น

๒) ใช้ทักษะการสอนหลาย ๆ ลักษณะเพื่อเสริมการบรรยายให้มีคุณค่าและน่าสนใจ เช่น ใช้การทำทางการเล่าหรือการอธิบายเรื่อง การใช้กระดานดำ การใช้คำถาม การเสริมกำลังใจ ฯลฯ

๓) ควรมีเอกสารสิ่งพิมพ์เพิ่มเติมเพื่อขยายความรู้ให้กว้างขวางกว่าที่ครูบรรยาย หรือ อาจเป็นหัวข้อสรุปประเด็นสำคัญ

๔. ควรให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการฟังเสียก่อน และควรใช้เทคนิคการจูงใจเร้าความสนใจให้เหมาะสม

๕. ควรใช้ในสภาพการณ์ต่อไปนี้

- ๑) เมื่อต้องการเสนอข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป หรือข้อมูลที่ไม่ต้องการพิสูจน์อะไรมากนัก
- ๒) เมื่อต้องการดึงความสนใจของผู้เรียน
- ๓) เมื่อต้องการให้ผู้เรียนได้รู้เนื้อหาสาระของบทเรียน ตามขั้นตอนของหลักสูตรแต่มีเวลาจำกัด
- ๔) เมื่อต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้หรือมโนคติเบื้องต้น ก่อนที่จะแยกย้ายไปประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนอื่น
- ๕) เมื่อต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนยังไม่เคยได้เรียนหรือรู้มาก่อน
- ๖) เมื่อข้อมูลหรือความรู้นั้น ๆ ยังมีข้อโต้แย้งหรือยังสับสนอยู่ก็ควรใช้วิธีการบรรยายมากกว่าการเรียนการสอนโดยวิธีอื่น
- ๗) เมื่อมีเวลาในการเรียนจำกัด แต่ข้อมูลหรือความรู้ที่จะสอนนั้นมีมากและกระจัดกระจาย
- ๘) เมื่อต้องการสรุปบทเรียนหรือสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาแล้วซึ่งเป็นการใหม่ในมิติขั้นสุดท้าย
- ๙) เมื่อต้องการจะทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนไปแล้วให้แก่ผู้เรียน
- ๑๐) เมื่อต้องการอธิบายเนื้อหาเพิ่มเติมจากที่ได้เรียนไปแล้ว

๔) วิธีการสอนแบบสาธิต

หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (อาจเป็นวิทยากรที่ผู้สอนเชิญมา) แสดงหรือกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างพร้อม ๆ กับการบอกอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตกระบวนการขั้นตอนการสาธิตนั้น ๆ วิธีสอนแบบสาธิตจึงเป็นการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้สอนเป็นผู้วางแผน ดำเนินการ และลงมือปฏิบัติผู้เรียนอาจจะมีส่วนร่วมบ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย วิธีสอนแบบนี้จึงเหมาะสมสำหรับจุดประสงค์การสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนการปฏิบัติ

ความมุ่งหมาย เพื่อแสดงให้ผู้เรียนได้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งและสามารถปฏิบัติตามได้

การนำวิธีการสอนแบบสาธิตไปใช้

การสอนแบบสาธิตจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนอย่างถูกต้อง แนวทางการใช้วิธีสอนแบบสาธิตให้มีประสิทธิภาพดังนี้

๑. ในระหว่างที่ทำการสาธิต ผู้สอนต้องเอาใจใส่ต่อผู้เรียนทุกคนโดยมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนได้เห็นและกำลังสนใจการสาธิตอยู่

๒. ในกรณีที่ผู้สอนเป็นผู้แสดงการสาธิตเอง ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้าง เช่น ถ้าเวลามากพออาจให้ผู้เรียนออกมาแสดงบ้างเพื่อเป็นการประเมินผลว่า ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด

๓. ระหว่างที่ทำการสาธิต ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม เพราะอาจมีบางจุดหรือบางตอนที่ผู้เรียนสงสัยการตอบปัญหาของผู้สอนเกี่ยวกับข้อสงสัยนั้น ๆ จะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบทเรียนได้ดี

๔. ผู้สอนควรมั่นใจว่า การสาธิตนั้น ๆ มีประโยชน์ต่อผู้เรียน ความมั่นใจดังกล่าวอาจใช้วิธีการสังเกตในโอกาสต่อ ๆ ไป เช่น เมื่อมีการสาธิตเรื่องมารยาทในการรับประทานอาหารแล้ว ผู้เรียนนำไปใช้หรือเปล่า ผู้สอนอาจสังเกตได้จากการรับประทานอาหารกลางวันของผู้เรียนว่ามี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปมากน้อยเพียงใด ถ้าพฤติกรรมยังคงเดิมหรือไม่ค่อยมีมารยาทในการรับประทานอาหารแล้ว ผู้สอนอาจใช้วิธีกระตุ้นหรือตักเตือนให้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการสาธิตมาใช้ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

๕. ในระหว่างการเรียนการสอนด้วยวิธีการสาธิต ผู้สอนไม่ควรบรรยายหรืออธิบายมากเกินไปเพราะจะทำให้การสาธิตขาดความตื่นตัวสนใจไป ผู้เรียนเท่ากับได้เรียนรู้บทเรียนนั้นไป แล้วถ้าไม่สาธิตก็คงเข้าใจ ดังนั้น ผู้สอนก็ควรพิจารณาว่าตอนใดควรเสริมด้วยการอธิบาย ตอนใดไม่ควรอธิบาย เป็นต้น

๖. ผู้สอนไม่ควรเร่งการสาธิต กล่าวคือ สาธิตให้ผู้เรียนดูเป็นลำดับขั้นตอน ไม่ควรคิดว่าบางอย่างผู้เรียนเข้าใจแล้วและข้ามผ่านไป หรือเร่งการสอนจนผู้เรียนไม่เข้าใจ ก็จะเป็นการทำให้การสาธิตนั้น ๆ ขาดคุณค่าไป

๕) วิธีการสอนแบบอภิปราย

หมายถึง วิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือพิจารณาหัวข้อที่กลุ่มมีความสนใจร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อหาคำตอบแนวทางหรือเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งร่วมกัน วิธีสอนแบบอภิปรายจึงเป็น วิธีการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ

เรียน คือ ได้คิดได้ทำได้แก้ปัญหา และได้ฝึกการทำงานแบบประชาธิปไตย ผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ด้านเจตคติและด้านทักษะการเรียนรู้ เช่น ทักษะการคิด การพูด การรับฟัง การแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกับกลุ่ม เป็นต้น

ความมุ่งหมาย

๑. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะการพูดและการคิด

๒. เพื่อฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

๓. เพื่อฝึกการค้นคว้าหาความรู้มาเพื่ออภิปรายให้ผู้อื่นรับทราบ

การนำวิธีสอนแบบอภิปรายไปใช้

๑. ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นให้มาก และเป็นผู้กระตุ้นให้คำแนะนำมากกว่าที่จะเป็นผู้พูดเอง

๒. ผู้สอนควรเป็นผู้มีใจกว้างมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นที่ได้จากการอภิปราย

๓. ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้มีความพร้อมก่อนการอภิปราย โดยที่ผู้เรียนต้องเตรียมตัวค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อการอภิปรายมาล่วงหน้า

๔. ผู้สอนควรกำหนดหัวข้อหรือประเด็นการอภิปรายให้ชัดเจนให้เข้าใจตรงกัน เป็นหัวข้อที่ย่อยให้มีการคิดอภิปรายได้อย่างกว้างขวางและเรื่องที่จะอภิปรายควรจะมีสาระที่เรียนจุดประสงค์ที่สอนและก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน

๕. ขณะที่ผู้เรียนอภิปรายผู้สอนควรได้เก็บความคิดและข้อคิดเห็นของสมาชิกผู้อภิปรายไว้ให้มากที่สุดเพื่อไว้ใช้ในการสรุปบทเรียนโดยสรุปเป็นแนวคิดหลักก่อน แล้วขยายด้วยแนวคิดย่อยทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยพร้อมทั้งประเด็นสำหรับการคิดและอภิปรายในครั้งต่อไป

๖). วิธีการสอนแบบแบ่งกลุ่มกิจกรรม

หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยกันค้นคว้าหรือทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เพื่อช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียน ยิ่งขึ้น ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพราะได้ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง

ความมุ่งหมาย

๑. เพื่อฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ
๒. เพื่อฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นจนเกิดทักษะกระบวนการกลุ่มสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตได้
๓. เพื่อฝึกคุณลักษณะนิสัยของผู้เรียน เช่น ความรับผิดชอบในการทำงานความมีระเบียบวินัยความตรงต่อเวลาความซื่อสัตย์ความมีน้ำใจ ฯลฯ
๔. เพื่อฝึกทักษะการพูด การคิด การเขียนรายงาน การวิเคราะห์ การสรุป ฯลฯ
๕. เพื่อฝึกความกล้าในการแสดงออก

๗) การนำวิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมไปใช้

๑. ผู้สอนต้องเตรียมการสอนและมอบหมายงานกลุ่มให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับวัยความสามารถเวลาเรียน
๒. งานที่มอบหมายควรอยู่ในขอบเขตของหลักสูตร และเสริมความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริง
๓. ในกรณีที่มอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน ผู้สอนต้องกำหนดปริมาณงานและความยากง่ายของงานให้อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน
๔. ขณะที่ผู้เรียนทำงานกลุ่ม ผู้สอนต้องดูแลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบการทำงานกลุ่มทำงานกลุ่มทั่วไปทุกคน บางครั้งอาจต้องกระตุ้นผู้เรียนบางคนที่ไม่สนใจทำงานกลุ่ม
๕. ผู้สอนต้องเอาใจใส่ดูแลให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำผู้เรียน และย้าระเบียบวินัยวินัยในการทำงานกลุ่ม ถ้าเกิดความวุ่นวายในกลุ่ม
๖. ผู้สอนควรได้สรุปความรู้ ความคิด ประเด็นสำคัญของงานที่ผู้เรียนทำ ให้ผู้เรียนได้รับตรงกันหลังจากที่ผู้เรียนเสนอผลงานกลุ่มแล้ว
๗. ผู้สอนควรเลือกใช้กิจกรรมกลุ่มหลาย ๆ ลักษณะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุดโดยอาจแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนเล่นเกมทำการทดลองแสดงบทบาท ฝึกทักษะ แข่งขันตอบปัญหา ศึกษาจากชุดการสอน แก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์จำลอง เป็นต้น
๘. การจัดกลุ่มจะมีสมาชิกมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย เวลา ลักษณะเนื้อหาและเนื้อหาและกิจกรรมที่จะจัด จากประสบการณ์การสอนพบว่า ขนาดของกลุ่ม

ย่อยมีสมาชิกประมาณ ๔-๕ คน จะเหมาะสมเพราะทุกคนในกลุ่มจะร่วมกันคิด แก้ปัญหา หรือทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยทั่วถึงกันทุกคนจะให้ความร่วมมือต่อกันเป็นอย่างดี

๘) วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา

หมายถึง วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอนมีเหตุผลมีการรวบรวมข้อมูลมีการทดลองวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล ดังนั้น จึงอาจเรียกวิธีการสอนแบบนี้ว่า วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์

ความมุ่งหมาย

๑. มุ่งฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตีความ และสรุป
๒. มุ่งฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์อันเป็นวิธีที่มีเหตุผล ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการที่ผู้เรียนจะนำวิธีการไปใช้แก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันได้
๓. มุ่งฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผล และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๔. มุ่งฝึกความเชื่อมั่นในตัวเองมีความคิดอิสระและการทำงานร่วมกับเพื่อน

๙) การนำวิธีการสอนแบบแก้ปัญหาไปใช้

๑. ปัญหาที่นำมาให้ผู้เรียนศึกษาควรเป็นปัญหาที่น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ของผู้เรียนและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน เช่น ปัญหาความไม่สะอาดของห้องเรียน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษปัญหาสุขภาพปัญหาการเรียน ฯลฯ
๒. ถ้าผู้เรียนยังไม่เห็นปัญหาผู้สอนควรใช้เทคนิคชี้แนะให้ผู้เรียนคิด และมองเห็นปัญหา เช่น เทคนิคการถามคำถาม การเล่าเรื่อง การยกตัวอย่าง ฯลฯ
๓. ผู้สอนควรเตรียมเนื้อหา แหล่งค้นคว้าหาข้อมูล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องต้องใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ล่วงหน้า
๔. ในการสอนต้องใช้เวลาและอิสระแก่ผู้เรียน ในการศึกษาค้นคว้าการวิเคราะห์และการสรุปผลข้อมูล
๕. ผู้สอนควรควบคุมให้การแก้ปัญหาของกลุ่มหรือรายบุคคลดำเนินไปด้วยดี และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการแก้ปัญหา

๑๐) วิธีสอนแบบทดลอง

หมายถึง วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าด้วยการทดลองเพื่อพิสูจน์หลักการทฤษฎีที่ผู้อื่นได้ค้นพบไว้วิธีสอนแบบนี้มักใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ เช่น ทดลองการ

เกิดเงาทดลองการพาเซฟี่ชด้วยเมล็ดทดลองการสะท้อนของแสง ทดลองว่าแสงเดินทางเป็นเส้นตรง ฯลฯ เป็นต้น

ความมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการทดลอง ค้นคว้าด้วยตนเอง
๒. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์การทดลองต่าง ๆ ให้สามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง เป็นแนวทางในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ต่อไป
๓. เพื่อฝึกการปฏิบัติงานทดลอง ค้นคว้าข้อเท็จจริงอย่างมีระบบขั้นตอนและรอบคอบ
๔. เพื่อฝึกการสังเกต คิด วิเคราะห์ สรุปผล และรายงานตามความเป็นจริงที่ค้นพบ

๗. วิธีการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมุติขึ้นจากความเป็นจริงมาทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ผู้เรียนคิดว่าควรจะเป็นผู้สอน จะใช้การแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ ความคิดและพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียนอันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

๑๑) ลักษณะของบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติผู้เรียนแสดงออกแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การแสดงบทบาทสมมติแบบละคร เป็นการแสดงบทบาทตามเรื่องราวที่มีอยู่แล้ว ผู้แสดงจะได้รับทราบเรื่องราวทั้งหมด แต่จะไม่ได้รับบทที่กำหนดให้แสดงตามอย่างละเอียดผู้แสดงจะต้องแสดงออกเองตามความคิดของตนและดำเนินเรื่องไปตามท้องเรื่องที่กำหนดไว้แล้วซึ่งมีลักษณะเหมือนละคร
๒. การแสดงบทบาทสมมติแบบแก้ปัญหา เป็นการแสดงบทบาทสมมุติที่ผู้เรียนได้รับทราบสถานการณ์หรือเรื่องราวแต่เพียงเล็กน้อยเท่าที่จำเป็น ซึ่งมักเป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือมีความขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงบทบาทจะใช้ความคิดของตนในการแสดงออกและแก้ปัญหาต่างๆ อย่างเสรี

๑๒) ลักษณะของการสอนที่ดี

การสอนลักษณะใดก็ตาม ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จัดเป็นการสอนที่ดีทั้งสิ้น ถ้าจะกล่าวโดยละเอียดแยกย่อยแล้ว การสอนที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้

๑.เป็นการสอนที่มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ครอบคลุมประกอบของการสอน อันได้แก่การตั้งจุดประสงค์การสอน การจัดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและการวัดผลประเมินผล

๒.เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ความคิดด้านเจตคติ และด้านทักษะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้แจ้งคิดชอบและปฏิบัติดี เกิดการเจริญเติบโตทุกด้านอย่างขึ้นบาน และแจ่มใส

๓.เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับจุดประสงค์กับเนื้อหาและกับผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม

๔.เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

๕. เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) เน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เน้นการคิดวิเคราะห์หิววิจารณ์ และการแสวงหาความรู้อย่างมีกระบวนการ ผู้สอนก็ต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติ ดังที่หลักสูตรกำหนดไว้

๖.เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและตลอดไป เช่น การสอนโดยให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์หิววิจารณ์ ได้รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ได้ฝึกคิดแก้ปัญหา ย่อมดีกว่าวิธีสอนโดยบอกความรู้ ให้หรือกระทำให้ดูแต่เพียงอย่างเดียว การให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ ทั้งความรู้ความคิดไปใช้ในชีวิตประจำวันปัจจุบันและอนาคตได้ ย่อมเป็นการสอนที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน

๗.เป็นการสอนที่เร้าความสนใจผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนตลอดจนจบกระบวนการสอน เช่น ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ใช้คำถามกระตุ้นให้คิด ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ ได้ทดลอง ได้คิดค้นคว้า ฯลฯ ย่อมทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสนใจ

๘. เป็นการสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ บรรยากาศด้านวัตถุหมายถึงการมีสภาพห้องเรียนอุปกรณ์การเรียนและสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้ออำนวย ให้เกิดความสบายตา สบายใจในการเรียน ส่วนด้านจิตใจ หมายถึงการที่ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนด้วยดี ให้ความเป็นกันเอง ให้ความเมตตา ความรัก ความอบอุ่นแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความมีความสุข มีชีวิตชีวา และไม่ตึงเครียด

๙. เป็นการสอนที่ผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เช่น การให้รางวัลและการลงโทษที่พอดี การให้คำชม การจูงใจ ใ้ใจให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นภายใน การให้ผู้เรียนได้รับทราบผลงานของตนโดยทันที การให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในความสำเร็จของตน การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การให้เรียนจากสิ่งที่ย่างไปยาก ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี

๑๐. เป็นการสอนที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานกลุ่มร่วมกัน ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม ฝึกการทำตามข้อกำหนดของกลุ่ม และฝึกระเบียบวินัยในตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นการปูพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของ สังคม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

๑๑. เป็นการสอนที่มีกระบวนการ หมายถึง มีลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสน ในการสอนจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอน เตรียมจัดลำดับการสอนให้สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างเหมาะสมตั้งแต่ขั้นนำขั้นสอนและขั้นสรุปกระบวนการสอนจะมีขั้นตอนแตกต่างกันไปตามลักษณะของวิธีสอนที่นำมาใช้ เช่น วิธีสอนแบบสาธิต ย่อมมีขั้นตอนการสอนแตกต่างจากวิธีสอนแบบทดลอง ผู้สอนต้องวางแผนจัดลำดับขั้นตอนการสอนให้ถูกต้อง

๑๒. เป็นการสอนที่มีการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ การให้ค้นคว้ารายงาน การทำแบบฝึกหัด ฯลฯ การวัดผลประเมินผลจะช่วยวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และวัดผลสำเร็จของผู้สอน ผู้สอนจะนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับพิจารณาการสอนของตนว่า มีข้อบกพร่องที่องค์ประกอบการสอนข้อใด ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด เพื่อความสมบูรณ์ของการสอนครั้งต่อไป

๑๓. เป็นการสอนด้วยวิญญานความเป็นครู สอนด้วยความกระตือรือร้นสอนด้วยความตั้งใจ ความเต็มใจและความมั่นใจ บุคลิกภาพท่าทีของการแสดงออกของผู้สอนจะสะท้อน

ให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้สอนได้ดี ถ้าผู้สอนมีความรู้สึกที่ดีทั้งผู้เรียนและต่ออาชีพ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนด้วยความศรัทธา ด้วยความสุข ด้วยความตั้งใจ และด้วยความเต็มใจเช่นกัน

๒.๔.๒ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

๑) ความหมายของสื่อ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๓๐) อธิบายว่า สื่อ (Media) โดยทั่วไปหมายถึงตัวกลาง หรือระหว่าง ซึ่งในที่นี้หากพิจารณาในแง่ของการสื่อสารแล้ว สื่อหมายถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็นพาหนะนำความรู้ หรือสารสนเทศ (Information) ระหว่างผู้สื่อกับผู้รับ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ รูปภาพ วัสดุฉาย สิ่งพิมพ์และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ก็คือ สื่อที่ใช้ในการสื่อสาร และเมื่อนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการเรียนการสอนแล้ว เราเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า สื่อการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้สื่อการเรียนการสอนจึงทำหน้าที่เป็นพาหนะนำความรู้หรือสาร(Messages) ไปสู่ผู้เรียนในระหว่างที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น

สื่อการสอน (Instructional Media) บางครั้งเรียกว่า อุปกรณ์การสอน (Instruction Aids) โสตทัศนวัสดุ (Audiovisual Materials) มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

๑. สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ เครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ได้ง่ายและรวดเร็ว สิ่งที่ใช้เพื่อช่วยในการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ได้ง่าย และรวดเร็วสิ่งนั้นเรียกว่า “สื่อการสอน” แต่ถ้าสิ่งนั้นนักเรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นเองได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น เรียกว่า “สื่อการเรียน” แต่โดยทั่วไปแล้ว วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ครูและนักเรียนมักจะมีโอกาสใช้ด้วยกัน จึงเรียกรวมว่า “สื่อการเรียนการสอน”

๒. อุปกรณ์การเรียนการสอน หมายถึง เครื่องช่วยในการเรียนการสอน ให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ต้องการ ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างน่าสนใจและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังรวมถึงกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ ที่นำมาประกอบการเรียนการสอนที่เรียกว่า “สื่อการสอนประเภทกิจกรรม” เช่น การใช้เกม บทบาทสมมติ ฯลฯ

๓. โสตทัศนวัสดุ หมายถึง วัสดุสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ ภาพ ตลอดจนสถานบัน สถานที่และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูใช้ประกอบการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนของเด็กบังเกิดผลดีที่สุด หรือกล่าว อีกนัยหนึ่ง คือ ของทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่วยให้ครูถ่ายทอดความรู้ข้อเท็จจริงทักษะเจตคติ และความซาบซึ้งเห็นคุณค่าให้แก่เด็กนั่นเอง

๔. สื่อการสอน เป็นสื่อที่มุ่งเน้นการนำไปใช้ทางด้านการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เช่น การใช้สไลด์และภาพยนตร์ประกอบการสอน การใช้ตำราเรียน บทเรียน โปรแกรม รายการวิทยุโรงเรียน เป็นต้น

เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ^๑ ได้กล่าวว่าสื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ตลอดจนทักษะต่าง ๆ ไปยังผู้เรียน ซึ่งถ้าพิจารณาตามข้อความดังกล่าว สื่อการเรียนการสอน จึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แทรกอยู่ระหว่าง ความรู้ ความคิด ทักษะ กับผู้เรียน เช่น บุคคล วัสดุ แสง อากาศ ฯลฯ

ความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมา รวมทั้งวิธีการสอน และกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

๒) ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

แยกตามประเภทของสื่อการเรียนการสอน ตามลักษณะภายนอกและคุณสมบัติ เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. สื่อที่ไม่ต้องฉาย เช่น กระดาน ชอล์ค แผ่นผ้าสาหล่า แผ่นป้ายแม่เหล็ก ป้ายนิเทศ ภาพพลิก แผนภูมิ แผนสถิติ แผนภาพ ของจริง ของตัวอย่าง ของเลียนแบบ เป็นต้น

๒. สื่อที่ต้องฉาย เช่น สไลด์ประเภทต่าง ๆ फिल्मสตริป ภาพโปร่งใส ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ फिल्मลูป เป็นต้น

๓. สื่อที่เกี่ยวข้องกับเสียง เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นแผ่นเสียง (ซีดี) เครื่องรับวิทยุ เครื่องขยายเสียง เป็นต้น

เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ^๒ จำแนกสื่อการเรียนการสอนตามคุณสมบัติแตกต่างกันของสื่อเป็น ๗ ประเภท คือ

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media)
๒. แผ่นโปร่งใส (Overhead Transparencies)
๓. การบันทึกเสียง (Audiotape Recording)

^๑เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ, “เอกสารประกอบการสอนวิชาสื่อและเทคโนโลยีการสอน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน”, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

^๒อ้างแล้ว, เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ, “เอกสารประกอบการสอนวิชาสื่อและเทคโนโลยีการสอน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน”, หน้า ๓๕.

๔. สไลด์และฟิล์มสตริป (Slide Series Filmstrips)

๕. สื่อภาพประสม (Multi - image Presentations) เช่น สไลด์มัลติวิชั่น

๖. เทปและแผ่นบันทึกภาพ (Videotape Recording and Audiodiscs)

๗. สื่อปฏิสัมพันธ์ (Interactive Learning Media) เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์

สรุปได้ว่า การจำแนกประเภทสื่อของนักการศึกษา ดังกล่าวมาจะเห็นว่ามี การจำแนกสื่อ เป็น จำนวนและหมวดหมู่ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้เกณฑ์ในการจำแนก และช่วงเวลาที่แตกต่างกันในปัจจุบัน โดยทั่วไปนิยมจำแนกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. เครื่องมืออุปกรณ์

๒. วัสดุ

๓. เทคนิคหรือวิธีการ

๓) การเลือกสื่อการเรียนการสอน

การเลือกสื่อการเรียนการสอนนับว่ามีความสำคัญมาก สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท หลายชนิด การนำเอามาใช้ต้องเลือกให้เหมาะสมจึงจะเกิดประโยชน์เต็มที่ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องพิจารณาในการจัดระบบการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องเข้าใจเนื้อหา ทราบ วัตถุประสงค์ในการสอน มีความเข้าใจในสภาพของผู้เรียน แล้วจึงกำหนดวิธีสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดสื่อและกิจกรรมการเรียน

การเลือกสื่อการเรียนการสอน อาจใช้หลักเกณฑ์ง่าย ๆ ดังนี้

๑. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๒. ตรงกับเนื้อหา

๓. น่าสนใจ

๔. เหมาะสมกับวัยผู้เรียน

๕. สะดวกต่อการใช้และการเก็บรักษา

การเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ผู้สอนจะต้องพิจารณาว่า จะนำสื่อมาใช้ในด้านใด เช่น จะนำมาใช้เพื่อนำเข้าสู่หน่วย หรือประกอบคำอธิบาย หรือใช้เป็นกิจกรรมการเรียน หรือใช้เพื่อสรุปบทเรียน สื่อแต่ละประเภทที่สร้างขึ้นมา ผู้สร้างจะมีเป้าหมายที่แน่นอน

การเลือกให้ตรงเนื้อหา ให้พิจารณาที่ตัวสื่อว่า มุ่งให้ข้อมูลในด้านใด ให้เนื้อหาสาระ ตรงตามเนื้อหาที่จะสอนหรือไม่ ครอบคลุมเนื้อหาที่สอนเพียงใด ให้ข้อเท็จจริงถูกต้องหรือไม่มีรายละเอียดเพียงพอไหม

การเลือกสื่อที่น่าสนใจ ให้พิจารณาในด้าน ขนาด รูปทรง สี สัน ขนาดตัวอักษร และ ความประณีต สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เป็นการส่งเสริมให้การถ่ายทอด ความรู้ดำเนินไปด้วยบรรยากาศที่สนุกสนาน และมีความพึงพอใจ

การเลือกให้เหมาะสมกับวัยผู้เรียน สื่อการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบ หลายชนิด หลายระดับแต่ละระดับแตกต่างกันที่ความละเอียดลึกซึ้งของเนื้อหาการเลือกสื่อที่จะต้องพิจารณา ให้เหมาะสมกับอายุระดับสติปัญญา ความสามารถ ความต้องการ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

การเลือกสื่อที่สะดวกต่อการใช้และการเก็บรักษา สื่อที่เหมาะสมต่อการสอนจะต้องไม่ ยุ่งยากในการใช้ มีเสถียรภาพให้ผลคุ้มค่า ไม่เสียเวลา เก็บรักษาง่าย ใช้ทน กะทัดรัด ถ้าเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการสาธิต หรือการทดลองต้องมั่นใจว่า สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องไม่เกิดปัญหาในการนำไปใช้งาน

สุวิมล รัชราภย์ ได้กล่าวว่า ในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ต่อไปนี้

๑.สำรวจสถานการณ์ก่อนว่า การสอนครั้งนั้น ๆ ต้องการอะไร เช่น วัตถุประสงค์ การ ทักษะ เป็นต้น

๒.เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียนถูกต้องตรงกับความเป็นจริง หรือความ จำเป็นที่จะต้องมีความใกล้เคียงกับของจริงของสื่อเพียงไร

๓. เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ และการเสนอเนื้อหา เช่น เนื้อหาประเภทใด ควรใช้สื่อคำพูด ควรใช้สื่อภาพ ฯลฯ

๔.เหมาะสมกับกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนการสอน ควรพิจารณา ว่า คุณสมบัติของสื่อประเภทใดจึงจะเหมาะสมกับกิจกรรม เช่น เราต้องการสื่อประเภทใดจำเป็น หรือไม่ เสียงภาพการเคลื่อนไหว ฯลฯ ต้องพิจารณาให้เหมาะสม

๕. มีลักษณะน่าสนใจ ง่ายและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

๖. สื่อนั้นต้องการความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เรียนมากเพียงใด

๗. ประหยัดคุ้มค่ากับการลงทุนทั้งในด้านงบประมาณและเวลา

๘. วิธีการใช้ไม่ยุ่งยากใช้ง่ายสะดวกปลอดภัย

๙. ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

๑๐. ใช้แล้วควรจะสามารถสร้างทัศนคติที่ดีหรือสร้างทักษะให้แก่ผู้เรียน

๑๑. ในบทเรียนหนึ่ง ๆ ไม่ควรใช้สื่อการเรียนการสอนมากเกินไป ควรใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น^๑

สรุปได้ว่า ในการเลือกสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนโดยทั่วไปนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการเลือกสื่อได้แก่ จุดมุ่งหมายของการสอนรูปแบบและระบบของการเรียนการสอน ลักษณะของผู้เรียน เกณฑ์เฉพาะของสื่อ วัสดุอุปกรณ์ตลอดจนถึงอำนาจความสะดวกที่มีอยู่

๔) การใช้สื่อการเรียนการสอน

เมื่อเลือกสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมแล้วมิได้หมายความว่า สื่อนั้นจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายเสมอไป สื่อการเรียนการสอนที่เลือกมาจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดนอกจากขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของตัวอุปกรณ์เองแล้วยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการ โดยเฉพาะเทคนิคการใช้ของครูแต่ละคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ผู้สอนจะต้องรู้ว่าจะใช้สื่อแต่ละชนิดเมื่อไร อย่างไร จึงจะได้ผลเต็มที่ สื่อแต่ละชนิดมีเทคนิคการใช้ไม่เหมือนกัน ผู้ใช้จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการใช้และต้องเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมด้วย จึงจะบังเกิดผล

คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวว่า การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลดี โดยทั่วไปยอมรับกันว่ามี ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นเลือก ขั้นเตรียม ขั้นใช้ และขั้นวัดประเมินผล ในขั้นนี้ได้ตัดขั้นเลือกออกไป เพราะได้กล่าวมาแล้วโดยละเอียด จึงถือว่าได้ผ่านขั้นตอนการเลือกสื่อมาแล้ว เมื่อสื่ออยู่ในมือแล้ว การใช้สื่อจึงควรปฏิบัติตามขั้นตอน ๓ ขั้น ดังต่อไปนี้^๒

๑. ขั้นวางแผนเตรียมการใช้สื่อ
๒. ขั้นนำสื่อไปใช้ตามแผน
๓. ขั้นวัดและประเมินผลการใช้สื่อ

๑. ขั้นวางแผนเตรียมการใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ

- ๑.๑ เตรียมตัวผู้สอนเอง ให้ปฏิบัติดังนี้

^๑ สุวิมล วัชรากัญ, "เลือกสื่อ", วารสารครุศาสตร์, (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๑), หน้า ๙๐-๙๖.

^๒ คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา, เอกสารประกอบการสอนเรื่องการใช้สื่อการสอน เล่ม ๑,๒, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะศึกษาศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๕๓-๕๖.

๑) ทำความรู้จักสื่อการเรียนการสอน ในด้านลักษณะ องค์ประกอบ หน้าที่การทำงาน เนื้อหา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ถ้าเป็นรูปภาพ แผนภูมิ แผนภาพ ต้องสามารถอธิบายได้ ถ้าเป็นภาพยนตร์ต้องเข้าใจเรื่องราวเป็นอย่างดี ถ้าเป็นเครื่องมือต้องรู้จักองค์ประกอบหน้าที่ของ ส่วนต่าง ๆ ตลอดจนวิธีใช้

๒) วางแผนการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยพิจารณาร่วมกับระบบการสอนว่าจะใช้สิ่งใด เมื่อไร อย่างไร น่าจะบังเกิดผลดีที่สุด โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ไว้ให้ชัดเจน

๑.๒ เตรียมสื่อการเรียนการสอน ให้ปฏิบัติดังนี้

๑) ตรวจสอบสภาพสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะนำไปใช้ โดยไม่เกิดปัญหา

๒) เตรียมจำนวนสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๓) เตรียมสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ควบคู่กับสื่อการเรียนการสอน เพื่อความคล่องตัวในการใช้และเสริมความเข้าใจ

๔) ทดลองใช้สื่อการเรียนการสอนตามแนวที่จะนำไปใช้จริงเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น

๕) เตรียมจัดลำดับสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้สะดวกต่อการใช้หรือนำออกแสดง

๑.๓ เตรียมผู้เรียน ให้ปฏิบัติดังนี้

๑) เตรียมล่วงหน้าก่อนเรียน การใช้สื่อบางประเภทผู้เรียนอาจจำเป็นต้องเตรียมบางสิ่งบางอย่างมาด้วยตนเองหรือเตรียมตัวเองก่อนเรียน ซึ่งผู้สอนจะต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น

๒) เตรียมวัสดุ อุปกรณ์บางอย่าง เช่น ต้องเตรียมกระดาษกราฟ เชือก เศษไม้ เศษผ้า หรืออื่น ๆ

๓) เตรียมทำบางอย่างล่วงหน้า ซึ่งต้องใช้เวลาในการเตรียมการนาน เช่น เตรียมเพาะเมล็ดพืช เป็นต้น

๔) เตรียมก่อนทำการสอน การใช้สื่อบางประเภทผู้สอนอาจมีความจำเป็นต้องอธิบายชี้แจงแนะนำหรือแสดงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถร่วมกระทำในการใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับประเภทและชนิดของสื่อที่ใช้

๕) การดูภาพยนต์ ผู้สอนจะต้องบอกวัตถุประสงค์ เนื้อหาโดยย่อ จุดสำคัญ ที่ควรสนใจ ภารกิจที่ต้องกระทำระหว่างดู และหลังจากดูจบจะต้องทำอะไรบ้าง

๖) การใช้กิจกรรมบางอย่าง ผู้สอนต้องแนะนำให้ผู้เรียนทราบกระบวนการว่า จะเริ่มต้นอย่างไรและมีภารกิจอะไรบ้าง เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียนจะต้องแนะนำให้เข้าใจก่อน

๗) การใช้เครื่องมือทดลอง ผู้สอนต้องแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักเครื่องมือที่แจ่ววิธีใช้ การบันทึกข้อมูล ข้อควรระวังเพื่อไม่ให้เกิดอันตราย หรือชำรุดเสียหายตลอดจนการปฏิบัติเมื่อ เสร็จการทดลอง

๑.๔ เตรียมสถานที่ ให้ปฏิบัติดังนี้

๑) เตรียมสภาพห้องเรียนให้สอดคล้องกับการใช้สื่อ และการประกอบกิจกรรม โดยจัดโต๊ะ เก้าอี้ให้เหมาะสม

๒) ตรวจสอบสภาพความพร้อมด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการใช้สื่อ เช่น การใช้ เครื่องฉายภาพ ต้องตรวจปลั๊กไฟ การระบายอากาศ การควบคุมแสงภายในห้อง เป็นต้น

๒. ชี้นำสื่อไปใช้ตามแผน ประกอบด้วย ๒ ส่วน

๒.๑ ใช้สื่อการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้ โดยปฏิบัติตามขั้นตอน ตามวิธีการ และเวลาที่กำหนดไว้ สื่อบางชนิดใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน บางชนิดใช้ประกอบคำอธิบายบาง ชนิดใช้สรุป บางชนิดใช้ในการประเมินผล จึงควรคำนึงถึงเทคนิคการใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๒.๒ จัดสภาพเพื่อให้การใช้สื่อดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

- ๑) การควบคุมชั้นเรียนให้มีระเบียบวินัย
- ๒) พยายามให้ทุกคนมองเห็นชัดเจน
- ๓) ให้เวลาเพื่อทำความเข้าใจพอสมควร
- ๔) คำอธิบายต้องชัดเจน ใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย
- ๕) หยุดบรรยายเมื่อมีเสียงรบกวนจากภายนอก
- ๖) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ
- ๗) ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดโดยใช้คำถามนำ
- ๘) ให้โอกาสผู้เรียนซักถามเมื่อมีปัญหาข้อข้องใจ

๓. ขั้นตอนและประเมินผลการใช้สื่อ

มีวัตถุประสงค์เพื่อจะทราบผลสัมฤทธิ์ด้านการใช้สื่อ ตามวิธีการที่ผ่านมาว่า เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ได้ผลมากน้อยเพียงใด มีอะไรที่ควรปรับปรุงแก้ไขบ้างโดยปฏิบัติดังนี้

๓.๑ พิจารณาว่า ขั้นตอนการใช้เป็นไปตามแผนหรือไม่ ผู้ใช้เป็นผู้ประเมินเองโดยยึดแผนการใช้ที่กำหนดไว้เดิมเป็นหลัก

๓.๒ พิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้อาจมีอะไรบ้าง ถ้ามีเองมาจากสาเหตุใด อาจใช้วิธีสอบถามผู้เรียนหรืออภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนก็ได้

๓.๓ พิจารณาด้านความเหมาะสมในการนำสื่อดังกล่าวมาใช้ช่วยในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความชัดเจน ความน่าสนใจและความพึงพอใจของผู้สอนและผู้เรียนถามหรือใช้แบบสอบถาม

๓.๔ พิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนเนื่องจากการใช้สื่อดังกล่าว โดยใช้ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่วางไว้

ส่วน **เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ**^๑ ได้กล่าวถึง หลักการใช้สื่อการสอนว่าในการใช้สื่อการสอนเพื่อประกอบการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้นครูผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอนและเครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดี ครูจึงควรมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเป็นขั้นตอน ๔ ขั้น ตามลำดับ คือ ขั้นเลือก ขั้นเตรียมการใช้ ขั้นแสดง ขั้นติดตามการใช้

ขั้นที่ ๑ การเลือกสื่อการเรียนการสอน

ปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนมีมากมายจึงเป็นการยากที่ครูจะตัดสินใจว่าจะใช้สื่ออะไรจึงเกิดผลดีที่สุด จึงกำหนดแนวทางการพิจารณาเลือกไว้ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์กับหลักสูตรและเนื้อหา

- ๑.๑ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี
- ๑.๒ เหมาะสมกับระดับชั้น วุฒิภาวะ และความสามารถของผู้เรียน
- ๑.๓ ดึงดูดความสนใจ ทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม สร้างเจตคติที่ดีได้
- ๑.๔ มีเนื้อหาถูกต้องแน่นอน และเป็นจริงให้ประสบการณ์ได้ตามที่ต้องการ
- ๑.๕ มีความยาวพอเหมาะไม่เสียเวลาใช้มากเกินไป

^๑อ้างแล้ว, เรื่องวิทย์ นนทะภา และคณะ, “เอกสารประกอบการสอนวิชาสื่อและเทคโนโลยี การสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอน”, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

- ๑.๖ ไม่ซ้ำซาก ควรเปลี่ยนแปลงสื่อบ่อย ๆ
- ๑.๗ เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี

๒. ความสัมพันธ์ของสื่อกับคุณภาพทางเทคนิค

- ๒.๑ ส่วนประกอบมั่นคงแข็งแรงออกแบบดี ทนสม้ย
- ๒.๒ สะดวกต่อการใช้ คือง่าย น้ำหนักเบา ใช้ง่าย
- ๒.๓ ราคาไม่แพงเกินไป
- ๒.๔ มีความปลอดภัยในการใช้
- ๒.๕ คุณภาพด้านเสียง ภาพ แสงสี และการเคลื่อนไหวน่าพอใจ
- ๒.๖ เหมาะสมกับท้องถิ่น ซ่อมแซมได้ง่าย

๓. ความสัมพันธ์กับครูผู้ใช้

- ๓.๑ ครูเข้าใจคุณลักษณะ และข้อจำกัดเป็นอย่างดี
- ๓.๒ ครูมีทักษะในการใช้เป็นอย่างดี
- ๓.๓ ครูต้องรู้จักนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๔ ครูต้องรู้จักสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มี

จะเห็นได้ว่าครูที่จะสามารถเลือกสื่อการสอนได้ดีนั้น จะต้องรู้จักสื่อการสอนต่าง ๆ

มากมาย รู้ข้อดี ข้อจำกัดของสื่อแต่ละอย่างด้วย

ขั้นที่ ๒ การเตรียมการใช้สื่อการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ยิ่งในการใช้สื่อการเรียนการสอนก็ เช่น เดียวกัน ครูผู้สอนเมื่อสามารถเลือกใช้สื่อการสอนตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้ว ก่อนที่จะมีการใช้สื่อการสอนเหล่านั้น จำเป็นต้องมีการเตรียมการใช้สื่อการสอนเหล่านั้นเสียก่อน

การเตรียมครูผู้สอน

ผู้สอนต้องเตรียมแผนการล่วงหน้าไว้ดังนี้

- ๑. พิจารณาคุณค่าและวัตถุประสงค์ของการเรียน
- ๒. พิจารณาความต้องการและความสนใจของนักเรียน
- ๓. พิจารณาส่งที่เป็นปัญหาในการสอนและการถ่ายทอด
- ๔. พิจารณาเลือกสื่อการสอนแต่ละอย่างที่เหมาะสมกับปัญหาที่ดีที่สุดไว้

๕. พิจารณาวິธีใช้สื่อการสอนแต่ละอย่างที่ได้ผลดี

๖. พิจารณาตรวจสอบสื่อการสอนนั้นไว้ล่วงหน้า

การเตรียมผู้สอน

ครูต้องเตรียมผู้เรียน โดย

๑. อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้สื่อการสอนอะไร เพื่ออะไร ที่ไหน เมื่อไร

๒. อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่า จะต้องเตรียมการมีส่วนร่วมในระหว่างการใช้สื่อการสอนอย่างไรบ้าง เช่น การคอยสังเกตหรือฟังตรงที่น่าสนใจ การค้นคว้าหาคำตอบสำหรับคำถามและเรื่องใหม่

๓. อธิบายให้ทราบว่า กิจกรรมติดตามผลมีอะไรบ้าง

การเตรียมสถานที่หรือชั้นเรียน

ครูผู้สอนควรจะได้เตรียมสถานที่ หรือห้องเรียนเพื่อให้สะดวกแก่การใช้สื่อการสอน โดยการแยกเตรียมดังนี้

๑. เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวก ที่คู่ไปกับการใช้ เช่น ม่าน โต๊ะ ปลั๊กไฟ ฯลฯ

๒. เตรียมการจัดที่นั่ง

๓. เตรียมการควบคุมแสง

๔. เตรียมการระบายอากาศ

ขั้นที่ ๓ การแสดงสื่อการสอนในชั้นเรียน

หลังจากได้เตรียมการใช้สื่อการสอนเรียบร้อยแล้ว ถึงขั้นการใช้หรือแสดงสื่อการสอนในห้องเรียนหรือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีหลักที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑. นำสื่อการสอนมาใช้ให้ตรงกับที่กำหนดไว้โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้วย

๒. ใช้ในเวลาที่เหมาะสมและที่กำหนดไว้

๓. ให้สังเกตการตอบสนองของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ ๔ การติดตามผลการใช้สื่อการเรียนการสอน

ขั้นสุดท้ายของการนำสื่อการสอนเข้ามาใช้ในห้องเรียนก็คือ ขั้นประเมินติดตามผล ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกันแล้วแต่ครูผู้สอนจะเลือกใช้ให้เหมาะสม เช่น การตอบคำถาม การอภิปราย การค้นคว้าและทำรายงาน การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

๕) การติดตามผลมีความมุ่งหมาย ๒ ประการ

๑. เพื่อให้ทราบแน่นอนว่า นักเรียนได้รับความรู้ไปมากน้อยเพียงใด
๒. เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสขยายความรู้ให้กว้างขวางออกไป โดยใช้ความพยายาม ค้นหาความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่ตนเรียนเพิ่มเติม

จากที่ได้กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่าการนำเอาสื่อการสอนมาใช้ในห้องเรียนนั้น ครูผู้สอน ก็จะต้องรู้จักเลือก รู้จักเตรียมการ ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม จะต้องรู้จักและสามารถใช้สื่อการสอน ที่ถูกต้อง และสามารถวัดผลหรือติดตามผลการใช้สื่อการสอนเพื่อประเมินผลการเรียนการสอนตาม จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนด้วย

๒.๔.๓ ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นเพื่อนำข้อมูลไปใช้ ประโยชน์ในการปรับปรุงงานด้านบริหาร และเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของ ผู้เรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอนของ ผู้เรียน อาจจะมีอยู่ในลักษณะง่าย ๆ เช่น การสังเกต การให้ผู้เรียนตอบคำถามในชั้นเรียน การ ทดสอบโดยให้ผู้เรียนทำกิจกรรม การให้ทำแบบทดสอบจนกระทั่งการจัดให้มีการสอบประจำภาค เรียน เพื่อประเมิน ความรู้และความสามารถของผู้เรียน

๑) จุดประสงค์ของการประเมินผลการเรียนรู้

เมื่อมีการเรียนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องจัดให้มีประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ทราบผลความก้าวหน้าของผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติต่อการเรียนใน เรื่องนั้น ๆ จุดประสงค์ที่ผู้สอนจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมีดังนี้

๑. เพื่อให้ผู้สอนทราบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถทำให้พิจารณา ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ด้วยว่า การจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านเนื้อหาวิชาได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งในบางส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนอาจจะละเว้นไปบางส่วนหรือเข้าใจความสามารถของผู้เรียนคลาดเคลื่อน จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาวิชาในบางตอนได้ จำเป็นจะต้องจัดให้มีการสอนเสริมใน เรื่องนั้น

๒. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ความก้าวหน้าของตนเองในการเรียนรู้เนื้อหาวิชานั้นๆ ซึ่งการ ประเมินผลจะทำให้ผู้เรียนทราบว่าตนเองมีความสามารถมากน้อยแค่ไหน เมื่อเทียบกับเกณฑ์

มาตรฐานของการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา และรู้ลำดับความสามารถของตนเองเมื่อเทียบกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะปรับปรุงการเรียนรู้ และการทำงานของตนเอง

๓. เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในการเรียน ทั้งนี้ การจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละครั้ง จะช่วยกระตุ้นหรือเป็นการกำชับให้ผู้เรียนต้องสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ในเรื่องนั้นๆ เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งเป็นการกระตุ้นที่เกิดจากภายในตัวผู้เรียนและผลคะแนนที่จะได้รับจะเป็นการกระตุ้นจากภายนอกให้สนใจการเรียน

๔. เพื่อให้ผู้สอนสามารถบันทึกความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียนได้ รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลไว้สำหรับนำมาใช้ในการพิจารณาหรือตัดสินใจ ในการให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลในด้านการศึกษาต่อหรือนำมาใช้สำหรับการปรึกษาหารือกับผู้ปกครอง รวมทั้งผู้สอนจะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการสอนสำหรับการจัดกลุ่มผู้เรียนได้

๕. เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้สอนรู้ความสามารถของผู้เรียนในช่วงระยะเวลานั้น ๆ ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบความสำเร็จในการเรียน ในขอบเขตของหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่สอน ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถรับประกาศนียบัตร ใบรับรองการเรียนเพื่อให้ผู้อื่นและผู้ปกครองรู้ถึงผลสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

๖. เพื่อให้ทราบถึงความสามารถและความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการศึกษาต่อในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่ผู้เรียนมีความสนใจและได้ประสบความสำเร็จในการเรียนเบื้องต้นมาแล้ว

การเลือกใช้วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จะประเมินผู้เรียนในเรื่องอะไรนั้น ขึ้นอยู่กับผู้สอนในการกำหนดจุดประสงค์ของการประเมินผลและความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งความสามารถของผู้สอนในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้สอนควรจะได้พิจารณาหลักเลียงและจำกัดข้อบกพร่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระหว่างการประเมินผล เพื่อให้การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุผลตรงตามที่ต้องการ

๒) กระบวนการประเมินผล

การประเมินผลเป็นสิ่งที่ต้องกระทำต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการสอนที่ครูจะต้องแสวงหาทางเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงได้กำหนดไว้ในระเบียบ การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการให้มีการประเมินผลเป็นขั้นตอนดังนี้^๑

^๑กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา เล่ม ๑-๖, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๕) หน้า ๑๕.

(๑) การประเมินผลก่อนเรียน (Pre – Evaluation)

เป็นการประเมินก่อนที่จะมีการเรียนการสอน เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานและทักษะของผู้เรียนที่มีมาก่อนการเรียนเรื่องใหม่ เรียกได้ว่าเป็นการประเมินเพื่อดูว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมก่อนเรียนอะไรบ้างมีมากน้อยเพียงใดเพื่อประโยชน์ในการเตรียมการสอน ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ และบรรลุจุดประสงค์ใหม่ของการเรียนต่อไป การประเมินผลก่อนเรียนจึงต้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์ใหม่ในการทดสอบแต่ละครั้งด้วยการประเมินก่อนเรียนอาจทำเพื่อ

๑. พิจารณาว่าผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนเพียงใด
๒. พิจารณาว่าในการสอนใหม่ควรเริ่มต้น ณ จุดใด จากความรู้ทักษะที่ผู้เรียนมีอยู่ทำให้สามารถวางแผนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน
๓. เป็นการกระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะเรียนรู้ต่อไป
๔. พิจารณาได้ถูกต้องว่า ประเด็นใด เนื้อหาใด หรือส่วนใดของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนพร้อมจะรับและเรียนรู้ได้
๕. ประเมินว่าผู้เรียนคนใดสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ก่อนที่ครูจะทำการสอนซึ่งจะได้จัดให้ผู้เรียนนั้นเรียนตามพื้นฐานความสามารถของตน ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และมีความสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น
๖. เป็นการวัดพื้นฐานความรู้เบื้องต้นซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ก้าวหน้าพัฒนาขึ้นจากเดิมหรือไม่จากความรู้พื้นฐานที่วัดไว้ในครั้งแรก

(๒) การประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Evaluation)

เป็นการประเมินผลขณะมีการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบสภาพการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน โดยการประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนเป็นระยะ ๆ ตามลำดับของจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านสติปัญญาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมและการปฏิบัติ ซึ่งต้องให้เครื่องมือวัดที่หลากหลายในการวัดแต่ละจุดประสงค์ให้ครอบคลุมทุกจุดประสงค์การเรียนรู้ และเมื่อผู้เรียนยังไม่บรรลุจุดประสงค์ใดก็จะซ่อมเสริมได้ทันเวลาที่ การประเมินผลระหว่างเรียนจึงทำเพื่อ

๑. ต้องการทราบว่า ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
๒. ต้องการทราบว่าผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์ถึงขั้นใด

๓. เป็นการรื้อกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ ตื่นตัว ตั้งใจ เรียนจะทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. ต้องทราบว่าผู้เรียนบกพร่องในจุดประสงค์ใด

๕. เป็นแนวทางในการปรับปรุงซ่อมเสริมการเรียนรู้ที่บกพร่องของผู้เรียนได้เหมาะสมถูกต้องตรงจุด

๖. ใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

(๓) การประเมินผลหลังการเรียนหรือประเมินรวม (Summative Evaluation)

เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละวิชา หรือแต่ละโปรแกรม การสอนเพื่อต้องการทราบผลการเรียนการสอนโดยสรุปโดยวัดครอบคลุมทุกจุดประสงค์ที่สำคัญๆ ที่เป็นจุดประสงค์ปลายทางเป็นการนำผลไปสู่การตัดสินผลการเรียน เพื่อสรุปรายงานผลการเรียน การสอนแก่ผู้บริหาร ผู้ปกครองได้ทราบต่อไป การประเมินผลหลังเรียนจึงทำเพื่อ

๑. ต้องการทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีความสำเร็จในการเรียน เท่าไร

๒. ต้องการทราบว่าผู้เรียนมีความสามารถโดยส่วนรวมในวิชาใดมากหรือน้อย

๓. เป็นข้อมูลที่จะทำให้ทราบว่าควรปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนโดยส่วนรวมในเรื่องใด วิชาใด

๔. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินผลการเรียนหรือเพื่อเลื่อนขั้น

๕. ใช้เป็นข้อมูลในการจัดสอนซ่อมเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนการสอนโดยส่วนรวมต่อไป

สรุปได้ว่า ในการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนนั้น เมื่อมีการสอนวิชาใดก็ตามต้องมีการประเมินผลใน ๓ ระยะ คือ ประเมินผลก่อนเรียน ประเมินผลระหว่างเรียน และ การประเมินผลหลังเรียน แต่ส่วนใหญ่การประเมินมักจะมีการประเมินผลหลังการเรียน

๒) ประเภทของการประเมินผล

ปรีชา นิลแก้ว ได้แบ่งประเภทของการประเมินไว้ดังนี้

๑. การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced Evaluation) หมายถึง การประเมินผลที่เกิดจากการนำผลการวัดของผู้เรียนแต่ละคนไปเปรียบเทียบกับ “เกณฑ์” หรือ “มาตรฐาน” (Criteria) ที่กำหนดขึ้นแล้วตัดสินว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความรู้ความสามารถอย่างไร ใช้ได้หรือไม่ได้ควรผ่านหรือไม่ผ่าน

การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ยึดแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อรอบรู้ (Mastery – Learning) ที่ว่าการเรียนรู้ทั้งหลายควรเป็นการเรียนรู้เพื่อรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยผู้เรียนทุกคนควรพัฒนาตนเองจนสามารถรอบรู้ในสิ่งที่เรียนรู้ในสิ่งที่เรียนมาจนมีความสามารถถึงระดับที่ต้องการ โดยใช้จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์ว่าบรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์ว่าบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนการสอนนั้นๆ ซึ่งเกณฑ์เหล่านี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการประเมินเป็นเกณฑ์

๒. การประเมินผลแบบอิงกลุ่ม (Orm Referenced Evaluation) หมายถึงการประเมินผลที่นำเอาผลการวัดของผู้เรียนทั้งกลุ่มมาเปรียบเทียบกับกันว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถอยู่ในระดับใดของกลุ่มและตัดสินในรูปของระดับคะแนนผลการประเมินแบบอิงกลุ่ม จึงขึ้นอยู่กับระดับความสามารถของผู้เรียนในกลุ่มเป็นสำคัญว่ากลุ่มนั้นเก่งหรืออ่อน ผลการประเมินแบบอิงกลุ่ม จึงไม่สามารถบอกได้ว่ามีความสามารถประสบผลสำเร็จในการเรียนมากน้อยเท่าใดเพียงใดแต่บอกได้ว่าผู้เรียนนั้นมีความสามารถเก่งหรืออ่อนในกลุ่มนั้น

๓) เทคนิคการประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียน

การรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อประเมินความก้าวหน้าความสามารถและทักษะของผู้เรียน ผู้สอนจะรวบรวมข้อมูลต่างๆ ของผู้เรียนได้ในระหว่างการเรียนของผู้เรียนเนื่องจากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนตั้งแต่การเรียน รวมทั้งชั้นการเรียนในลักษณะกลุ่มการเรียนในห้องเรียนนอกห้องเรียนในเวลาเรียนและหลังเวลาเรียนปกติ กิจกรรมบางอย่างจะดำเนินไปในลักษณะปกติวิสัย หรือเปลี่ยนไปจากเดิมตามลักษณะของเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่ผู้สอนจัดขึ้น ดังนั้นในการวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องกำหนดวิธีการประเมินผล ผู้เรียนในระหว่างการเรียนด้วยเพื่อดูความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนประกอบด้วย ะวีวรรณ ศรีศรีรามครัน

๑. การให้เขียนรายงาน ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นการเรียนในลักษณะกลุ่มหรือรายบุคคลจะต้องวางแผนงานและดำเนินการเขียนรายงานตามที่ผู้สอนมอบหมาย ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการบรรยายสรุปเนื้อหาความรู้ที่สำคัญ รายงานการไปทัศนศึกษา ประโยชน์และข้อสังเกตต่างๆ การเขียนโครงกลอนรวมทั้งรายงานผลที่ได้จากการทดลองทางวิทยาศาสตร์ กฎหรือระเบียบปฏิบัติ

ต่าง ๆ การประเมินผล ในลักษณะนี้ ผู้สอนอาจจะประเมินผลด้วยตนเองหรือให้ผู้เรียนประเมินผล งานของตนเอง ร่วมกับเพื่อนในห้องเรียนในกลุ่มหรือร่วมกับผู้สอนก็ได้

๒. การให้รายงานด้วยคำพูด ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำรายงานที่เขียนมาสรุปรายงาน หน้าชั้นเรียนด้วยปากเปล่า ซึ่งจะเป็นการพิจารณาความสามารถของผู้เรียนในด้านการสื่อ ความหมายลักษณะท่าทางการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อเรื่องการประเมินในลักษณะนี้จะ สามารถประเมินผู้เรียนได้ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม

๓. การใช้แบบทดสอบ เป็นเครื่องมือวัดความสามารถในการเรียนรู้และทัศนคติของ ผู้เรียนซึ่งอาจจะนำมาใช้ก่อนการเรียนการสอน ในระหว่างการเรียนการสอน หรือเมื่อการสอนเสร็จ สิ้นแล้วเป็นเครื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้นให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหัวข้อเรื่องนั้น และรายวิชา ที่สอน ในแบบทดสอบจะมีคำแนะนำในการทำแบบทดสอบ และกำหนดคะแนน ซึ่งผลของคะแนน ควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบเพื่อเป็นข้อมูล ในการพิจารณาว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชานั้นมาก น้อยแค่ไหน และพร้อมที่จะเรียนในเรื่องต่อไปหรือไม่

๔. การประเมินผลกิจกรรมของผู้เรียนเนื่องจากในจุดประสงค์การเรียนรู้จะระบุ พฤติกรรมที่ผู้สอนสามารถสังเกตได้ ดังนั้นการประเมินจะเน้นพฤติกรรมของผู้เรียน และผลของ กิจกรรมของผู้เรียนในระหว่างการเรียนนั้นๆ ซึ่งเกณฑ์ในการกำหนดระดับความสามารถ และ ผลงานที่ผู้เรียนทำตามที่ผู้สอนกำหนดในจุดประสงค์การเรียนรู้ จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการ ประเมินผลกิจกรรมของผู้เรียน

๕. การให้การบ้าน เป็นการมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มโดย ผู้เรียนจะมีอิสระในการใช้เวลาส่วนใดของวันก็ได้ ทำการบ้านนอกห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมี ประสบการณ์เพิ่มเติมนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียนดังนั้นผู้สอนจะต้องคอยติดตาม ให้ผู้เรียนทำการบ้านให้เสร็จ และส่งงานทุกครั้ง ซึ่งจะทำให้ผู้สอนทราบความสามารถ และระดับ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถติดตามสอนซ่อมเสริม เอาใจใส่ผู้เรียนได้อย่าง ถูกต้อง การประเมินผลการบ้านของผู้เรียนผู้สอนอาจประเมินด้วยตนเองหรือให้เพื่อนช่วยกัน ประเมินผลงานของเพื่อนด้วยกันก็ได้

๖. การสังเกต เป็นวิธีประเมินความสามารถของผู้เรียนได้อีกประการหนึ่งแต่มี ข้อจำกัดในด้านความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) เนื่องจากมีความลำเอียง ของผู้สังเกตในด้านต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การสังเกตการทำงาน การตอบคำถาม ความสนใจ

ของนักเรียนที่ผู้สอนชอบเป็นการส่วนตัว ดังนั้นการให้คะแนนหรือการประเมินผลย่อมแตกต่างจากผู้สอนไม่ชอบ

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ในทางพระพุทธศาสนา ได้มีการกล่าวถึงแรงจูงใจกว่า ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งนับว่ามีการทำความเข้าใจในเรื่องนี้มาก่อนทางตะวันตก ถึงกระนั้นก็ตามต่างก็ให้ความหมายในทิศทางเดียวกันกล่าวคือแรงจูงใจในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงความอยากหรือความปรารถนาอันเป็นสิ่งจูงใจให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ และทางจิตวิทยาแรงจูงใจ (Motive) หรือการจูงใจ (Motivation) หมายถึงสิ่งที่บุคคลคาดหวังโดยสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่บุคคลพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ ความคาดหวังเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมและเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางตะวันตกที่นักจิตวิทยานิยมใช้อธิบายพฤติกรรมในปัจจุบันมี ๓ กลุ่ม คือ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Cognitivism) และทฤษฎีพุทธิปัญญานิยม (Humanism) ทั้งสามกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ได้ทุกอย่าง จึงต้องเรียนรู้ทั้ง ๓ ทฤษฎีและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ก่อนที่จะมีทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจนักจิตวิทยาได้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยสัญชาตญาณ (Instincts)

๒.๕.๑ ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory)

ในการจัดการเรียนการสอน การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่บุคคลจะเรียนรู้หรือมีพัฒนาการและความเจริญงอกงามนั้นบุคคลจะต้องอยู่ในสภาวะพึงพอใจสุขใจเป็นเบื้องต้น นั่นคือบุคคลจะต้องได้รับการจูงใจทั้งในลักษณะนามธรรมและรูปธรรม

สรุปได้ว่า นักศึกษาที่สติปัญญาเท่ากันถ้ามีแรงจูงใจในการเรียนต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน แรงจูงใจเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เพราะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสอนสูงมาก ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้บริหารและผู้สอนจะต้องพยายามสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจความสนใจต่อการเรียน ซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษา

แรงจูงใจ จึงหมายถึงสภาวะที่เกิดความไม่สมดุลภายในร่างกายอันเนื่องมาจากแรงขับและความต้องการซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมไปสู่จุดหมายที่ต้องการ^๑ แรงจูงใจ เป็นกระบวนการที่สร้างและกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมทั้งที่เป็นพฤติกรรม โดยสัญชาตญาณและพฤติกรรมจากการเรียนรู้ สามารถเกิดได้ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย โดยเป็นปัจจัยผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมทั้งเพื่อความอยู่รอด ในชีวิตประจำวันและพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต แรงจูงใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาการกล่อมเกล่าพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์เชิงธุรกิจ การเมืองการปกครองและทางการศาสนาได้ ในทางตรงกันข้ามสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเสียหายต่อระบบต่างๆ ของสังคมได้เช่นกัน^๒

ความหมายของแรงจูงใจ

คำว่า การจูงใจหรือแรงจูงใจ (Motivation) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กันดังนี้

๑. โมเวน และไมเนอร์ (Mowen and Minor) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “แรงจูงใจ หมายถึงสภาวะภายในของบุคคล ได้รับการกระตุ้นเพื่อผลักดันให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาโดยมีทิศทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวัง (Goal-Directed Behavior) แรงจูงใจ ประกอบด้วย แรงขับ ตัวกระตุ้น ความปรารถนาหรือความต้องการอยากได้ เป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวภายในร่างกายอย่างมีขั้นตอน นำไปสู่การแสดงพฤติกรรม”

๒. กรีนเบิร์ก และบารอน (Greenberg and Baron) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “แรงจูงใจ เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้รับการกระตุ้นอันเกิดแรงขับ (Drive) ผลักดันให้บุคคลกำหนดทิศทาง (Direction) เพื่อแสดงพฤติกรรมอย่างมั่นคงเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Goal)”

๓. บาร์นาร์ด บาลเลสัน และ แกรี เอ. สเตเนอร์ (Barnard Barelson and Gary A. Steiner) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “แรงจูงใจเป็นสภาวะภายในที่คอยเสริมกำลังหรือกระตุ้นทำให้เคลื่อนไหวเพื่อที่จะทำพฤติกรรม หรือเพื่อชี้บ่งแนวทางพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายต่างๆ

^๑อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์,รศ., **จิตวิทยาการเรียนรู้**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๔๗.

^๒มุกดา ศรียงค์,รศ.,และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๓ – ๒๒๔.

๔. ริชาร์ด เอ็ม.สเตอร์ และเลแมน ดับบิว.พอร์เตอร์(Richard M. stere & Lyman W.Porter) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “แรงจูงใจเป็นสภาวะของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมไปยังจุดหมายปลายทางตามที่ต้องการ”^๑

แรงจูงใจ (Motivation) หมายถึงสภาวะที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่แรงจูงใจนั้นต้องการแรงจูงใจ คือกระบวนการของการนำปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจมากระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุเป้า หมายหรือเงื่อนไขที่ผู้จูงใจต้องการซึ่งปัจจัยที่นำมากระตุ้นนั้น อาจจะเป็นสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่มาเร้าล่อจูงใจและผลักดันให้บุคคลเกิดความต้องการในเบื้องต้นและความต้องการนี้ จะเป็นพื้นฐานทำให้เกิดเป็นภาวะของแรงจูงใจ

แรงจูงใจจะอยู่ในภาวะที่ไม่หยุดนิ่ง(Dynamic) และจะเป็นกระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อสร้างให้สภาวะของร่างกายของคนเราเกิดความสมดุล (Homeostasis) ซึ่งสภาวะความสมดุล จะเป็นพื้นฐานในการสร้างให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามที่บุคคลนั้นคาดหวังไว้

ดังนั้น คำว่าแรงจูงใจจึงมีความหมายว่าเป็นสภาวะที่เกิดความไม่สมดุลขึ้นภายในร่างกายภาวะดังกล่าว อาจจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางให้ได้แรงจูงใจชนิดนี้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเห็นได้โดยตรงแต่อนุมานได้จากพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมา ลักษณะดังกล่าวนี้ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายที่รวมไปถึงความปรารถนาหรือความต้องการของแต่ละบุคคลที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้

แรงจูงใจมิได้มีสาเหตุมาจากความไม่สมดุลภายในร่างกาย ซึ่งอาจเรียกได้อีกลักษณะหนึ่งว่า”แรงขับ” เท่านั้น แต่อาจเกิดเนื่องมาจากแรงจูงใจภายนอกก็ได้ เช่น ความต้องการอำนาจ ความต้องการความก้าวร้าว ความต้องการให้ประสบผลสำเร็จทางการเรียน ฯลฯ ลักษณะแรงจูงใจที่เกิดขึ้นประเภทนี้เป็นแรงจูงใจที่จะต้องมีการเรียนรู้มีประสบการณ์

๒.๕.๒ ประเภทของแรงจูงใจ

การแบ่งประเภทของแรงจูงใจนั้นสามารถพิจารณาแบ่งตามเกณฑ์ต่างๆ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงลำดับขั้นและความแตกต่างของแรงจูงใจในแต่ละชนิดไว้ดังนี้ คือ

ก. แบ่งประเภทตามสิ่งเร้า

(๑) แรงจูงใจพื้นฐาน (Primary Motives)

^๑วิเชียร วิทยอุดม, ผศ., พฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๕.

เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ซึ่งแรงจูงใจพื้นฐานจะเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อแสวงหาอาหาร หลีกเลียงความเจ็บปวดและดำรงชีวิตเผ่าพันธุ์ของตนต่อไป แรงจูงใจพื้นฐาน จึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นกับคนทุกคนอันได้แก่ความหิว อารมณ์การกระหายน้ำ การหลีกเลียงความเจ็บปวดและแรงขับทางเพศ

(๒) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motive)

เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล โดยจะเกิดขึ้นได้เองไม่ต้องมีสิ่งเร้าจากภายนอกมาล่อจึงเป็นแรงจูงใจที่มีมาตั้งแต่เกิด แต่ไม่ค่อยมีความจำเป็นหรือสำคัญเท่ากับแรงจูงใจพื้นฐาน เพราะเป็นแรงจูงใจที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากความอยู่รอดของชีวิตโดยเป็นแรงจูงใจที่สร้างให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และพัฒนาชีวิตได้ด้วยตนเอง ทำให้มนุษย์มีกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในสังคมเป็นต้นว่าความอยากรู้อยากเห็นความต้องการค้นคว้าสำรวจและทดลองความกระตือรือร้นในการแสดงกิจกรรมต่างๆ ความต้องการแข่งขันกับผู้อื่น การบรรลุจุดมุ่งหมาย แรงจูงใจเหล่านี้ เป็นสาเหตุให้มนุษย์เกิดกิจกรรมที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา สังคมมนุษย์จึงมีการเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ ที่เกิดมาจากการศึกษาค้นคว้าและความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ เป็นต้น

(๓) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motive) หรือแรงจูงใจจากการเรียนรู้ (Learning or Secondary Motive)

เป็นแรงจูงใจของบุคคลที่เกิดจากการได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก ให้คนเราเกิดจุดมุ่งหมายจนนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมเพื่อนำตนไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น นับว่าเป็นแรงจูงใจทางสังคมที่สร้างให้บุคคลเกิดสัมพันธภาพกับผู้อื่น เกิดพฤติกรรมตอบสนองหรือมีปฏิริยาต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น เป้าหมายของพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจชนิดนี้จะเกี่ยวข้องกับความมั่นคงสถานะและความสำเร็จของบุคคลโดยสังคมจะเป็นผู้เร้าให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความกลัวและความก้าวร้าวเพื่อให้ตนได้ชัยชนะและเป็นที่ยอมรับของสังคมก็ได้ สำหรับแรงจูงใจประเภทนี้ที่กล่าวถึงกันเสมอได้แก่แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธคือ

- แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมการทำงานให้ดีสมบูรณ์ประสบความสำเร็จ เมื่อบุคคลได้รับความสำเร็จและได้รางวัลจากสังคม บุคคลก็จะมีแรงจูงใจนี้ติดตัวไปตลอดได้

- แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (Affiliate Motive) เป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลปฏิบัติตนและแสดงพฤติกรรมให้ตนเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น เป็นแรงจูงใจที่สังคมสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้บุคคลเกิด

ความต้องการที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งนี้ เพราะคนเราต้องการที่จะได้รับความรักจากผู้อื่นต้องการการยอมรับและเอาใจใส่จากบุคคลที่ตนเกี่ยวข้องด้วย

ข. แบ่งประเภทตามความต้องการ

จากการที่แรงจูงใจของบุคคล เริ่มจากการที่บุคคลเกิดความต้องการจนผลักดันให้เป็นแรงขับแสดงพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าถ้าบุคคลแต่ละคนมีความต้องการที่ต่างระดับกันจะทำให้คนเรามีแรงจูงใจที่แตกต่างกันด้วย

ในด้านความต้องการนี้ ได้มีนักทฤษฎีได้แบ่งชั้นและจัดประเภทของความต้องการไว้ดังนี้ คือ

๑) ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

๒) ประเภทของความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray)

๑) ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

ขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)

เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อสนองตามความอยู่รอดของคนเรา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อันเป็นความต้องการทางสรีระ ได้แก่ ต้องการน้ำอาหารอากาศและอุณหภูมิที่เหมาะสมกับร่างกายเป็นต้น จึงจูงใจให้คนเราแสวงหาอาหารทั้งในแนวทางที่เหมาะสมและในทางมิชอบ

ขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (Safety and Security)

เป็นความต้องการเพื่อให้ตนอยู่รอดอีกระดับหนึ่งคือ การให้ตนเองมีความปลอดภัยจากอันตรายและโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ความต้องการระดับนี้จึงจูงใจให้คนเราหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดและอันตรายแสวงหาแหล่งที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยแสวงหางานที่มั่นคง หาวิธีป้องกันตนเองให้ปราศจากโรคและอันตรายต่างๆ

ขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and Belonging)

เป็นความต้องการที่จะมีความผูกพันกับบุคคลอื่นทั้งในฐานะเป็นเจ้าของผู้อื่น และได้รับรักจากผู้อื่นเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการการรวมกลุ่ม จึงต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่มและต้องการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ทำให้จูงใจให้คนเราสร้างครอบครัวเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมชมรมและสโมสรต่างๆ

ขั้นที่ ๔ ความต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Self - Esteem)

ความต้องการขั้นนี้ เป็นความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการให้มีบุคคลอื่นๆ ยกย่องชมเชยและให้เกียรติยอมรับในคุณค่าของเราจึงจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่น การทำ

กิจกรรมเพื่อสังคมอาสาสมัคร หรือเพียรพยายามฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อให้ได้รับการยกย่องหรือ
 แม้แต่บางคนมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยอวดมั่งมีเพื่อให้บุคคลนับถือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๕ ความต้องการประจักษ์ตน (Self – Actualization)

ลักษณะความต้องการขั้นนี้ เป็นความต้องการขั้นสูงสุดที่บุคคลพยายามกระทำสิ่ง
 ต่างๆ เพื่อพิสูจน์ศักยภาพของตนเอง เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเองโดยสิ่งที่ได้รับ
 จะเป็นความพึงพอใจและความภูมิใจที่ได้กระทำในสิ่งต่างๆ ที่เต็มความสามารถและเหมาะสม
 สมกับตนเอง จึงถือว่าการค้นพบตนเองและความสุขที่แท้จริงเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของ
 มนุษย์

๒) ประเภทของความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray)

เมอร์เรย์มีความคิดเห็นว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นแรงจูงใจ
 ให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอันนำไปสู่สิ่งที่ตนพึงพอใจ ความต้องการนี้บางครั้งเกิดขึ้นเนื่องจาก
 แรงกระตุ้นภายในของบุคคลและบางครั้งอาจเกิดความต้องการ เนื่องมาจากสภาพแวดล้อม
 และสถานการณ์ทางสังคม นั่นคือความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสภาพร่างกายและ
 สภาพทางจิตใจของบุคคลนั่นเอง ซึ่งเมอร์เรย์ได้แบ่งประเภทของความต้องการไว้ ๒๐ ประการ
 แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะประเภทความต้องการที่นำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งได้แก่ความต้องการ
 ความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ที่ยากลำบาก
 ให้ประสบความสำเร็จฟันฝ่าเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง เพื่อให้ตนได้รับชัยชนะและประสบ
 ความสำเร็จมากกว่าผู้อื่น

ค. แบ่งประเภทตามแรงขับ

แรงขับของบุคคล เป็นสภาวะที่เกิดจากความไม่สมดุลในร่างกายของมนุษย์ทำให้
 บุคคลสร้างกลไกเพื่อสร้างให้ร่างกายของตนเกิดความสมดุล ซึ่งกลไกที่สร้างให้ร่างกายของตน
 เกิดความสมดุลนั้นเรียกว่า “แรงขับ” ในอันที่จะปรับหรือผลักดันให้คนเราเกิดพฤติกรรมซึ่งเป็น
 จุดเริ่มต้นที่จูงใจให้บุคคลได้แสดงพฤติกรรมเพื่อให้ร่างกายดำรงอยู่ได้อย่างสมดุล จึงสามารถ
 แบ่งประเภทของแรงจูงใจตามแรงขับได้ ๒ ประเภท คือ

(๑) แรงจูงใจที่เกิดจากแรงขับภายในร่างกาย

(๒) แรงจูงใจที่เกิดจากแรงขับที่ถูกเร้าจากสิ่งเร้าภายนอกในร่างกาย

๒.๕.๓ กระบวนการจูงใจ

กระบวนการจูงใจมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑. ความต้องการ (Needs) คือ ภาวะการขาดบางสิ่งบางอย่างของอินทรีย์อาจจะเป็น
 การขาดทางด้านร่างกาย หรือการขาดทางด้านจิตใจก็ได้

๒. แรงขับ (Drive) เมื่อมนุษย์มีความขาดบางสิ่งบางอย่างตามข้อ ๑ ที่กล่าวมาแล้วก็จะเกิดภาวะตึงเครียดขึ้นภายในร่างกายภาวะตึงเครียดนี้จะกลายเป็นแรงขับหรือตัวกำหนดทิศทาง (Action Oriented) เพื่อไปสู่เป้าหมายอันจะเป็นการลดภาวะความตึงเครียดนั้น

๓. สิ่งล่อใจ (Incentive) หรือเป้าหมาย(Goal) จะเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นตัวล่อให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามที่คาดหวังหรือที่ต้องการซึ่งอาจจะมีได้หลายระดับ ตั้งแต่สิ่งล่อใจในเรื่องพื้นฐานคือปัจจัย ๔ ไปจนถึงความต้องการทางใจในด้านต่างๆ เมื่อร่างกายเกิดความต้องการขึ้นก็จะเกิดแรงขับ ซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้น มนุษย์และสัตว์จะต้องดิ้นรนหาทางบำบัดความต้องการนี้ตัวอย่าง เช่น เด็กคนหนึ่งหิวจัด ความหิวเป็นแรงขับที่สำคัญประการหนึ่งแรงขับที่เกิดจากความหิวนี้จะรบกวนและกระตุ้นให้ร่างกายต้องดิ้นรน ด้วยการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาตอนนี้ร่างกายก็จะต้องตั้งจุดหมายว่าจะไปหาอะไรที่ไหนเพื่อนำมารับประทาน สมมติว่าไปที่โรงอาหารซื้อข้าวมารับประทาน เมื่ออิ่มแล้วร่างกายก็อยู่ในสภาวะที่สมประสงค์หรือแรงขับได้รับการตอบสนอง (ความหิวลดลง) ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้คือแรงจูงใจ

๒.๕.๔ ลักษณะของการจูงใจ (Characteristic of Motivation)

การจูงใจหรือแรงจูงใจเป็นกระบวนการทางจิตใจที่ผลักดัน ให้บุคคลกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจนเกิดผลสำเร็จถูกต้องตามทิศทางที่ต้องการ การจูงใจเมื่อพิจารณาแยกแยะแล้วจะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) มีการกระตุ้นหรือการเร้า (Energizing)

บุคคลจะมีความต้องการ ซึ่งความต้องการทำให้สภาวะของร่างกายเกิดความไม่สมดุลเมื่อร่างกายเกิดความไม่สมดุลก็จะทำให้เกิดมีแรงขับ (Drives) ที่จะกำหนดทิศทางเพื่อแสดงพฤติกรรมและการกระทำไปสู่เป้าหมายที่จะตอบสนองต่อความต้องการนั้นๆ เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วแรงขับก็จะลดลงและเกิดความพึงพอใจ เช่น เวลาหิวจะเกิดมีน้ำย่อยกระตุ้นกระเพาะอาหาร ทำให้เกิดความต้องการอาหารมาตอบสนอง

๒) มีแนวทาง (Directing)

การจูงใจจะเป็นสิ่งช่วยชี้แนวทางให้ร่างกายกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมหรือบอกแนวทางของพฤติกรรม เช่น การให้รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องชี้บอกแนวทางหรือทางให้บุคคลว่า ควรจะประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไร จึงจะเหมาะสมที่จะได้รับรางวัลหรือการได้รับการลงโทษ

ในเรื่องของลักษณะการจูงใจนี้มีสิ่งที่สำคัญบางประการที่ควรจะต้องทำความเข้าใจให้มากขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่นอกเหนือเหตุผลอันไม่อาจจะคาดการณ์ได้เลยซึ่งได้แก่ปัจจัยดังต่อไปนี้

(๑) การจูงใจเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน (Complexity)

มีตัวปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หลายประการที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมปัจจัยหรือตัวแปรเหล่านั้นไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด และเป็นการยากที่จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหรือตัวแปรเหล่านั้นได้แต่ปัจจัย หรือตัวแปรที่อยู่ภายใต้สภาพสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป ก็จะมีผลต่อบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันไปแล้วแต่สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

(๒) การจูงใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้(Changeable)

การจูงใจสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ทุกขณะเวลาหรือทุกโอกาสที่เอื้ออำนวยให้ขึ้นอยู่กับสภาวะเหตุการณ์ที่เข้ามากระทบหรือเกี่ยวข้องกับตัวการจูงใจของบุคคล จึงมีการเปลี่ยนแปลงได้ไม่เพียงแต่ด้านวัตถุอย่างเดียวนั้น แต่ยังรวมไปถึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดอารมณ์และด้านกรงานด้วย ฯลฯ

(๓) การจูงใจมีมากมายหลายชนิด (A Variety of Motivation)

ในการบริหารแบบดั้งเดิมคิดว่าการจูงใจของคน ก็โดยการใช้เงินเป็นเครื่องล่อใจในการทำงานและเพิ่มผลผลิตแต่ทำที่สุดผลผลิตก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจูงใจด้วยเงินแม้จะเป็นสิ่งสำคัญแต่ก็ไม่ใช่ปัจจัยตัวเงินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ อีกด้วยเช่นการให้สวัสดิการ การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน การให้พนักงานมีส่วนร่วมเป็นต้นเข้ามาใช้ประกอบประกอบในการจูงใจพนักงานในการบริหารสมัยใหม่ ก็มักตระหนักและให้ความสนใจปัจจัยหรือตัวแปรทางพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถจูงใจพนักงานให้มีความเต็มใจที่จะใช้ศักยภาพที่มีอยู่ออกมาทำประโยชน์ให้แก่องค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลได้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

(๔) การจูงใจบางครั้งบุคคลเรามีได้ตระหนักถึงเรื่องการจูงใจเลย (Indifference toward Motivation)

การจูงใจเป็นเรื่องที่เราไม่สามารถเข้าใจและอธิบายให้เห็นภาพได้ว่า อย่างนี้เป็น การจูงใจอย่างนั้นไม่ใช่การจูงใจเพราะการจูงใจเป็นความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวของคนคนนั้น บางครั้ง คนเราบางคนอาจจะรู้สึกถึงซึ่งแรงจูงใจของตัวเองหรืออาจจะไม่ทราบเลยก็ได้จึงเป็นการยากที่จะอธิบายที่ชัดลงไปได้ว่าอย่างนี้แบบนี้เป็นการจูงใจเพราะขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล

(๕) การจูงใจหรือมูลเหตุของคนแตกต่างกัน (Cause of Different Motivation)

บุคคลอาจจะได้รับการจูงใจที่เหมือนกัน แต่การจะรู้ถึงการจูงใจอาจจะแตกต่างกัน คนหนึ่งอาจมองเห็นว่าเป็นการจูงใจแต่อีกคนหนึ่งกลับมองตรงกันข้ามว่าไม่เป็นการจูงใจเลยก็ได้

ทั้งนี้อาจจะเกิดจากประสบการณ์ที่แต่ละคนนั้นได้รับมาแตกต่างกันไป จึงเป็นผลให้การจูงใจแตกต่างกันไปด้วย

จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า แรงปรารถนาของมนุษย์เป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์แสดงออกถึงพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่มุ่งหมายหรือคาดหวังไว้

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความคิดเห็น

กิตติธัช สุนทรวิภาต^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษสำหรับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการให้ข้อมูลป้อนกลับของผู้สอนในงานเขียนภาษาอังกฤษ” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มประชากรให้ความสำคัญต่อการให้ข้อมูลป้อนกลับในงานเขียนภาษาอังกฤษ โดยมีค่าเฉลี่ย (μ) ที่ ๑.๗๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ .๖๕ และให้ความสนใจต่อการตรวจแก้ไขงานเขียนภาษาอังกฤษน้อย ($\mu = ๑.๗๕, \sigma = .๖๔$) เช่นกัน สำหรับวิธีการตรวจแก้ไขงานเขียนภาษาอังกฤษ วิธีที่กลุ่มประชากรต้องการให้ผู้สอนใช้ คือ uncoded feedback ซึ่งเป็นวิธีที่กลุ่มประชากรคิดว่าก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับตนเองในการเขียนภาษาอังกฤษเช่นกัน

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ^๒ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “สภาวะการทำงาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการพัฒนาวิชาชีพศึกษาศาสตร์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร” ผลการวิจัยพบว่า ๑) บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรส่วนใหญ่มีงานทำ และทำงานกับหน่วยงานภาคเอกชน ๒) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมบัณฑิตคณะศึกษาศาสตร์เห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการนำความรู้ไปใช้กับการทำงานและการพัฒนาตน การปรับและพัฒนาการเรียนการสอน บัณฑิตเห็นว่าดำเนินการอยู่ในระดับมาก ส่วนการบริหารและการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ๓) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับและพัฒนาการเรียนการสอน บัณฑิตมีความคิดเห็นว่า

^๑กิตติธัช สุนทรวิภาต, “การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษสำหรับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการให้ข้อมูลป้อนกลับของผู้สอนในงานเขียนภาษาอังกฤษ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

^๒ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ, “สภาวะการทำงาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการพัฒนาวิชาชีพศึกษาศาสตร์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

โดยภาพรวมคณะศึกษาศาสตร์มีการปรับและพัฒนาการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูผู้สอน หลักสูตรและเนื้อหาวิชา และการจัดการเรียนการสอนมีการปรับและพัฒนาการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ๔) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานและการพัฒนาตน บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าเป็น โดยภาพรวม บัณฑิตสามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานและการพัฒนาตนได้อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การนำความรู้ไปใช้ในการทำงานและการพัฒนาตนอยู่ในระดับดีมาก ๕. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าเป็น โดยภาพรวมคณะศึกษาศาสตร์มีการบริหารและการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดบริการด้านกิจการนักศึกษาและการจัดบริการทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ๖) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิชาชีพศึกษาศาสตร์ ในด้านคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าเป็น บัณฑิตควรมีคุณธรรม มีจรรยาบรรณของวิชาชีพครู มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ ในด้านหลักสูตรเห็นว่า หลักสูตรวิชาบังคับวิชาชีพครู รายวิชาบังคับเฉพาะสาขา และรายวิชาเลือกวิชาชีพครู มีความเหมาะสมและเพียงพอ ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งเน้นการปฏิบัติ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สำหรับทำให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ควรเน้นกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและขยายพื้นที่ให้กว้างขวาง

ชัยณรงค์ ใจแปง และคณะ^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขตพื้นที่ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๖๒.๘๐ อายุ ๓๑ ปี ถึง ๔๐ ปี ร้อยละ ๓๘.๐ มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๕๒.๖ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถม ร้อยละ ๔๔.๕ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๗๑.๕๐ สำหรับความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในภาพรวมและในด้านต่าง ๆ เห็นด้วยระดับมาก เป็นอันดับหนึ่ง ด้านการพัฒนาเด็กเล็ก รองลงมา ด้านการประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรม ตามลำดับ และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกันและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ .๐๕ ส่วนผู้ปกครองที่มี

^๑ชัยณรงค์ ใจแปง และคณะ, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขตพื้นที่ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

เพศ อายุ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ชูชื่น สุดสวาท^๑ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาการบัญชีต้นทุน ๑ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ ๑ โรงเรียนอรรณพวิทยัพณิชยการ” ผลการวิจัยพบว่า

ด้านผู้สอน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีเทคนิคและความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ รองลงมาคือ มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา แต่การสุภาพเรียบร้อย มีทักษะวิธีการสอนที่เข้าใจง่าย มีบุคลิกเหมาะสมกับการเป็นอาจารย์สอนวิชาการบัญชีต้นทุน ๑ ตรงเวลา มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้สนุกสนาน และรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา ตามลำดับ

ด้านผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากและพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีความพร้อมด้านตำราและอุปกรณ์การเรียน การเข้าชั้นเรียนตรงเวลา มีความรับผิดชอบในการทำตามฝึกหัดหรืองานที่มอบหมายด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการอภิปรายซักถามบทเรียนระหว่างการเรียนการสอน และใช้เวลาว่างในการเข้าห้องสมุดศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ตามลำดับ

ด้านเนื้อหาวิชา โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เนื้อหาวิชามีมากเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการศึกษาต่อวิชาการบัญชีชั้นต่อไป เนื้อหาวิชาสามารถประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นได้ เนื้อหาซับซ้อนเข้าใจยาก และเนื้อหาวิชามีมากไม่สอดคล้องกับจำนวนคาบ ตามลำดับ

ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ อาจารย์ชี้แจงจุดประสงค์รายวิชาก่อนสอน อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา อาจารย์จัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นซักถามขณะทำการสอน อาจารย์สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษาในขณะทำการสอน ตามลำดับ

ด้านวัดประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ อาจารย์ชี้แจงให้นักศึกษาทราบเกณฑ์และวิธีการสอบในวิชาที่สอน มีการเก็บคะแนนจิตพิสัย เช่น การเข้าเรียน ความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบ ตามลำดับ

^๑ชูชื่น สุดสวาท, “ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาการบัญชีต้นทุน ๑ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ ๑ โรงเรียนอรรณพวิทยัพณิชยการ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนอรรณพวิทยัพณิชยการ, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นและความคาดหวังของนักเรียนและผลที่ได้รับจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบโดยการศึกษากทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ภาคการศึกษาที่ ๒/๒๕๓๔” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ ๖๗ อายุระหว่าง ๒๓-๒๙ ปี ร้อยละ ๙๓ และจบการศึกษาระดับอนุปริญญา ร้อยละ ๗๘

๒. ปัจจัยทั้ง ๔ ด้าน คือ ปัจจัยส่วนตัว ปัจจัยเกี่ยวกับอาชีพการงาน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอน และปัจจัยเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกระบบของนักศึกษา

๓. นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ ๘๐ มีความคาดหวังว่าจะนำความรู้ที่ได้รับจากหลักสูตรนี้ไปปรับปรุงอาชีพการงาน ไปช่วยพัฒนาชุมชนและพัฒนาความรู้ของตนเอง

๔. ปัญหาที่พบในการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบโดยระบบการศึกษากทางไกลนั้น นักศึกษาประสบทั้งปัญหาส่วนตัว วิธีการเรียน สื่อ และการวัดและประเมินผล

๕. บัณฑิตที่จบจากหลักสูตรนี้ไปแล้วมีความคิดเห็นที่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ทั้งในด้านส่วนตัว ด้านอาชีพการงาน และด้านการพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังที่ตั้งไว้ก่อนจะเข้าศึกษา บัณฑิตส่วนใหญ่ไม่ได้นำวุฒิที่ได้รับไปรับเงินเดือนหรือเปลี่ยนแปลงหน้าที่การงาน เพราะส่วนใหญ่เงินเดือนสูงกว่าระดับปริญญาตรีแล้ว แต่วุฒิที่ได้รับช่วยสร้างความมั่นใจและการยอมรับในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ โรงเรียนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยวิธีสนับสนุนการจัดการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ครูส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แหล่งการเรียนรู้

^๑สุมาลี สังข์ศรี และคณะ, “ความคิดเห็นและความคาดหวังของนักเรียนและผลที่ได้รับจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบโดยการศึกษากทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ภาคการศึกษาที่ ๒/๒๕๓๔”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า บทคัดย่อ.

^๒สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, “การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔”. รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

ภายในโรงเรียนที่มีอยู่ คือ ห้องสมุด/มุมหนังสือ แหล่งการเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนที่มีอยู่ คือ วัด ข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่ของโรงเรียน คือ ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลและข้อมูลครูเป็นรายบุคคล ผู้เรียนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ ๗๕ ขึ้นไปมีผลการเรียนรู้เฉลี่ยในระดับดีมาก คือ การงานอาชีพ และเทคโนโลยีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และศิลปะ หลักสูตรสถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับมากที่สุด คือ เห็นคุณค่าของตนเอง รองลงมา คือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทศพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ตามลำดับ ๒) ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรสถานศึกษาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านพฤติกรรมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในเรื่องการบริหารจัดการของโรงเรียนนำร่องสูงกว่าโรงเรียนเครือข่าย โดยภาพรวมหลักสูตรสถานศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันควรปรับปรุงในเรื่อง การวัดและประเมินผล ๓) แนวโน้มการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ผู้บริหารและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการมีความเห็นว่าเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด ในอนาคตควรดำเนินการดังนี้

๑. ด้านหลักสูตร ได้แก่ ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสังคมในอนาคตมากที่สุด รองลงมา คือ ควรติดตามการใช้หลักสูตรเพื่อการนำไปสู่การแก้ไขอย่างจริงจัง และควรมีคู่มือครู ตามลำดับ

๒. ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการให้หลากหลายมากที่สุด รองลงมา คือ ควรจัดการเรียนการสอนหลายวิธี และควรเน้นการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

๓. ด้านบุคลากร ได้แก่ ควรส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอยู่เสมอมากที่สุด รองลงมา คือ ควรจัดหาบุคลากรเฉพาะสาขาวิชาให้ครบและควรจัดบุคลากรให้ตรงกับสาขาวิชาที่จบ ตามลำดับ

๔. ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ได้แก่ ควรรณรงค์ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง รองลงมา คือ ควรพัฒนาให้ความรู้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

ผู้บริหารและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการมีความเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในอนาคต คือ เป็นคนดีมากที่สุด รองลงมา คือ เป็นคนเก่ง และมีวินัย ตามลำดับ

อภิรักษ์ เจียวัก^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะทำให้เกิดกับผู้เรียนทั้ง ๓ ด้าน (๓D) ในเทคนิคกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะทำให้เกิดกับผู้เรียนทั้ง ๓ ด้าน (๓D) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการส่งเสริมผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นไทย (Decency) อยู่ในระดับมาก (X=๓.๗๕) ด้านภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด (Drug-Free) อยู่ในระดับมาก (X=๓.๗๐) ด้านการส่งเสริมผู้เรียนด้านประชาธิปไตย (Democracy) อยู่ในระดับมาก (X=๓.๕๐)

๒. จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมผู้เรียนด้านประชาธิปไตย (Democracy) สรุปโดยรวมพบว่า ระดับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก และเมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ไม่มีข้อใดในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยหรือน้อยที่สุด

๓. จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นไทย (Decency) สรุปโดยรวมพบว่าระดับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก และเมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ไม่มีข้อใดในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยหรือน้อยที่สุด

๔. จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมผู้เรียนด้านภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด (Drug-Free) สรุปโดยรวมพบว่าระดับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก และเมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ไม่มีข้อใดในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยหรือน้อยที่สุด

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

^๑อภิรักษ์ เจียวัก, “ความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะทำให้เกิดกับผู้เรียนทั้ง ๓ ด้าน (๓D) ในวิทยาลัยเทคนิคกระบี่”, รายงานการวิจัย, (กระบี่: วิทยาลัยเทคนิคกระบี่, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

ศรีปทุม นุ่มอุรา^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานวิชา สช. ๑๗๒ ของรักศึกษาที่ใช้และไม่ได้ใช้ศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเอง (SALC)” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา สช. ๑๗๒ ของนักศึกษากลุ่มที่ใช้ศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเองและกลุ่มผู้ไม่ใช้ศูนย์ฯ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ แต่กลุ่มผู้ใช้ศูนย์ฯ มีพัฒนาการสูงกว่ากลุ่มผู้ไม่ใช้ศูนย์ฯ บ้างเล็กน้อย ๒) ปัจจัยด้านจำนวนครั้งในการเข้าใช้ศูนย์ฯ ระยะเวลาในการเข้าศูนย์ฯ แต่ละครั้ง และประเภทของกิจกรรมและสื่อที่นักศึกษาเลือกใช้ในศูนย์ฯ ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๓) นักศึกษาจำนวนร้อยละ ๑๐๐ ตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษาร้อยละ ๙๓ เห็นว่าทุกสถาบันการศึกษาควรมีศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเอง และนักศึกษาร้อยละ ๘๑ มีความพอใจในภาพรวมของศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเองของสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ไฉมยง ไต่ะทอง^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเพื่อสังเคราะห์ภาพรวมการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และครูผู้สอนภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการวิจัยของทุกโครงการมีผลสัมฤทธิ์ในระดับสูง สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ นักวิจัยหลัก ครู นักเรียน และนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ อีกทั้งผู้วิจัยได้เสนอแนะในเชิงนโยบายด้านการศึกษาคว่าควรเร่งพัฒนาปริมาณผู้สอนภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพให้ทันต่อความต้องการของตลาด พัฒนาผู้สอนภาษาอังกฤษที่มีอยู่ให้ได้คุณภาพ รวมทั้งการกำหนดให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านภาษาอังกฤษและกำหนดให้วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นวิชาหลักในการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดระบบเครือข่ายเพื่อการประสานงานและเป็นพี่เลี้ยงการวิจัย ส่วนข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยว คือ การศึกษาความต้องการของผู้ใช้ทุกภาคส่วน และเน้นการพัฒนาเพื่อความสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในส่วนข้อเสนอแนะเพื่อปฏิบัตินั้น ผู้วิจัยเสนอให้พัฒนา

^๑ศรีปทุม นุ่มอุรา, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานวิชา สช. ๑๗๒ ของนักศึกษาที่ใช้และไม่ได้ใช้ศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเอง (SALC)”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

^๒ไฉมยง ไต่ะทอง, “การวิจัยเพื่อสังเคราะห์ภาพรวมการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และครูผู้สอนภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.), ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

ประเด็นการวิจัยให้ครอบคลุมเรื่องการท่องเที่ยวทุกด้านและทำการวิจัยในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ในท้องถิ่นอื่น ๆ และสมควรทำวิจัยเพื่อสร้างบทเรียนให้แก่อาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณการวิจัยอย่างเหมาะสม

น้อมศรี เคท และคณะ^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียน การสอนระดับอนุบาลสำหรับสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า

๑) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาล รูปแบบประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ หลักสูตรจุฬาลักษณ์ การจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรจุฬาลักษณ์ และการพัฒนา ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจุฬาลักษณ์

๑.๑) หลักสูตรจุฬาลักษณ์ เป็นหลักสูตรสำหรับเด็กอายุ ๓-๕ ปี ระยะเวลาเรียน ๒ ปีการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม และเจตคติที่ดีต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อวางพื้นฐานการเรียนรู้ โดยเน้นการเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ครบตามพัฒนาการทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม บุคลิกภาพ และสังคม ในหลักสูตรมีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ๑๗ เป้าหมาย และ มาตรฐานการเรียนรู้ ๕๑ มาตรฐาน ตามสาระการเรียนรู้ ๘ สาระ ได้แก่ ๑) คุณธรรมและเจตคติ ๒) ทักษะการดำรงชีวิต จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ๓) สุขนิสัย ๔) สุขภาพ ความปลอดภัยและทักษะกลไก ๕) ภาษา ๖) วิถีชีวิต ๗) คณิตศาสตร์ ๘) วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

หลักสูตรได้เสนอการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้รายวัน แบ่งเป็น ๕ ลักษณะ ดังนี้ ๑) กิจกรรมเริ่มวัน ได้แก่ การรับเด็ก การเคารพธงชาติ การสวดมนต์ การตรวจสุขภาพ การสนทนาและการวางแผนกิจกรรม ๒) กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้แบบ บูรณาการแลพการเรียนรู้คัดสรร ๓) การรับประทานอาหาร ๔) การฝึกสติและการพักผ่อน ๕) กิจกรรมท้ายวัน ได้แก่ การทำความสะอาดร่างกายและสถานที่ และการประเมินผลประจำวัน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่เป็นสำคัญ ได้แก่ การตัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน ห้องเรียนที่เอื้อให้เด็กมีพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ดี การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในลักษณะ ของการจัดศูนย์การเรียนรู้และการทำโครงการ และการจัดการเรียนรู้คัดสรร

^๑น้อมศรี เคท,รศ.ดร. และคณะ, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาล สำหรับสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า บทคัดย่อ.

๑.๒ การจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรฯพาลักษณ์ ครอบคลุมด้านการจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจวัตรประจำวัน การจัดการเรียนรู้ การจัดสื่อการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ และการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้วยการจัดศูนย์การเรียนรู้และการทำโครงการ และการจัดการเรียนรู้คัดสรรซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะบางประการ หรือเพื่อพัฒนาสิ่งที่ต้องการปลูกฝังจนเป็นนิสัยซึ่งต้องใช้เวลา ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ในช่วงเวลานี้ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การเรียนรู้แบบบูรณาการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๓ การพัฒนาผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรฯพาลักษณ์

๑.๓.๑ การพัฒนาครู พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในสถานที่ปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ การนิเทศติดตามผลงานใช้หลักสูตรด้วยการสังเกตการณ์สอน การส่งเสริมให้ครูทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเข้าร่วมสัมมนากับผู้เกี่ยวข้อง การส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการจากผู้บริหาร

๑.๓.๒ การพัฒนาผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ พัฒนาผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ โดยให้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับครูทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และคณะผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นวิทยากร การทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเข้าร่วมสัมมนากับผู้เกี่ยวข้อง

๒) ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาล

๒.๑) ความเหมาะสมของหลักสูตรฯพาลักษณ์และเอกสารประกอบหลักสูตร

๒.๑.๑ หลักสูตรฯพาลักษณ์ คุรุอนุบาลมีความเห็นว่า หลักสูตรฯพาลักษณ์เหมาะสมดีมาก การเน้นความเป็นท้องถิ่นทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เอื้อให้ครูสามารถใช้สื่อต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ และวิทยากรในท้องถิ่น ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก หลักสูตรที่ออกแบบไว้สำหรับ ๒ ปีการศึกษา มีความยืดหยุ่นเอื้อให้ครูนำไปจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจ วัย และพัฒนาการของเด็ก ผู้บริหารระดับโรงเรียนและระดับเทศบาล มีความเห็นว่าหลักสูตรเหมาะสมมาก และมีความเห็นเช่นเดียวกับครูว่า การเน้นความเป็นท้องถิ่นทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว และทำให้เด็กรู้จักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน เป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรเป็นกรอบที่ชัดเจน ช่วยให้

ครูสามารถนำไปจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ได้ หลักสูตรให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการครบทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม บุคลิกภาพ และสังคม

๒.๑.๒ เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ สมุดบันทึกพัฒนาการและการเรียนรู้ และสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน ครูอนุบาล ผู้บริหารระดับโรงเรียน และระดับเทศบาล มีความเห็นว่า สมุดบันทึกพัฒนาการและการเรียนรู้ และคู่มือการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมาก เนื่องจากมีรายละเอียดตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตร และมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน มีรูปแบบดี ช่วยให้ครู เด็ก และผู้ปกครองเข้าใจง่าย

๒.๒) ความรู้ความเข้าใจและความสามารถของครูอนุบาล ผู้บริหารระดับโรงเรียน และระดับเทศบาล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๒.๒.๑ ครูอนุบาล ผู้บริหารระดับโรงเรียน และผู้บริหารระดับเทศบาล มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องการทำโครงการ และการประเมินผลที่ทั้ง ๓ กลุ่ม ประเมินตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๒.๒ ครูอนุบาลประเมินตนเองว่า มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องการทำโครงการและการประเมินผล ที่ครูประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีความสามารถในการนำสาระกลุ่มต่าง ๆ ตามหลักสูตรฯ พาลักษณะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นสาระเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ครูประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๒.๓ ผู้บริหารระดับโรงเรียนประเมินตนเองว่า มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการนิเทศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องการจัดศูนย์การเรียน การทำโครงการ การใช้สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล และการนิเทศการเรียนการสอน ที่ผู้บริหารประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีความสามารถในการนำสาระกลุ่มต่าง ๆ ตามหลักสูตรฯ พาลักษณะไปใช้ในการนิเทศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นสาระเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ผู้บริหารประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๒.๔ ผู้บริหารระดับเทศบาลประเมินตนเองว่า มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการนิเทศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องการทำโครงการและการประเมินผล ที่ผู้บริหารประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีความสามารถในการนำสาระกลุ่มต่าง ๆ ตามหลักสูตรฯ พาลักษณะไปใช้ในการนิเทศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นสาระเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ผู้บริหารประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๒.๕ ครูอำนวยการสามารถจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ในด้านการเตรียมการเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้านการจัดศูนย์การเรียนรู้ ส่วนด้านการทำโครงการครูมีความสามารถอยู่ในระดับพอใช้ โดยสรุปภาพรวมมีครูอำนวยการจำนวน ๑๙ คน จากจำนวนทั้งหมด ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๖๑ สามารถจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานตามรูปแบบได้อย่างมีคุณภาพอยู่ในระดับดีขึ้นไป

๒.๒.๖ ผู้บริหารระดับโรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ยกเว้นเรื่องห้องส้วมสะอาด และเหมาะกับวัยของเด็ก และเครื่องเล่นทำจากวัสดุในท้องถิ่น ที่อยู่ในระดับปานกลาง

๒.๓) ความพึงพอใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนที่เรียนจบชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ครูชั้นชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และคณะผู้วิจัยมีความพึงพอใจ คุณลักษณะของนักเรียนที่เรียนจบชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ตามรูปแบบ อยู่ในระดับมาก

๒.๔) ความพึงพอใจเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน การได้รับการสนับสนุน และการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลตามรูปแบบ ครูอำนวยการมีความพึงพอใจมากเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน และการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับโรงเรียนและระดับเทศบาล ผู้บริหารระดับโรงเรียนมีความพึงพอใจมากเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับเทศบาล ผู้บริหารระดับเทศบาลและผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ นอกจากนั้นผู้ปกครองยังมีความพึงพอใจมากเกี่ยวกับการจัดบริการให้แก่ นักเรียนอนุบาล

๒.๕) ความพึงพอใจเกี่ยวกับการฝึกอบรม ครูอำนวยการ ผู้บริหารระดับโรงเรียน และผู้บริหารระดับเทศบาล มีความพึงพอใจการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

ถนอมพร เลหาจรัสแสง และคณะ^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้วยระบบการศึกษาแบบกึ่งทางไกล” ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ในลักษณะกึ่งทางไกล ที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม รูปแบบที่สร้างขึ้นมีองค์ประกอบ รูปแบบการ

^๑ถนอมพร เลหาจรัสแสง, ผศ.ดร. “รูปแบบการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้วยระบบการศึกษาแบบกึ่งทางไกล, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

เรียนที่ครอบคลุม โดยที่เนื้อหาที่เป็นทฤษฎี ผู้เรียนสามารถศึกษาเพิ่มเติมตามความต้องการของตนเองได้ ด้วยการเรียนกับซีดีรอม (ไฮเปอร์บุ๊ก) โดยที่จะเข้าหรือไม่ได้เข้าชั้นเรียนก็ได้ และสำหรับเนื้อหาที่เป็นการปฏิบัติ การเรียนกับอาจารย์หรือวิทยากรทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างดี มีเวลาให้ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติได้ การเรียนกับซีดีรอม (ไฮเปอร์บุ๊ก) ซึ่งมีภาพเคลื่อนไหว ประกอบทำให้น่าสนใจและเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเปิดโอกาสให้ซักถามผ่าน e-mail และ chat

๒. องค์ประกอบรูปแบบการเรียนมีความสำคัญ องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญมาก ได้แก่ การเรียนกับผู้สอนในชั้นเรียน การเรียนกับซีดีรอม การนัดพบปะกับเพื่อน ๆ นอกชั้นเรียนและการติดต่อกับผู้สอนโดยใช้ e-mail การเรียนหรือปรึกษากับวิทยากรท้องถิ่น ตามลำดับ นอกจากนี้องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญในระดับมาก ในอันดับรองลงมา ได้แก่ การติดต่อกับผู้สอนทางโทรศัพท์ และการติดต่อกับผู้สอนและเพื่อนโดยใช้ chat สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง ได้แก่ การติดต่อกับผู้สอนทางไปรษณีย์

๓. องค์ประกอบรูปแบบการเรียนที่กลุ่มตัวอย่างมีการใช้มากที่สุด ได้แก่ การเรียนกับซีดีรอม การเรียนกับผู้สอนในชั้นเรียน และการเรียนหรือปรึกษากับวิทยากรท้องถิ่น รองลงมา คือ การติดต่อกับผู้สอนโดยใช้ e-mail การนัดพบปะกับเพื่อน ๆ นอกชั้นเรียน การติดต่อกับผู้สอนและเพื่อน ๆ โดยการติดต่อกับผู้สอนทางโทรศัพท์ ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบโรงเรียน ประเภททววิชา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๑๙ โดยมีอายุตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๓๘ มีรายได้ที่ได้รับจากผู้ปกครองระหว่าง ๒,๐๐๑-๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๖ เรียนอยู่ในสายวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑๙ มีผลการเรียนอยู่ในระดับ ๓.๕๑-๔.๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๗๖ เรียนในวันเสาร์ คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๔๘ ผู้เรียนเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๖๒ รองลงมา คือ วิชาภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒๙ และวิชาฟิสิกส์ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๓ ตามลำดับ เหตุผลในการเรียนทววิชาเพื่อให้ผลการเรียนดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๑๙ รองลงมา เพื่อเตรียมตัวศึกษาต่อ คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๒๔ และเพื่อส่งเสริมเทคนิคในการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, “การศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบโรงเรียน ประเภททววิชา”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานบริหารคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา, ๒๕๔๙), หน้า บทคัดย่อ.

เรียนให้ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๒ ตามลำดับ โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดดำเนินการสอนตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓๘ มีจำนวนผู้เรียนระหว่าง ๑๐๑-๓๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘๕ เปิดทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๙๑ ในรายวิชาคณิตศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๘๑ รองลงมา คือ วิชาภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓๘ และวิชาฟิสิกส์ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘๖ ตามลำดับ ซึ่งเปิดการสอนในวันเสาร์-อาทิตย์ ตลอดทั้งวัน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๘ และทั้งหมดเปิดสอนใน ภาคเรียนที่ ๒ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่มีครู/อาจารย์ ผู้สอนประจำโรงเรียนต่ำกว่า ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๗๑ และมีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗๒ โดยมีจำนวนเจ้าหน้าที่ประจำโรงเรียนต่ำกว่า ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๗๖ โดยโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้เอกสารประกอบการสอนของครูมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๗๖ รองลงมา คือ หนังสือของสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๑๐ และหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ ๕.๗๑ ตามลำดับ และสื่อที่ใช้ประกอบการสอนส่วนใหญ่เป็นกระดานไวท์บอร์ด คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๕๗ รองลงมา คือ โทรทัศน์วงจรปิด คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘๖ และวีดิทัศน์ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๙ ตามลำดับ

ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนนอก ระบบโรงเรียน ประเภททวดวิชา ในภาพรวม พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการจัดหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้ ๑) ผู้เรียนระดับประถมศึกษา ในภาพรวม ผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการจัดหลักสูตร ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ๒) ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ในภาพรวมผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนทุกข้อ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการจัดหลักสูตร ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล ๓) ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ในภาพรวมผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการ

จัดหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล

ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันในแต่ละระดับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้านซึ่งได้แก่ ด้านการจัดหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

อรุณศรี อนันตรศิริชัย^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบรรลุตามจุดประสงค์ของกลุ่มวิชาสังคมศึกษา จากจุดประสงค์ ๔ ข้อ ของกลุ่มวิชาสังคมศึกษาชั้น ม.ต้น และ ม.ปลาย และการได้รับหรือเกิดทักษะกระบวนการในการเรียนการสอนของนักเรียน รวมเป็น ๕ ข้อ ได้ผลดังนี้

๑.๑ การมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องที่จำแนกไว้ ๑๒ เรื่อง พบว่า จากค่าเฉลี่ยผู้สอนมีความเห็นว่านักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความรู้ความเข้าใจในทุกเรื่องในระดับมาก จากค่าร้อยละพบว่านักเรียน ม.ต้น มีความรู้ และความเข้าใจทุกเรื่องในทางมาก สำหรับ ม.ปลายมี ๑๑ เรื่อง ๒ เรื่องแรกที่มีความรู้ความเข้าใจสูงทั้งใน ม.ต้น และ ม.ปลาย คือ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

๑.๒ การมีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งจำแนกไว้ ๗ เรื่อง พบว่าจากค่าเฉลี่ย ผู้สอนมีความเห็นว่า นักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ๖ เรื่อง ในระดับมาก และจากค่าร้อยละนักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในทางมาก ๔ และ ๕ เรื่อง ตามลำดับ ๒ เรื่องแรกที่อยู่ในอันดับสูงตรงกัน คือ การตัดสินใจเลือกแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เรื่องที่อยู่ในระดับน้อยกว่าทุกเรื่องของนักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย ต่างกัน ของนักเรียน ม.ต้น คือ การวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของนักเรียน ม.ปลาย คือ การแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

^๑อรุณศรี อนันตรศิริชัย. “ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘), หน้า บทคัดย่อ.

๑.๓ การมีความตระหนัก ซึ่งจำแนกไว้ ๑๓ เรื่อง พบว่า จากค่าเฉลี่ยผู้สอนมีความเห็นว่านักเรียน ม.ต้น มีความตระหนักในระดับมาก ๑๒ เรื่อง และ ม.ปลาย ทุกเรื่อง จากค่าร้อยละทั้ง ๒ ระดับมีความตระหนักในทางมาก ๑๒ เรื่อง และ ๑๑ เรื่องตามลำดับ เรื่องที่อยู่ในอันดับสูงสุดตรงกันทั้งของ ม.ต้น และ ม.ปลาย คือ การเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ เรื่องที่มีความตระหนักน้อยกว่าทุกเรื่องของ ม.ต้น คือ ความรักและผูกพันกับท้องถิ่น ของ ม.ปลาย คือ มรดกทางวัฒนธรรม

๑.๔ การมีความสามารถในการปฏิบัติตน ซึ่งจำแนกไว้ ๘ เรื่อง พบว่า จากค่าเฉลี่ยผู้สอนมีความเห็นว่านักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความสามารถในการปฏิบัติตนในระดับมากทุกเรื่อง และ ๖ เรื่อง ตามลำดับ จากค่าร้อยละ นักเรียน ม.ต้น มีความสามารถในการปฏิบัติตนในทางมาก ๓ เรื่อง และ ม.ปลายมี ๖ เรื่อง เรื่องที่นักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความสามารถในการปฏิบัติตน ๓ เรื่องในอันดับแรก ๆ ตรงกัน คือ การเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่วนเรื่องที่อยู่ในอันดับสุดท้ายของ ม.ต้น คือ การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมของประเทศ ของ ม.ปลาย คือ การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม

๑.๕ การได้รับหรือเกิดทักษะในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งจำแนกเป็น ๑๓ ด้าน พบว่า จากค่าเฉลี่ยผู้สอนมีความเห็นว่านักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย ได้รับหรือเกิดทักษะในกระบวนการเรียนการสอนในระดับมาก ๑๑ ด้าน เท่ากัน และในระดับน้อย ๒ ด้าน จากค่าร้อยละ นักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย ได้รับทักษะฯ ๙ ด้าน และ ๗ ด้าน ตามลำดับ ทักษะกระบวนการเรียนการสอนที่นักเรียน ม.ต้น และ ม.ปลาย ได้รับหรือเกิดในระดับมากหรือในทางมากในอันดับต้น ๆ ตรงกันมี ๔ ด้าน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการเข้าสังคม และกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ทักษะที่นักเรียนได้รับในระดับน้อยหรือในอันดับหลัง ๆ ตรงกันทั้งของ ม.ต้น และ ม.ปลาย คือ กระบวนการย่อยข้อมูล ทักษะกระบวนการ ๙ ชั้น

๒. ความคิดเห็นต่อหลักสูตรสังคมศึกษา ผลจากการให้ผู้สอน ม.ต้น และ ม.ปลาย แสดงความคิดเห็นต่อหลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษาในเรื่องจุดประสงค์ โครงสร้าง (แยกเป็นวิชาบังคับแกน วิชาบังคับเลือก และวิชาเลือกเสรี) และการมีคำอธิบายรายวิชาพบว่า ผู้สอนทั้ง ๒ ระดับ เห็นด้วยในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๐๐ ขึ้นไป และในทางมากด้วยค่าเฉลี่ยร้อยละ ตั้งแต่ ๘๐ ขึ้นไป ส่วนความพึงพอใจต่อหลักสูตรได้ผลว่าผู้สอน ม.ต้น และ ม.ปลาย พึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๓.๐๖ และ ๓.๒๖) และในทางมาก (๘๘.๙% และ ๑๐๐%)

๓. ผลการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียน เรื่องที่ให้แสดงความ คิดเห็น มี ๓ เรื่อง ได้ผลดังนี้

๓.๑ วิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งจำแนกเป็น ๖ วิธี พบว่า จาก ค่าเฉลี่ยผู้สอน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความเห็นว่าโรงเรียนพัฒนาในระดับมาก ๒ วิธีและทุกวิธี ตามลำดับ จากค่าร้อยละผู้สอน ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความเห็นว่าโรงเรียนพัฒนาในทางมาก เพียง ๑ วิธี และ ๒ วิธีตามลำดับ ๒ วิธีที่ผู้สอนทั้ง ๒ ระดับชั้น มีความเห็นว่าโรงเรียนใช้พัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นมากกว่าวิธีอื่น ๆ คือ พัฒนาระบบการเรียนการสอน กำหนดกิจกรรมเสริม วิธีที่ ปฏิบัติน้อยกว่าทุกวิธีของ ม.ต้น และ ม.ปลาย คือ การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมเฉพาะวิชาบังคับ

๓.๒ ความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ผู้สอน ม.ต้น ประเมินโดย ภาพรวมว่าประสบความสำเร็จน้อย (ค่าเฉลี่ย ๒.๔๐) และในเกณฑ์น้อย (๕๕.๖%) แต่ผู้สอน ม. ปลาย ประเมินว่าประสบความสำเร็จในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๒.๘๒) และในเกณฑ์มาก (๖๐.๐%)

๓.๓ การจัดทำรายวิชาในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา จากค่าเฉลี่ยผู้สอน ม.ต้น และ ม. ปลาย ให้มีความเห็นว่าโรงเรียนจัดรายวิชาบังคับได้หลากหลายตามความถนัด ความสามารถและ ความสนใจของนักเรียนในระดับมาก จากค่าร้อยละอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนวิชาเลือกเสรี นั้น จาก ค่าเฉลี่ยผู้สอน ม.ต้น มีความเห็นว่าโรงเรียนจัดได้หลากหลายในระดับมาก แต่ ม.ปลาย จัดได้ใน ระดับน้อย จากค่าร้อยละผู้สอน ม.ต้น และ ม.ปลาย ไม่แน่ใจว่าโรงเรียนจัดได้หลากหลาย

ทรรศนีย์ ศิริศรี^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน วิชาภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ สงขลา” ผลการวิจัยพบว่า ตัวพยากรณ์ที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัว แปรเหล่านี้ มีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน ๑ ทั้งหมดจำนวน ๒๕ ตัวแปร โดยมี ตัวแปรด้านผู้เรียน จำนวน ๑๖ ตัวแปร ด้านครอบครัว ๓ ตัวแปร ด้านกลุ่มเพื่อนมี ๑ ตัวแปร ด้านนครและสถาบันมี ๕ ตัวแปร ตัวแปรที่สามารถอธิบายความ แปรปรวนในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน ๑ ได้มากที่สุดคือ ตัวแปรด้าน ผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ ๙๗ รองลงมาคือ ด้านครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อน และครูและสถาบัน คิดเป็น ร้อยละ ๔.๘, ๓.๐ และ ๒.๓ ตามลำดับ ตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ได้ดีคือ คะแนนการสอบ กลางภาคและปลายภาค และคะแนนเก็บ

^๑ทรรศนีย์ ศิริศรี. “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ สงขลา”, รายงานการวิจัย, (สงขลา: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ สงขลา, ๒๕๔๗), หน้า บทคัดย่อ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพและปัญหาด้านผู้เรียน พบว่า ๑) ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะทักษะด้านการอ่าน การเขียน การพูดสื่อสาร การฟัง การคิดเลข และการจัดลำดับความคิด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอน ๒) ผู้เรียนมีปัญหาครอบครัวและขาดความพร้อมในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจำนวนหนึ่งเป็นเกินในครอบครัวแตกแยก ยากจน ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้การอบรมดูแล และไม่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้ปกครองเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ขาดความพร้อมในการเรียนรู้ ๓) ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบและไม่ตั้งใจทำงาน โดยผู้เรียนกลุ่มนี้มักไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาเรียน ไม่ตั้งใจทำงานทำให้ผลงานที่ไม่มีคุณภาพและเป็นปัญหาในชั้นเรียน ๔) ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และขาดนิสัยใฝ่เรียนรู้ ทั้งนี้เพราะมีสิ่งอื่นที่เร้าความสนใจมากกว่าการเรียน เช่น การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ การสนใจเพศตรงข้าม เนื่องจากเข้าสู่วัยรุ่น การเที่ยวห้างและแหล่งบันเทิง การไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียน

๒. สภาพและปัญหาด้านครู พบว่า ๑) ครูผู้สอนไม่ได้จบการศึกษาในวิชาเอกที่สอนโดยตรง โดยมีเหตุสำคัญจากการมีครูที่จบวิชาเอกไม่เพียงพอและการขาดความสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ต้องจัดครูที่จบวิชาเอกอื่นสอนแทน ๒) ครูมีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากภาระงานสอนมาก เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานประกันคุณภาพ เป็นต้น ทำให้ครูไม่มีเวลาทุ่มเทให้การสอนอย่างเต็มที่ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน ๓) ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน สาเหตุมาจากการสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอก การขาดทักษะและประสบการณ์ในการสอน ไม่ลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา รวมทั้งไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ๔) ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาเหตุมาจากการมีครูไม่เพียงพอ ขาดความสมดุลตามสัดส่วนวิชาเอก ส่งผลให้ครูเตรียมการสอนไม่ทันและจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ๕) ครูใช้เวลาในการทำผลงานวิชาการมากทำให้สนใจการสอนน้อยลง เนื่องจากการประเมินวิทยฐานะของครูผ่านการเขียนผลงานทางวิชาการ ทำให้ครู

^๑สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. “สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒), หน้า บทคัดย่อ.

ต้องใช้เวลาในการทำผลงานและศึกษาค้นคว้ามากขึ้น ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอนและการจัดกิจกรรมสอน

๓. สภาพและปัญหาด้านหลักสูตร พบว่า ๑) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มีความซับซ้อน เข้าใจยาก เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตรภาษาหรือที่ใช้หลักสูตรเป็นคำใหม่ ๆ ที่ยากต่อการจดจำและเข้าใจ ประกอบกับการขาดการอบรมพัฒนาด้านหลักสูตรให้กับครูอย่างเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๒) สถานศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการ เนื่องจากสาระการเรียนรู้มีมากเมื่อไม่ได้ตัดทำเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ ทำให้ครูสอนได้ให้ครอบคลุมสาระที่จำเป็น ๓) สถานศึกษาจัดโครงสร้างหลักสูตรเอง ทำให้การจัดเวลาเรียนและรายวิชาของสถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน ซึ่งเกิดปัญหาในกรณีที่มีผู้เรียนย้ายสถานศึกษา ๔) หลักสูตรสถานศึกษาขาดความครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน เนื่องจากการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาหลายแห่งไม่ได้ดำเนินการตามหลักการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างแท้จริง ๕) สถานศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เอง แต่ใช้ตัวอย่างในเอกสารหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักสูตรสถานศึกษา หลายแห่งนำหลักสูตรของสถานศึกษาอื่นมาใช้โดยไม่ได้ปรับให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและบริบทของตน

๔. สภาพและปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ๑) สถานศึกษาบางแห่งมีการจัดการเรียนการสอนตามศักยภาพของผู้เรียน โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามศักยภาพ ๒) การจัดการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่เน้นการบรรยายและยังใช้สื่อنواتกรรมการสอนน้อย โดยครูยังใช้การสอนแบบครูศูนย์กลาง ไม่นิยมใช้สื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรม ๓) ครูส่วนใหญ่จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ไม่ได้จัดการเรียนรู้ตามแผน สอนตามความเคยชินและประสบการณ์เดิม ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ครูส่วนหนึ่งใช้แผนการจัดการเรียนรู้ของสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งเมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริงก็ไม่ได้จัดตามแผนดังกล่าว ทั้งนี้ ครูคนเดียวต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และสอนหลายระดับชั้น ๔) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย หรือข้อมูลที่มาจากชีวิตและประสบการณ์จริง ส่วนใหญ่ผู้เรียนนิยมค้นคว้าและใช้การคัดลอกเนื้อหาจากเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตมานำเสนอครูผู้สอน ซึ่งทำให้ขาดการอ่านหรือคิดวิเคราะห์ ๕) เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ส่วนใหญ่ครูยกตัวอย่างตามตำรา

ขาดการแปลงเนื้อหาที่เป็นนามธรรมและหลักการให้เป็นรูปธรรมและสภาพจริง ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและกิจกรรมการสอนเข้ากับชีวิตจริงได้

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

แผนกธุรกิจสัมพันธ์^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีต่อการเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาชีพกรรมของโรงเรียนเทคโนโลยีสยาม” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีต่อการเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาชีพกรรม ของโรงเรียนเทคโนโลยีสยาม คือ ปัจจัยด้านหลักสูตรประเภทวิชาวิชาชีพกรรมตรงกับความสามารถและความถนัด ประเภทวิชาวิชาชีพกรรมตรงกับความต้องการที่จะเข้าศึกษาต่อ ประเภทวิชาวิชาชีพกรรมสอดคล้องกับลักษณะงานของที่บ้าน ประเภทวิชาวิชาชีพกรรมสามารถส่งเสริมความก้าวหน้าของตนเองได้ในอนาคต ประเภทวิชาวิชาชีพกรรมตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมถึงปัจจัยด้านการมุ่งหมายทางการศึกษา อันได้แก่ ต้องการมีความรู้ความสามารถด้านประเภทวิชาวิชาชีพกรรม ต้องการสำเร็จการศึกษาในระดับ ปวช. ต้องการศึกษาด้านวิชาการในเรื่องประเภทวิชาวิชาชีพกรรมที่ทันสมัย ต้องการพัฒนาตนเอง ต้องการใช้ความรู้หรือคุณวุฒิออกไปทำงาน ต้องการความรู้เพิ่มเติมในประเภทวิชาชีพกรรมที่ตัวเองสนใจเป็นพิเศษ ปัจจัยด้านชื่อเสียงและบทบาทของโรงเรียน อันได้แก่ โรงเรียนมีความทันสมัยทางวิชาการ โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป โรงเรียนมีมาตรฐานและความพร้อมในการจัดการศึกษา โรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพ โรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเรียน ปัจจัยด้านเหตุผลส่วนตัว ต้องการความรู้ให้กับตนเองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต ต้องการคุณวุฒิเพื่อความมั่นใจในการทำงานต่อไปในอนาคต ต้องการเพื่อนร่วมรุ่นที่มาจากสถาบันต่าง ๆ กัน เพื่อเป็นเกียรติแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม ปัจจัยทั่วไป เลือกรเรียนต่อเพราะโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน ได้รับทุนการศึกษา และพี่หรือบุคคลในครอบครัวเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีต่อการเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาชีพกรรมของโรงเรียนเทคโนโลยีสยามทำให้ทราบว่า ตัวแปรด้านหลักสูตรประเภทวิชาวิชาชีพกรรมตรงกับความสามารถและความถนัด เป็นอันดับที่ ๑ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือประเภทวิชาวิชาชีพกรรม ตรงกับความต้องการที่จะเข้าศึกษาต่อ อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ประเภทวิชาวิชาชีพกรรมสามารถส่งเสริมความก้าวหน้าของตนเองได้ในอนาคต ประเภทวิชาวิชาชีพกรรมสอดคล้องกับ

^๑แผนกธุรกิจสัมพันธ์, “การศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่มีต่อการเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาชีพกรรมของโรงเรียนเทคโนโลยีสยาม”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนเทคโนโลยีสยาม, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

ลักษณะงานของทางบ้าน อยู่ในระดับเดียวกันที่ระดับมาก ซึ่งทำให้เห็นว่าทุก ๆ ปัจจัยด้านหลักสูตรมีผลต่อการเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเทคโนโลยีสยาม

รังสรรค์ แสงสุข และคณะ^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เหตุจูงใจในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติมหาวิทยาลัยรามคำแหง” ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะสถาบัน ด้านสังคม ด้านการประกอบอาชีพ ด้านความสนใจของตนเอง และด้านการทำตามความต้องการของผู้อื่นพบว่า (๑) นักศึกษามีเหตุจูงใจในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีเหตุจูงใจด้านลักษณะสถาบันอยู่ในระดับมากที่สุด และมีเหตุจูงใจในระดับมารองลงมา ได้แก่ด้านสังคม ด้านการประกอบอาชีพ และด้านความสนใจของตนเอง ส่วนเหตุจูงใจในระดับปานกลาง ได้แก่ด้านการทำตามความต้องการของผู้อื่น (๒) นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีเหตุจูงใจ ในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านลักษณะสถาบันและด้านการทำตามความต้องการของผู้อื่น (๓) นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีเหตุจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน (๔) นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาใน ระดับปริญญาตรีจากสถาบันที่ต่างกัน มีเหตุจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน (๕) นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาที่ต่างกัน มีเหตุจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน (๖) นักศึกษา ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาโทสาขาที่ต่างกัน มีเหตุจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน (๗) นักศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีเหตุจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านลักษณะสถาบันและด้านความสนใจตนเอง (๘) นักศึกษาที่มีรายได้ปัจจุบันต่างกัน มีเหตุจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านลักษณะสถาบัน ด้านการประกอบอาชีพ ด้านความสนใจของตนเอง และด้านการทำตามความต้องการของผู้อื่น

^๑รังสรรค์ แสงสุข และคณะ, “เหตุจูงใจในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

วรรณี วงษ์มนตรีสุข^๑ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจแรงจูงใจ ความสนใจ และปัญหาในการเรียนภาษาเยอรมันของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อประเด็นการสำรวจที่ตรงกันทุกประเด็น ดังนี้ คือ นักเรียนส่วนใหญ่มีแรงจูงใจที่เลือกเรียนภาษาเยอรมันเพราะชอบและสนใจภาษาเยอรมัน กลุ่มตัวอย่างนักเรียนส่วนใหญ่คิดว่า ไวยากรณ์ภาษาเยอรมันเป็นเรื่องยากที่สุด กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่คิดว่าจะเรียนภาษาเยอรมันต่อในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่สนใจจะเรียนภาษาเยอรมันเป็นวิชาเอก สนใจเรียนวิชาภาษาเยอรมันเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก และสนใจวิชาวรรณคดีเยอรมันในสัดส่วนที่น้อยที่สุด เมื่อสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแล้ว กลุ่มตัวอย่างนักเรียนส่วนใหญ่ต้องการทำงานในองค์กรระหว่างประเทศ และรับราชการในสัดส่วนที่น้อยที่สุด

วิลาวัลย์ เปลี่ยนสอาด ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจสูงสุดของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติ ด้านทัศนคติ คือ ต้องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ด้านสถานที่ คือ ความสะดวกในการหาที่พักอาศัย ด้านการศึกษา คือ สาขาที่เปิดสอนตรงตามความต้องการของนักศึกษา และด้านค่าใช้จ่าย คือ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตามสถานภาพทั่วไปของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาที่มีสาขาวิชาเรียน ทุนการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวต่างกันมีแรงจูงใจต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ถิวัฒน์ ตันทนิส^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการเรียนภาษา แรงจูงใจในการเรียนภาษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑

^๑วรรณี วงษ์มนตรีสุข, “การสำรวจแรงจูงใจ ความสนใจ และปัญหาในการเรียนภาษาเยอรมันของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐). หน้า บทคัดย่อ.

^๒ถิวัฒน์ ตันทนิส. “ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการเรียนภาษา แรงจูงใจในการเรียนภาษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง”. รายงานการวิจัย, (ลำปาง: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในระดับสูง และระดับต่ำใช้กลวิธีในการเรียนภาษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒) นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในระดับสูง และระดับต่ำมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก โดยมีแรงจูงใจเชิงเครื่องมือนสูงกว่าแรงจูงใจเชิงบูรณาการ ๓) นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในระดับสูง และระดับต่ำใช้กลวิธีในการเรียนภาษาไม่แตกต่างกัน ๔) นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในระดับสูง มีแรงจูงใจในการเรียนภาษาสูงกว่านักศึกษาระดับปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๕) กลวิธีในการเรียนภาษาที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ๖) กลวิธีในการเรียนภาษาที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๗) แรงจูงใจในการเรียนภาษาที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ประเมศว วัฒนโอกาส^๑ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกีรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกีรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มี ๗ ปัจจัย ได้แก่ ๑. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ๒. มโนภาพแห่งตน ๓. สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง ๔. ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อตัวนักศึกษา ๕. สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ๖. สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และ ๗. บรรยากาศการเรียนการสอน

๒) ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกีรี มี ๕ ปัจจัย ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับชั้น, สาขาวิชา, และอาชีพผู้ปกครอง

^๑ประเมศว วัฒนโอกาส, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกีรี”, รายงานการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกีรี, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

๓) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มี ๓ ปัจจัย เรียงลำดับ จากปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปยังปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุด ดังนี้ ๑. สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับ เพื่อน ๒. มโนภาพแห่งตน ๓. บรรยายภาคการเรียนการสอน โดยปัจจัยทั้ง ๓ สามารถพยากรณ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกี ได้ร้อยละ ๓๔.๕๐

๔) สมการพยากรณ์แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกี ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สรุป

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (ป.บส.) นั้น ควรจะประกอบด้วย หลักสูตรการสอน , อาจารย์ผู้สอน , วิธีสอน , สื่อและอุปกรณ์การสอน , อาคารและสถานที่สอน และ วิธีการวัดและประเมินผล รวมทั้งพระสังฆาธิการมีแรงจูงใจในการที่จะศึกษาต่อเพราะ การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ซึ่งเป็น เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลักของการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย